

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V. DEMETRIUS

Orașul Bucuriei

ROMAN

ALCALAY & Co.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

648531

V. DEMETRIUS

BCU Cluj-Napoca
RBCFG201700198

ORAŞUL BUCURIEI

— ROMAN —

Că dacă n'ar fi, nu s'ar povesti.

I-a EDIŢIE

BUCUREŞTI
EDITURA ALCALAY & Co.
1920

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

184053

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE ACELAȘ AUTOR

Lucrări originale, publicate

Versuri" 1901, vol. epuizat.
Frepte rupte", versuri, vol. epuizat. 1906.
Puterea farmecelor" nuvele. 1913.
Pinerețea Casandrei", roman. 1914.
Sonete", 1914, vol. epuizat.
Cântăreața", nuvele. 1916, vol. epuizat, premiat de Academia Română.
Canarul mizantropului", roman, 1916, vol. premiat Academia Română.
Școala profesională Episcopul Gherasim", nuvele 1916.
Dragoste neîmpărtășită", nuvele. 1919.
Orașul Bucuriei", roman. 1920.

Lucări încă nepublicate

Păcatul Rabinului" roman.
Deputatul" roman.
Colonelul" roman.
Povestiri și povești, nuvele.
Hoții".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Traduceri, publicate

„In pădurea de portocali", roman de Blasco Ibanez
„Moartea Zeilor", roman de Dimitrie Merejkovschi
„Coliba blestemată", roman, de Blasco Ibanez
„Neamul Marana", roman, de H. de Balzac.
„Răzbunare" nuvele, de Guy de Maupassant.
„Floare de Mai", roman, de Blasco Ibanez.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cum se petrecea, tam-nesam, pela 1900 şi unde auzim pentru întâia oară numele eroului acestei povestiri.

De cu seară începuse să plouă, toată noaptea plouase şi fără contenire se înverşuna să cadă ploaia, în şiruri dese şi groase, cenuşii ca de cânepă. Mohorâta dimineaţă părea că n'are să mai vadă soarele.

Era în luna Martie. Abia se svântase pământul de topirea nămeţilor de zăpadă şi iar se făcea noroi şi mocirlă. Străzile strâmte, nepietruite, cu mari ogrăzi brăzdate, ca şi drumurile la ţară, de roţile carelor, şi cu maidane pline de gunoae şi de cenuşe, se făcuseră otova de apă,—baltă neagră, mereu sporind.

Casele, unele cu faţa la uliţă, altele trase în curte, altele în fel şi chip aşezate, din verzi, din conabii, din galbene ori ca sineala, începuseră să se asemene la coloare, sub stăruitoarea spălare, pătrunse de ploae. Şi semănau şi mai mult, în oglinda întunecată a apei, sporită eleşteu, scunde cum erau mai toate, multe acoperite cu şindrilă. Ca nişte şipote, încăpute în jgheaburi, aşa curgeau burlanele acoperi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zişurilor de tinichea, cu acelaş sgomot care se făcea una în toată vechea mahala a Bucureştilor.

In cârciuma lui Tase Dumbărău, vestită în suburbie, cu han de mas peste noapte şi cu grajduri în lege, venise de pe la cinci dimineaţa şeful arăzelor comunale dela bariera din apropiere.

«Ho! c'om bea!» strigase şeful, după obicei, intrând în prăvălia de vinaţ, pe când băeţii crâşmei încă îşi frecau ochii înseilaţi de somn şi nedeprinşi cu lumina cenuşie. Axizarul se înfipsese în mijlocul încăperii largi cât o arie, se nitase peste mesele multe în dreapta şi în stânga, mirat că e singurul muştiriu; îşi bătuse cu putere înglodatele picioare de podele, se umflase în paltonu-i strâns pe trup şi se plecase să-şi tragă carâmbii lungi ai cismelor: hotărât să rămână. Pe când sta plecat, un şiroi de apă i se scurgea în dreptul nasului de pe straşina pălăriei.

— Du-te de 'l chiamă pe jupânu-tău! porunci vesel, bărbatul tânăr ca de treizeci de ani, scurt şi rotofei ca un călugăraş.

— Vine-acu, domnule şef. E 'mbrăcat, e în han răspunseră într'un glas şi tejghetarul, flăcău înalt, smead, frumos, om de credinţă al casei, şi un băetan slăbănog, tare oacheş, cu o gură neliniştită ca un bot de epure.

— Mă Sgândărici! ia dă fuga la Ghiţă măcelaru şi spune-i să vie până aici! Ce, sânt nebuni? râse şeful, stau sub plapomă până acum? Eu cu cine să beau?

Sgândărici, băetanul, avea şi el simpatiile şi an-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tipatiile lui. Pe mulți din mușterii cârciumei îi ura, de le-ar fi dat vitriol în loc de țuică; dar pe «domnul Iancu», șeful axizelor, îl iubea or când. Deși gândul că va băga picioarele desculțe în noroi și 'n apărie până la jumătatea fluierelor îi trecuse un fior rece prin spete, plăcerea pe care avea să i-o facă domnului Iancu, aducându'i un tovarăș nimerit și vechi, îl făcu să zâmbească tot, și, după primul cumpăt, să se repeadă pe ușe.

In așteptare, Oprișeanu privea prin geamul ușii doar o zări pe care-va trecând. Drumul era pustiu; un salcâm cioturos, străvechi, în marginea drumului, abia își clătina ramurile răschirate, sub picul neobosit al ploii; ușile și ferestrele caselor stăteau închise, ca încleștate.

— Sărut mâna, domnule șef! răsună în tăcerea localului.

Iancu Oprișanu se întoarse îndelung, privind în tăcere cu prietenie, ca și cum ar fi gustat în gând șirul de sticle cu fel de fel de rachiuri colorate, orânduite pe tijgheaua lungă de stejar lucitor în culoarea lemnului de nuc, așternută cu tablă groasă de cositor, și 'și înfundă privirea, într'un târziu, spre locul de unde pornise vocea. In răstimpul ăsta, avusese vreme să-și aducă aminte, după sunetu glasului, fără să-l vadă, pe cel care'i sărută mâna.

— Da pe unde intrași, Vasile?

— Am dormit la han, sus în pae, arătă Vasile dintr'o dată, cu mâna întinsă, și ușa prin care intrase, dosnică, și podul în care dormise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dă-i o țuică ! hotărî șeful, și se întoarse iarăși către geamul din spre uliță.

— O mie de ani pace! se auzi îndată, altă voce, a jupânului, a lui Tase Dumbărău.

Inalt, spătos, gros, gras, cu pieptul aproape ca de femee, cu pântecele dolofan, cele trei trepte care urcau din cârciumă într'o cameră de petreceri, trosneau sub pasul bogatului hangiu.

Vasile se sculase în picioare, în colțul lui umbrit, pe când cei doi prieteni își scuturară dreapta cu tărie.

— Da unde-ai dormit astă noapte, craiule? îl întrebă Tase pe Iancu.

— După ce am plecat de-aici, m'am dus întins acasă, răspunse Oprișanu, și am dormit bușteau. Pe la trei de către ziuă, m'a sculat sergentul să cotesc patru vase ale lui Filipescu din Negrilești. Aștepta dela miezul nopții în ploae, și sergentul știa că sunt om milos până și cu țăranii...

— Da, îl întrerupse Dumbărău, și știai că mai ese ceva... (și hangiul făcu din degete, ca și cum ar număra arginți).

— De ce să nu iasă? Bă i-o fi dat și gardistului ceva, ca să mă scoale. Și le-am cotit după cuviință. Pe urmă, ce era să fac? Mi se făcuse dor de prăvălia dumitale. Ho! c'om bea! am zis, și când colo, boerul în așternut.

Lui Iancu nu-i venea totdeauna să-l tutuiască pe hangiu. Negustorul era om bogat, om sigur, cu legături de seamă, avea neamuri sus puse.

Capul lui Ghiță măcelarul se ivi în ușe. Excla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

maţii, drăcuiri, îmbrânceli şi ghionţi, toate de bucuria revederii, după numai o noapte de somn, ţinură câteva minute între el şi axizar. In colţul lui, Vasile rădea sfielnic, cu ochii strălucitori de nădejde.

Măcelarul nu venise cu mânile goale. Adusese învelite în şorţul lui alb, un muşchi de vacă întreg, abea desprins de pe coaste, fumegând de proaspăt, rumen ca floarea de muşcată, şi alte două bucăţi de carne, bine ştiute măcelarilor : una numită cureaua bărbierului şi alta mierea ursului.

Tase făcu marile lui palme covată, iar măcelarul şi şeful axizelor comunale, după ce desfăcură carnea din faşa de pânză, o pusără cu dragoste în ele, şi o petrecură cu ochi cucernici purtată sus, aproape de gură, de amicul lor. Trebuia friptă numai decât, se înţelege.

Tase se întoarse repede, după ce dăduse porunci la bucătăria hanului. Oprişanu îmbrăţişe cu dragoste pe măcelar, hangiul îi strânse pe amândoi în braţele lui de urs, şi le făcu vânt. Sgândăricii se strecură printre bărbaţi, vesel ca un şoarece care simte mirosul slăninii.

Nu bătuse ceasornicul cu cuc al hanului orele şapte, când în odaia din fund, anume pentru petreceri, se aşezară în jurul unei mari mese în patra colţuri : cârciumarul însuşi, şeful de axize, măcelarul Ghiţă, delegat de mahala, agentul de percepţie Stroe Bubuc, funcţionarul dela primărie Petrescu, archivarul de tribunal Săvescu şi Gheorghief, cunoscut ca mare elector.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După unii din ei trimisese cârciumarul pe Sgândărici, ca să-i cheme; alţii picaseră pe nemerite, în uralele sărbătoreşti ale tovarăşilor. Bubuc, de pildă, abea scăpase dela alt chef, strajnic, în gura pieţei Ghica, început de pe la patru seara, şi care ameninţa să nu se mai isprăvească.

Funcţionari ai Statului, măcelari, pescari, băcani, începuseră gustarea: mai întâiu câte o ţuiculiţă, în pofida îndrăcitei de ploi, şi cheful se aprinsese grăjol. Bubuc fugise în cele din urmă, răzbit mai mult de somn decât de băutură, şi mai ales fugărit de teama lui de totdeauna, ca să nu fie pus să plătească o parte din cheletuli.

Stroe Bubuc era ştiut de toţi că bea, şi bea mult şi mânca vârtos, în socoteala tuturora, fără să plătească măcar un chilogram de vin.

De altfel, în epoca aceasta, pela 1900, negustorii şi funcţionarii, lipsiţi de opotrivă de cultură şi de şcoală, petreceau în devălmăşie; iar plata chefurilor o acopereau fără împotrivire cei cari aveau un pic de interes, negustorii. La început poate numai haina contopistului, redingota lui neagră, mirosind cel mult a tutun, le impusese oamenilor acestora mai bogaţi, negustorilor.

Agentul de percepţie, ca să se mai svânte, după cum spusese, intrase prin mai multe cârciume, până să vină în mahalaua lui. Pretutindeni dase peste pâlcuri de oameni tot aşa de necăjiţi şi de îngrijoraţi. Popi, comisari, lume amestecată, îşi înecau supărarea într'o înţelegere frăţească. Bubuc, întâlnit cu câţiva prieteni, fusese nevoit să mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«colească, să nu vie întins spre casa lui, la care tot nu ajunsese. La Ochi Albi, la Ilie Buzătu, la Trei ochi de-odată, femei din lumea mare, se strecuraseră din casele lor, pe când bărbații le erau la cluburi, la joc de cărți; și petreceau cu tineret, cu avocați abea eșiți de pe băncile Facultății, cu viitorii țării ocârmuitori.

Până să se aducă fripturile, cinstiții oaspeți din cârciuma lui Tănase Dumbărău, daseră gata o tingire rămasă din ajun cu pește sărat, gătit cu usturoi. Când mirosul cărnurilor fripte, când aburul cald al fleicilor și al marelui mușchi ajunse sub nasurile oaspeților matinali, veselia și poftа de mâncare se înteți împătrit. Cuțite multe se întinseră din toate laturile mesei de-asupra marelui taler de lemn, pe care cărnurile pârjolite stăteau grămadă unele peste altele.

«Ho! c'om bea!» strigă vesel și de astădată axizarul, în sgomotul de râs, grăbit de poftа de mâncare, a bunilor tovarăși. Fiecare își aduse pe talerul mic și rotund de dinainte-i câte o halcă mustoasă, și fălcile începură să sdrobească cu nesaț. Însuși Bubuc mânca, tărâma în măsele, mesteca una după alta bucățelele de mușchi sângeros și fraged, curcaua bărbierului, tare și dulce. Pentru a șaptea oară cârciumarul umplu paharele de câte o litră, cu vin porfiriu.

«Sângele Domnului»! rosti Petrescu, aidoma cu părintele Clondir, cu glasu-i răgușit de bețiv cu gâtlejul vecinic neodihnit. Paharele, vesele parcă și ele, roșii, pline până în ochi, se încununau pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pe margini cu diademe albe, ce se fărâmau singure, fără sgomot, de-asupra porfirului.

Ciocniră cu toţii şi goliră litrele până în fund, şi pe dată le umplură iarăş.

In acelaş timp, tejghetarul cârciumei, tot din aceiaş carne, adusă de măcelarul Popa, se ospăta şi el. Işi lua masa chiar pe tejghea şi bea liniştit, ca un om al datoriei, din litrul de plumb, cu care măsura muşteriilor. Mai la oparte, Sgândaric da zor să isprăvească o bucată din «mierea ursului» şi aproape râdea de bunătatea ei, de-atâtea ori simţită de altfel în meseria lui. Vasile, pripăşitul, ronţăia într'un ungher, încet, după puteri, mulţumit cu rămăşiţele ce i se daseră de către băeţi.

Către sfârşitul mesei, pe când fălcile se potoliseră, urcă cele trei trepte, apăru în pragul uşii ce da în cârciumă şi intră în camera oaspeţilor, o făptură cu torul de altă potrivă. Cu umeri aduşi ca o cobiliţă, un tânăr de douăzeci şi patru de ani totuş, slab, pălid, cu ochii mari şi îndureraţi, — aşa era musafirul nepotrivit, şi nepoftit de sigur. Mustaţa abea i se vădea. Tristul personaj era ud tot; apa îi trecuse prin pălărie şi'i udase părul mare. Pardesiul lui decolorat, măsliniu odinioară, părea acum cenuşiu. Deşi trecuse dealungul cârciumei, unde mai stase un minut două ca să întrebe şi să se scuture de ploae şi de fiorii ei reci, încă îi mai curgeau şiroae subţiri de apă, peste ghete, din pardesiul şi din pantalonii strânşi de uzi ce erau pe pulpele lui sgribulite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bună ziua! se sili el să rostească tare, și abea i se auzi vocea.

Frate-său, Iancu Oprișeanu, nemulțumit mai întâi la vederea lui, strigă vesel: «Ho! c'om bea!» și cu alt glas, adăogă nu mai decât:

— Vino lângă mine. De ce diacu nu venișimai de vreme? Dar tot a mai rămas! Așează-te de mănâncă.

Ceilalți meseni, ridicaseră capetele, fără gânduri multe, fără să aștepte să li se spună cine este, și'l priveau pe noul venit.

— Nu, nu mi-e foame. De dimineață, carne?

— E! făcu fratele. Ești persoană delicată! Așa sunt poeții. Dumnealui e poet, se adresă el tovarășilor. Mi-e frate.

— N'ai face rău, tinere, să te hrănești mai bine, rosti solemn Popa, măcelarul. Mănâncă dimineața carne ca mine și bea d'ăsta! zise el ridicând paharul spre buzele-i groase.

Tot atunci, Tase Dumbărău g'umi:

— Zău? e poet? Păi să-i facă o poezie mușchiului ăsta! Or mai bine vinului, că nu se isprăvește.

Un adânc dispreț încreți buzele nervoase ale flăcăului Dar nimeni nu'l mai privea.

— Mănâncă! îl îndemnă iar frate-său mai mare, eu am terminat, stărui el, și îi trecu propria lui furculiță cu stânga, pe când cu dreapta își scotea tabacherea.

Mihai începu să îmbuce, întâi cu codire, apoi tot mai deprins, mai așezat. Când se trezi cu un pahar plin dinainte-i, îl goli pe jumătate, și fața lui luă o expresie de voe bună, de înviorare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Lumea din juru'i, sătulă, începuse să discute.

— Tot vacă şi iar vacă, par'că m'am săturat să mănânc, zicea Săvescu. Ia vezi, şefule! La acsize.. Nişte pui de găină n'ar strica. Pentru noi, de? N'o să'i mâncăm la toamnă, ca ţiganii, când o să fie zece gologani perechea.

— La toamnă, întrerupse măcelarul, să ne dai boboc pe varză, boboc de raţă!

— Boboc pe varză! făcu Dumbărău.

— Boboc de raţă pe varză călită! Christoase Dumnezeule! ridică ochii spre tavan, Petrescu sentimental.

— A fost eri inspectorul nostru pela mine, lămuri Iancu Oprişanu. Mă aşteptam eu să vie. I-am pus la droşcă două perechi de curcani şi trei de găşte. Mi-a pomenit şi el de pui de găină; dar o să'l las să mai aştepte o săptămână. Poimâne punem la frigare, cum mă vedeţi şi vă văd, pe puţin patru perechi de pui de găină crescuţi în casă.

— Crescuţi de tine? întrebă ironic, Bubuc.

— De ţărani, răspunse fără să ia aminte acsizarul. E om de treabă inspectorul ăsta, ca şi cellalt, ce să zic?

— Şi are viitor, adăogă Bubuc. E nepotul primarului. Vezi de te poartă cu el ca o mireasă. Eşti băiat deştept. Trimite'i nişte ţuică de Vălenî.

Săvescu îl cunoştea şi el.

— Ar fi fost consilier comunal. Fratele mă-si trăeşte cu nevasta ministrului de interne. Dar nu s'a putut. E nepotul primarului, şi de! mai are primarul o rubedenie în consiliu. Dar ăsta cum e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tânăr și după câte aud, ajunge departe de tot! O să'l vedem ca pe conu Matei Dumbărău!

— Nu'i chiamă pe toți Dumbărău! făcu hangiul, dar îi păru numai decât rău, și ca om cu politică înaltă, adaose: Se prea poate! Dacă e deștept!... Are guriță? E orator?

Ospățul matinal rămăsese acum numai la băutură. Toată lumea fuma, și fuma și oaspele cel nou și tânăr, Mihai Oprișanu.

Era aproape de nămezi și ploaia contenise. Eșiți de sub cotloane, cocoșii își trâmbițau cucurigul. Norii se risipiseră, lăsaseră să cadă o rază de soare în curtea hanului. Prin ușa care lega odaia cu cârciuma se vedea acum limpede două din cele șapte ferestre mari ale casei din curte, ale gospodăriei lui Dumbărău, despărțită de restul hanului printr'un gard scurt de zăbrele.

— Guță oratorul! se miră cu glas tare noul venit, care urmărea cu privirea, peste umărul lui frate-său, lupta luminii, în văzduhul de afară.

— Guță? E fiu-meu! Da, de unde'l cunoști? întrebă cârciumarul, și se mișcă din picioare până'n creștet, întârziind să se ridice de pe scaun, plin de mândrie și pătrunzând cu ochii pe tânărul ofilit.

— Dela Universitate...

Mâna puternică a lui Dumbărău se întinse peste pahare și strânse palma gălbejită a bănuitului student.

Intr'o clipă, ridicat de pe scaun, deschise ușa și strigă pe fecioru-său.

Felurite expresii de respect, se citeau pe figu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

9

rile comesenilor la intrarea lui Guță, în odaia de petrecere. Cuvântul scăpat lui Mihai Oprișanu, dase preț laudelor lui tată-său, adesea necrezute și îndurate cu sila de multe ori.

«Oratorul! auzi dumneata!» se gândeau tovarășii de petrecere ai cârciumarului, «va să zică, așa era poreclit în lumea studenților, băiatul lui Dumbărău! Semăna conului Matei!»

Intrând pe ușe, oglindindu-se în ochii plini de iubire ai părintelui lui, dintr'nceput Guță nu văzuse pe nimeni din cei de față. Când înțelese că era mai multă lume acolo și voi să dea bună ziua, dădu cu ochii de Mihai Oprișanu.

— Ce cauți aici, bardule? strigă el, vesel.

Fața palidă a tânărului se împurpură ușor.

— E fratele meu, să dădu falnic pe spate Iancu acsizarul.

Cu altă privire îl cinsteau acum pe «poet» toți comesenii.

— Iar n'ai de tutun? îi șopti la ureche Iancu.

Fratele mai mic dădu din cap.

— Pe-acasă ai mai fost? urmă fratele mai mare. Păcat că m'ai brodit iar fără parale. Ține cinci lei.

Și Iancu îi strecură, nu destul de dibaci ca să nu se observe, o piesă mare de argint.

Lumea s» ridicase dela masă, și sta roată în jurul lui Guță, care se gătea să plece, și parcă voia să găsească o clipă potrivită, ca să'i mai spună ceva celuilalt tânăr.

— Ne vedem des amândoi la facultate, rosti el tare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să mergem împreună ! se hotărî Mihai, și se ridică și el de pe scaun.

Mânile tuturora se grăbiră să strângă mânile tinerilor, cari se alăturară.

Tase și Iancu eșiseră în curte, și 'i urmăriră cu ochii până ce'i pierdură în stradă. Bubuc găsise prilej să plece și el, prin cârciumă.

Destrămați, fugari, norii se risipiră, iar soarele, biruitor, îmbrăca în lumină nouă lumea largă.

— Hai să vedem, Iancule, plătești tu tot ce s'a băut, orî ești un încurcă lume ?

— Afurisit să fie care n'o plăti, nene Tase ! dădu acsizarul cu pumnul în masă.

— Stai că mai suntem și noi pe-aici, făcu Săvescu, aprobat de Petrescu, și scotocindu-se în buzunare.

— Să mai aducă două kilograme ! hotărî cârciumarul. Partea mea. Să le bem în cinstea tinerilor care au plecat.

— Să trăiască ! răcni Gheorghief, și să calce pe urmele conului Matei !

— Să trăiască ! spuseră cu toții ; ăștia sunt viitoru României.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De unde se va vedea că și cei săraci simt poezia vieții și a naturii.

Pe o saltea de pae, pusă de-a dreptul pe pământ în curte, sub cerul liber, sta întins Mihai Oprișanu, cu palmele una peste alta sub cap. Visa. Visa cu ochii deschiși peste măsură, cufundat adânc în cerul înalt. Își uitase cu desăvârșire poziția lui orizontală și se ridicase până la stele, fără să le fi mărit: nu se gândea că sunt tărâmuri locuite ori pustii, sori imenși; nu se gândea la nimic precis și privea totuș cu încordare.

«Fără pereche de frumos!» murmura el, la răstimpuri, și clipea, înoind, fără să știe, puterea de-a privi mai departe.

E de necrezut cât de schimbată e priveliștea de sus, privită de pe spate, într'o noapte în care toate chiliile cerului sunt luminate, iar luna se înalță sfioasă într'un colț de firmament! Nenorociți sunt cei care caută vecinic numai în pământ și nu s'au afundat nici odată în nesfârșitul apelor și al cerurilor.

Unele stele i se păreau lui Oprișan galbene ca nuferii și fluide, altele argintii sau ca floarea re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1933

ginei, și ar fi jurat de unele că sunt verzi ca heleștaele sub umbra sălciilor. Calea lactee, ca un nor spulberat, abia de avea atâta lumină câtă îi trebuia ca să se deslușească.

Se înălța el? ori se cobora ca o lacrimă ușoară ca fulgul, steaua Vega din constelația Lirei? Când se întrebă cu deamănuntul, când își destremă contemplarea, râse singur, aproape tare, și auzi îndată tusea bătrână a tatălui lui.

Un câine lătra departe,—cerul se risipi, se adună, se refăcu iarăș boltă, depărtată și streină. Umbra casei părintești mai scăzuse, casa părea acum mai înaltă, luna se ridicase. Gutuii răstrânți din ogradă iroseau o mireasmă slabă de primăvară, în aerul umed oleacă răcoritor. Florile roșioare de pe crengi primeau în păhărelele lor neclintite — împărtășania stropului de rouă binecuvântat.

Tusea bătrână îl readusese pe Mihai la legăturile lui cu lumea pământeană. Se culcase afară, prea de timpuriu, anume ca să i se pară că e singur.

Tată-său se dase jos din pat, în căutarea chibriturilor. Mihai îl auzea bâjbâind prin tinda în care unchiașul se culca de ani de zile singur. Mosneagul fuma și noaptea, între două somnuri. Se culca de-odată cu găinile cocoțate pe ramuri, în gutui. Pe când el, Mihai, își pierdea nopțile până pe la două, pe la trei, discutând, recitând, căinându-se de multe ori, tată-său, obosit de munca de peste zi, de dulgheria lui, se trudea pe un pumn de pae cocoloșite să doarmă, să se odihnească, doar va fi mai vrednic a doua zi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Versurile, știa Mihai bine, că nu dau pâine; mizeria părinților îl mustra adesea, propria lui strâmtorare îl poticnea de mulți bolovani; îndurase până și umilința unor batjocuri cărora nu le putuse răspunde, — și nu fusese totuș în stare să găsească o cale bătută vieții, să deprindă o meserie, să ia o profesiune. Lumea îl credea student, până și la universitate, poate chiar unii din profesori îl credeau student, și el abea avea patru clase de liceu Ce fel de poet, fără studii, fără carte? Și când se gândea că se prea poate să nu fie un adevărat poet!... Poate că era și el un idiot, ca mulți alții de cari râdea, cu poftă și cu spirit, de altfel, adică un biet potrivitor de vorbe, îmbinător de fraze pustii și de rime. Care om vrednic de crezare se rostise asupra lui? Dacă ar fi fost chemat, sortit pentru sfânta poezie, nu s'ar fi ivit o întâmplare te miri cum și foarte firească totuș, să-i pue stihurile sub ochii unui atotputernic? Iar acesta, gândindu-se la ceeace ar putea pierde țara, prin lăsarea în sărăcie și disperare a poetului, să-l ia la el, să-i creeze o bursă ori o sinecură la Stat? De ce întâmplarea și omul nu se iveau? Cum se făcuse ca Taras Șevcenko să ajungă marele cântăreț al Ukrainei, sfântul Taras! din rob ce fusese? Se citea mai mult în Ukraina rusească decât în România? Epoca dela 48, în care oamenii politici și poeții guvernaseră țara și o înzestraseră cu tot ce avea și acuma bun, fusese o bazaconie, un vis al istoriei noastre?

Firește, poetul nu râvnea să guverneze lumea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar nu voia ca lumea să-l osândească întunericului și mizeriei, ignorându-l cu desăvârșire și nedându-i putința să trăiască prin cântecul lui!

La urma urmei poate că el, Oprișeanu, era o secătură, și ar fi făcut mai bine să-și pue capăt zilelor, ori, dacă viața face să fie trăită ori cum, să se asvârle într'un negoț oarecare?

Negoț! care negoț? se întreba cu necaz, bietul tânăr. Ca să învârtești o afacere, cum se zice, trebuesc bani. Ca să intri la stăpân, nu te primește nimeni ucenic, odată ce-ai trecut de douăzeci de ani! Hotărât, toate ușile sunt închise, celui care de mic copil a ciocănit și-a șlefuit versuri. Mare nebunie!

Și ce să facă într'adevăr cu stihurile? Intră ele în gândurile și nevoia de toate zilele ale omului? I sunt necesare existenții lui? fericirii lui? Îl învață ceva? îl povățuește? Furat-a poetul toată frumusețea de pe lume și a pus-o în leagănul rândurile scrise de el, așa încât omul, mergând ca printr'o beznă, dus numai de orbii lui ochi, să aibă numai decât trebuință de el, de poet? Cerul în care m'am cufundat în noaptea asta,—se gândi Mihai,—cu nesațiu, cu fericire, uitând de toate suferințele, nu'l văd toți cei cari întâmplător l-au privit ca mine? Ba, mai mult decât atâta: nici celor cari l'au văzut, nici celor cari nu l-au văzut, eu n'ași fi în stare să le spun, în versuri încă! așa cum îl simțeam! Atunci? La ce sunt bun așa dar?

Nu era acum întâia oară când Mihai sângera,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăşiat, de întrebările şi de răspunsurile lui, fără cruţare. O adevărată suferinţă îndura bietul tânăr. Plapoma de iarnă, cu care se învelea, i se părea groasă, îl asuda; salteaua de pae scâşnea strivită de şoldurile lor osoase. Nu mai privea cerul, îşi luase privirea dela el, ca dela o amăgire, şi, obosit, se gândea cu necaz că oricare bucurie i se întoarce în potrivă, că mustrările de cuget îl urmăresc până şi în contemplare. Dela infinitul mare, coborâse la el, la infinitul mic. Cu grămada îi veneau în amintire poeziile scrise de el, dar scriitorul abea că le murmura primele rânduri, şi le şi izgonea. Nimic nu-i mai plăcea. Toate i se păreau goale de înţeles, veştede de frumuseţi, fără nici o noimă.

Voi să'şi întoarcă iarăş privirile uscate de insomnie către generosul cer instelat. Fixă cu încordare steaua Vega. Safirui ceresc i se păru că pică până la el, ca un şireag de lacrămi.

Voci morăcănoase, pline de răutate, se auzeau din casă. Glasurile, bine cunoscute lui, erau scăzute, stăpânite, hârâiau. Mihai ar fi vrut şi n'ar fi vrut să le audă. Bătrânii lui părinţi se certau. Moşneagul se dusese să-şi aprindă ţigara dela candelă, în odaia în care'i dormea soţia. Era destul să se audă unul pe altul, cei doi soţi, la olaltă de patruzeci de ani, şi sfada începea. Vecinic aceleaşi lucruri îşi spuneau, cu aceleaşi ocări se înfruntau, era vădit că nu se pot suferi, şi trăiau împreună! Aşa vieţuiseră la olaltă şi tot aşa ar mai fi hălăduit o mie de ani!

Mihai ştia că una din marile lor nemulţumiri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1902

era el. Nu'i pricepeau rostul pe lume. Om voinic, scăpat de armată, să nu muncească, să nu dea din mâni, cum ziceau ei, când ei la vârsta lui se căsătoriseră, asta era cu adevărat pacostea lui Dumnezeu ! Mihai, ce'i drept nu le mânca pâinea neagră și puțină, dar părinții tot nemulțumiți erau. Carte știau ei bine că nu învață, pentrucă nu urma la nici o școală ; atunci ce făcea găliganul lor de băiat? Nu era hoț, nu era prost, vedeau bine, și părinții și mai încurcați rămâneau.

Până să aținească, Oprișan se gândi cu recunoștință îndoioșată la unii din prietenii lui, cu care își făcea vacul! Când genele începură să i se apropie și să se împreune, el și se pornise să viseze.

Luna începuse să apună, când poetul adormi, zâmbind însfârșit, căci uitase, ca la vârsta ce o avea, mustrările aspre ale cugetului.

Ziua își albăstrea pânzele de cânepă, cocoșii începură a trâmbița zorile, carele grele se porneau pe drumurile prăfoase ale țării. Bucureștii începuseră să aue ca un ghioc uriaș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde-l cunoaștem, ca student, în lumea universității, pe nepotul lui Matei Dumbărău, fecior al procopsitului cârciumar Tase Dumbărău, și'i aflăm înclinările.

Pe ușile veșnic deschise ale universității era un du-te vino fără de răgaz, în epoca examenului de primăvară, și 'n ajunul ei. Junimea, viitorul țării, îngrijorată, nu mai avea astâmpăr. Forfota prin săli, prin culoare, scara nu se mai odihnea. Prietenii, care învățau împreună, nu se mai pătăscau, nici pe băncile facultății. Domnișoarele studente dela litere și dela filozofie se rugau până și de necunoscuți să le sufle la o ananghie. Numele profesorilor umblau din gură în gură.

Furnicarul dela drept, sutele de viitori avocați și judecători, se aduna și se împrăștia în fierbere nepotolită, în marile săli, după cum se vestea că va veni cutare domn profesor, sau că nu poate veni.

Erau studenți care nu se arătau decât la examene, alții veneau rar ca la biserică; unii, roză-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

toarele, nu lipsiseră o zi dela cursuri, oricât de nerodnice ar fi fost. Unii dintre profesorî ţineau să-i vadă des pe elevi, alţii habar n'aveau de mutrele lor. Studenţii dela medicină şi dela ştiinţe, priveau ca o pagubă reală o lipsă dela cursuri; cei dela drept se amestecau în toate sosurile: erau funcţionari ai Statului, stâlpii de cafenele cât e ziua de lungă şi noaptea până târziu, jucători de cărţi în rând cu toţi profesioniştii, şi făceau zâmbre să joace roluri în politică.

Fierberea din universitate nu contenea decât în vacanţe. Multe din cursuri se ţineau cu regularitate, ca şi cum profesorii mai aveau ceva de sperat de pe urma strălucirei lor, deşi unii din profesorii dela drept nu se arătau cu lunile şi tocmai aceştia erau miniştri, senatori, deputaţi cu vază.

Ziua fixată de el pentru examene, prea ocupatul profesor o uita, iar studenţii, interesaţi să isprăvească, să plece pe-acasă sau în viligiatură, ori să se dea fără grije plăcerilor tinereţii, îl căutau pe acasă, pe la clubul partidului, pe la alte cluburi, şi-l găseau de multe ori, în puterea nopţii, la Capşa, în cabină, sau la Flora, şampanizând.

Se întâmplă ca domnul profesor să se supere de urmărirea poliţienească, şi să'i trimeată la plimbare pe obraznicii elevi. Dar mai adesea îl înveselea prinderea asta ca cu arcanul, şi râdeau şi tovarăşele şi tovarăşii lui de petrecere. Era un prilej de veselie mai mult. Trăsura aştepta afară, adusă anume de băeţi, alte birje se găseau repede ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

se urce în ele studenții clae peste grămadă, alt haz! și examenul se ținea, în pripă, și pentru puținii care îl găbuiseră pe domnul profesor.

Deosebirile de mijloace, de avere părintească, se simțeau până și între zidurile maturei școale. Feciorul marelui proprietar de Olt, Alexandru Tănăsescu, din adevărata familie Tănăsescu! nu putea fi prieten cu Gheorghe Săcure, băiatul pastramagiului din Slatina, bine cunoscut lui din copilărie, coleg de liceu. Tănăsescu era într'o funie cu Dumitrescu, fiul chiristigiului milionar din Piatra-Neamț. Matca, vechea obârșie nu se căutau. Luxul însă avea mare trecere. Legăturile dintre tineri se făceau prin vizitarea acelorași localuri, prin chefurile cu aceleași femei, când nu se întâmpla să fie mai vechi, de-acasă, din familie.

Puține figuri triste pătau priveliștea de viață veselă, trainică, nepăsătoare, din facultate, în timpul cursurilor. Sălciile, pletoșii, visătorii și filozofii, în furnicarul neastâmpărat, gata să fredoneze ultimul cântec la modă, căpătau surâsul comunicativ al masei, iar când vre-unul din ei se retrăgea prin unghere, avea noimă: șoptea unei colege vorbe de dragoste.

Nici un copil, nici un bătrân, în tot amestecul acela fierbinte de tineret. Fetele, tocmai la vârsta când nici un cuvânt de iubire nu cade pe piatră; când nici o aluzie nu sboară neprinsă în plasa de fluturi; când chipul bărbatului e amănunțit până la migăleală; când fizicul, la care fetițele nici nu se gândesc, poate fi el singur simpatic sau anti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

patic ; tocmai la etatea lor cea mai rodnică : fetele respiră acelaş văzduh învăpăiat de dorinţe, la olaltă cu ei, cu bărbaţii potriviţi lor, cu stăpânii visurilor lor trupeşti şi sufleteşti, cu doriţii sclavi ai cochetăriei lor !

Printre prelegerile savante, printre studiile grave, pe care trebuia să le asculte şi să le inmagazineze lumea aceasta, părguită, sburdalnică prin firea ei, se înţelege că dragostea îşi făcea mendrele în toată voia, cu nesaţiu.

Totuş, puţine perechi unrversitare porneau până la oficiul stării civile. Inrăurirea societăţii pătrundea pretutindeni. «Sdrobirea carierei» sunt cele mai tragice cuvinte, în facultate şi sdrobirea aceasta înlătura toate piedicile, ori cât de dulci, ori cât de sentimentale ! Junelui student îi trebue zestre, ca să parvie în oraşul lui de provincie, ca să nu'i treacă înainte confraţii, nişte dobitoci, nişte sarlatani, spune el, şi să poată ajunge în marile demnităţi sociale, care dau fericirea.

In de obşte studentele sunt fete sărace, viitoare profesoare, biete lefegiţe, când pot ocupa locuri în învăţământ, când sunt şi aci protejate. Studentul sărac, mai ales el, trebue să ia seama ca să nu se încurce, penttucă cine ştie ce partidă norocoasă poate face, simpatic, cum crede el că este, şi plin de talent !

Guţă Dumbărău, oratorul trupeş, mândru, frumos băiat după părerea studentelor, abia scăpase din două legături amoroase, necăsătorit. Doi ani încheiaţi se amestecase printre studenţii dela litere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

și făcuse cunoștința tuturor fetelor. Nu'și neglijase drept, pentrucă avea destulă vreme de pierdut. Ca un cocoș privea în juru'i, sigur de frumusețea lui. Fetele îl urmăreau cu privirea, puține nu-l puteau suferi, mai toate ar fi stat de vorbă cu el, intrigate. Nici mai târziu, când una din ele, apoi alta, fuseseră înșelate și părăsite, nu'l ocoleau. Fiecare se credea mai iscusită, mai frumoasă, mai vrednică de statornicia bărbatului, decât colegele amăgite. «E nepotul profesorului universitar, care o să fie ministru își spuneau una alteia, pentru a suta oară. Ce carieră splendidă o să-și croiască ăsta!»

Ori când ar fi vrut, Guță putea creia o societate a studenților, și face cu ea minuni. Acum, el eșia din universitate, dar avea să rămână tot în mediul studențimii un an întreg. Apoi, alte împrejurări, alți oameni, alte interese. Vizita pe unii din profesori, ca un om politic, în curând personaj. Înrudirea lui cu Matei Dumbărău era totdeauna folosită. Licența? ca și când ar fi avut-o în buzunar. Avea s'o ia *magna cum laude* și să dea o lovitură politică mare.

Unii din colegi căutau să-l precipite, ca să fie mai siguri, pe de-oparte de o mai strânsă legătură cu el, pe de altă parte că partidul politic pe care voiau să-l servească, va ține seama mâine, când nu vor mai fi pe bănci, de concursul lor. Avea să scornească ceva oratorul, ca să'i pună în evidență și să facă din ei o falangă de preț. Guță le-o făgăduise. Partidul de la putere își împărțise de mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

posturile, numai cu opoziţia se mai putea cădea la tocmeală. In întrunirile lor mici, Guţă vorbea mult, dar nu ca un prieten, ca la un sfat, ci se ridica pe scaun, pe când în juru'i se făcea tăcere. Adevărat orator! Băeţii îl înconjurau ca pe adevăratul lor, şef, ca pe împărţitorul de mijloace de mâine, ca pe nepotul lui Matei Dumbărău, cel mai mare orator.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci facem cunoştinţa de aproape cu sora ministeriabilului Dumbărău, Maria Bugulescu, cu fiică-sa Aglaea, menită scenei.

Mihail Oprişanu ciocăni la uşe, încet, şi aşteaptă cu stânjeneala aproape dureroasă, cu nerăbdarea şi grija lui de totdeauna, când avea să treacă peste cercul cunoştinţelor lui. Nu adăstă mult, şi însăşi vocea aşteptată cu îndoială în inimă, strigă din lăuntrul sălii: «intră», limpede.

Flăcăul îşi mai şterse odată picioarele de preş, aplecat, şi intră, cu pălăria în mâna care deschidea uşa, cu dreapta gata s'o întindă.

Nu se înşelase: glasul Aglaei îl poftea să intre. Fata îşi scutură capul, ca să-şi înlăture şuviţele de păr căzute pe frunte, şi mâna ei nervoasă se întinse repede, şi grabnic strânse mâna tânărului sfios. Mihai abia avusese vreme să'şi privească prietena bine, să îngaime ceva, şi se şi afla în faţa mamei ei.

Muma se numea încă Bugulescu, după numele bărbatului ei, tată bun al Aglaei, soţ cu care era în proces de divorţ de trei ani încheiaţi. Bărbat şi soţie primiseră amândoi să se despartă, din pricina

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vecinicei nepotriviri «de caracter», care divorţase patruzeci la sută din femeile Bucureştilor, de bărbaţii lor. Domnul Bugulescu lăsa din parte'i procesul să tărăgănească, pentrucă «pensia alimentară», plătită de el cu regularitate, o ajuta mai ales pe fiică-sa, de care se despărţise cu părintească părere de rău. Şi Aglaia ar fi rămas la el, dacă nu s'ar fi gândit că mâine poimâine taică-său se poate însura, şi ea va avea de îndurat autoritatea unei mame vitrege. Pe de altă parte, fată cu judecată, se simţea mai slobodă cu măsa de cât cu tatăl ei şi, într'adevăr, de cum i se divorţaseră părinţii, dăduse examen şi se înscrisese la Conservatorul de declamaţie. Era acum la sfârşitul anului al treilea.

Pe Mihai Oprişan, fata îl cunoscuse din reviste, ca nume, apoi, printr'un coleg de conservator, îi făcuse cunoştinţa printre alţi începători în ale Artei.

Gazdele şi mosafirul stătură două minute de vorbă toate trei în jurul mesei din mijlocul salonaşului modest, apoi Aglaia trecu în odaia cealaltă, de dormit, ca să se pieptene. Rămasă cu tânărul a cărui meserie o ignora, muma îl cerceta.

Pulpanele redingotei negre a lui Mihai atârnau în dreapta şi în stânga scaunului obişnuit, de pae, ca două aripi fără viaţă. Căptuşeala lor ciuruită pe jos cu desăvârşise, lăsa să se vadă, acolo unde găurile erau mai mari, o scamă neagră, iar pe alocuri părea mâncată mărunt şi stăruitor de şoareci.

Cucoana Maria Bugulescu se uita nedumerită la mosafirul acesta, şi se întreba pentru a zecea oară, ce-i poate folosi fie-si prietenia unui calic şi stângaci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci facem cunoştinţa de aproape cu sora ministeriabilului Dumbărău, Maria Bugulescu, cu fiică-sa Aglaea, menită scenei.

Mihail Oprişanu ciocăni la uşe, încet, şi aşteaptă cu stânjeneala aproape dureroasă, cu nerăbdarea şi grija lui de totdeauna, când avea să treacă peste cercul cunoştinţelor lui. Nu adăstă mult, şi însăşi vocea aşteptată cu îndoială în inimă, strigă din lăuntrul sălii: «intră», limpede.

Flăcăul îşi mai şterse odată picioarele de preş, aplecat, şi intră, cu pălăria în mâna care deschidea uşa, cu dreapta gata s'o întindă.

Nu se înşelase: glasul Aglaei îl poftea să intre. Fata îşi scutură capul, ca să-şi înlăture şuviţele de păr căzute pe frunte, şi mâna ei nervoasă se întinse repede, şi grabnic strânse mâna tânărului sfios. Mihai abia avusese vreme să'şi privească prietena bine, să îngaime ceva, şi se şi afla în faţa mamei ei.

Muma se numea încă Bugulescu, după numele bărbatului ei, tată bun al Aglaei, soţ cu care era în proces de divorţ de trei ani încheiaţi. Bărbat şi soţie primiseră amândoi să se despartă, din pricina

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vecinicei nepotriviri «de caracter», care divorțase patruzeci la sută din femeile Bucureștilor, de bărbații lor. Domnul Bugulescu lăsa din parte'i procesul să tărăgănească, pentrucă «pensia alimentară», plătită de el cu regularitate, o ajuta mai ales pe fiică-sa, de care se despărțise cu părintească părere de rău. Și Aglaia ar fi rămas la el, dacă nu s'ar fi gândit că mâine poimâine taică-său se poate însura, și ea va avea de îndurat autoritatea unei mame vitrege. Pe de altă parte, față cu judecată, se simțea mai slobodă cu măsa de cât cu tatăl ei și, într'adevăr, de cum i se divorțaseră părinții, dăduse examen și se înscrisese la Conservatorul de declamație. Era acum la sfârșitul anului al treilea.

Pe Mihai Oprișan, fata îl cunoscuse din reviste, ca nume, apoi, printr'un coleg de conservator, îi făcuse cunoștința printre alți începători în ale Artei.

Gazdele și mosafirul stătură două minute de vorbă toate trei în jurul mesei din mijlocul salonașului modest, apoi Aglaia trecu în odaia cealaltă, de dormit, ca să se pieptene. Rămasă cu tânărul a cărui meserie o ignora, muma îl cerceta.

Pulpanele redingotei negre a lui Mihai atârnau în dreapta și în stânga scaunului obișnuit, de pae, ca două aripi fără viață. Căptușeala lor ciuruită pe jos cu desăvârșise, lăsa să se vadă, acolo unde găurile erau mai mari, o scamă neagră, iar pe alocuri părea mâncată mărunt și stăruitor de șoareci.

Cucoana Maria Bugulescu se uita nedumerită la mosafirul acesta, și se întreba pentru a zecea oară, ce-i poate folosi fie-si prietenia unui calic și stângaci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca acela. Gândul că fiica ei ar putea să se îndrăgostească, să-şi încurce măcar un crâmpei din viaţă, cu nevinovăţie chiar, cu un asemenea pârlit, o înora şi o îăcea să nu'l poată dispreţui sau să'l privească cu milă.

«Tinereţele sunt oarbe şi nebune, se întuneca ea, şi căuta să-l tragă de limbă pe Mihai. Băiatul răspundea întrebărilor fără umbră de bănuială. Cucoana îl iscodea, dacă fie-sa e frumoasă, dacă are talent, dacă e bine văzută şi ce crede el că va putea face Aglaia în viitor.

Abia îşi isprăvise doamna Bugulescu grosul anchetei, şi Guţă Dumbărău după două repezi ciocănituri la uşe, intră deadreptul în salonul la care bătuse, ca un obişnuit al casei. Cucoana gazdă văzu cu mirare, că Guţă e prieten cu Oprişanu.

— Suntem neamuri noi, găsi ea cu cale să lămurească: tatăl lui Guţă şi cu mine, şi cu Matei Dumbărău, de care cred că vei fi auzit, suntem fraţi şi soră.

Lămurirea luase o greutate de pe inima lui Mihai. Văzându-l pe Dumbărău intrând ca la el acasă, acolo, la Aglaia, cu aerul lui de om sigur de el, bine înţolit, pieptos, puternic, poetul îngălbenise. Deşi nu era îndrăgostit, fata îl plăcea mult, mai cu seamă pentru că-i recita versurile.

— N'ai mai venit pe la noi de o sută de ani! zise Aglaia.

— Nu ştiţi câte am pe cap! La Universitate, la «Cercul nostru», — profesorii mă chiamă pela ei pe acasă: unde nu mă duc? De când am intrat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în politică și noi studenții, avem conciliabule... cu șefiii politici de culoare, cu toți croncanii ăi mari. Eri am vorbit cu un șef de partid, ce credeți? O să dăm o lovitură!... val vârtej se duce guvernul!

Un domn bine cunoscut casei își făcu intrarea salutând ușor, zâmbind în dreapta și în stânga. Bătuse pe semne la ușe, dar nu auzise nimeni. Era Gheorghiet, cunoscut și lui Oprișan dela masa îmbelșugată din fundul cârciumei lui Dumbărău tatăl.

— Dacă răsturnăm guvernul, se adresă de astă dată Guță lui Gheorghiet, viitorul nostru, a vreo douăzeci de inși, e asigurat.

— Fără noi, domnule Guță, n'o să pupați puterea! râse și făcu cu ochiul Mariei Bugulescu, noul venit. Cine vine la întruniri, dacă nu mahalaua adusă de mine și de alții ca mine? Când sunt manifestații, cine'și bagă pieptul în baioneta dorobanțului: oratorii? dumneata domnule student, ori ăia săracii aduși de mine? și Gheorghief se bătu în piept.

— Foarte bine! Bate laba 'ncoace! făcu Dumbărău, în graiul lui Gheorghief. Parcă Statul n'are destule funcții bănoase și pentru noi și pentru voi? Să mergem mână 'n mână. Ce ceri dumneata? Știi cu cine vorbești?

— Conu Matei să trăiască! înțelese electorul.

— Slujba de intendent dela cimitirul Belu? Face cât o moșie, știu! își dădu ochii peste cap, oratorul. Vreai să fii inspector comunal? Vreai un spital ca să fii ici în centrul orașului, să n'ai grije de coșniță, de chiria casei, de lemne, de lumină,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

e! şi câte altele, numai stomac şi buzunar să ai! Carte ai, n'ai, nimeni nu te întreabă. E vorba de ce servicii ai adus partidului. Pe Stroe Bubuc, care face propagandă în mahala pentru ai noştri şi păsueşte lumea la bir, numai ca să vie la întrunirile noastre, o să'l înalţe la şef de percepţie. Îl împrumută unul de-ai noştri pe ipotecă, cu suma care trebue depusă la Finanţe, drept garanţie, şi-l face şef-perceptor! Îl procopseşte, pentrucă şi el îşi pune pielea în saramură. În doi ani ai să vezi cine e Bubuc!

— Da mai lăsaţi politica! se plictisi Aglaia.

— Ştii pentru ce am venit la tine, Aglăiţo?

— Spune.

— Dăm o serată, noi, «Cercul nostru» şi vezi cum sunt eu? m'am gândit la tine, să ne dai concursul. Are să spue monoloage şi Zapcu din Teatrul Naţional, aşa că vei fi în tovărăşie bună. Alege câteva bucăţi... mai tari, vre-o trei.

Foarte frumos din partea ta. Am să spun şi o poezie de Oprişanu...

Mihai se înroşi ca o fată. Voi să protesteze.

— Lasă, dragă, să te facem cunoscut! reteză Guţă. Dacă nu ne-om servi prietenii... aşa e viaţa...

— Ştii că azi e ziua dumitale? îl întrebă Aglaia pe Oprişan.

— Cum, ziua mea? se sperie aproape scriitorul

— Astăzi împlineşti douăzeci şi patru de ani.

Oprişan se zăpăci de tot. Era adevărat. Împlinea chiar azi douăzeci şi patru de ani. Aglaia îşi amin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tea acum. îl întrebase odată, întâmplător, când e data naşterii lui... Şi ea ţinea minte, când nici el, şi nimeni altul pe lume, nici prietenii, nici părinţii, nu se gândiseră la ea. O mare bucurie simţea că i se urcă din inimă pe obraji, şi ar fi dat o parte din viaţa lui, ca să nu i se citească pe chip! Cu capul plecat, zâmbind totuşi îl zări pe Gheorghiet făcându-i semne gazdei, muma Aglaei. Guţă Dumbărău o ameninţă pe fată cu degetul.

— Ia vezi nu te juca cu focul! glumi vărul.

— Dumneata nu ştiai, şi Aglăiţa mea ştia! se cruci Maria.

Mihai se înfundase pe locul lui, cu desăvârşire. Intre mumă, Gheorghief, Dumbărău şi Aglaia, era un schimb de priviri, pe care fata nu le mai putea îndura.

«Ia te uită, se gândi ea, şi netotul ăsta de poet cum se pierde, cum nu mai e în stare să-şi scoată nasul din podele! Să creadă lumea că e între noi cine ştie ce!

— De ce vă miraţi, de ce faceţi atâta caz nepotrivit de un lucru de nimic? izbucni ea, supărată. Ziua naşterii mele este totdeauna sărbătorită în casa noastră. Asta o ştiţi. Primesc plocoane, felicitări. Aproape toţi cei care mă cunosc o ţin minte. Tot aşa ţin şi eu minte pe a tatii, pe a mamei, pe a unchiului, pe a profesoarelor mele, şi a-şi ţine-o minte şi pe a dumitale, se răsti ea la Gheorghief, dacă mi-ai fi spus-o vre-odată. Şi zilele de naştere ale prietenilor le ştiu. Mă mir de domnul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

Oprişan că nu o ţine minte, de şi a fost în stare să mi-o spue mie.

Mihai simţi că-i ard urechile, ca bătute cu o nuia. Aglaia se însorsese împotriva lui, ca să scape de încurcătura pe care o iscase tot ea. Cum stătea aplecat adânc, covârşit de stângăcia şi de nepriceperea lui de a eşi la mal, zări un picior bărbătesc alunecând încet către altul femeesc, întins destul de tare. Ridică ochii, căutând fără să vrea, să nu afle tainele altora. Gheorghief şi Maria se priveau ţintă. Faţa mumei încă arăta deziluzie şi necaz, pentru cele auzite. Totuş, al ei era piciorul femeesc ce se apropia, se lipea şi se împletea cu piciorul electorului Gheorghief, pe sub masă.

— Eu vă las ! sări dela locul lui, Dumbărău. Vezi Aglaio să fii tare. Ziua reprezentaţiei până acum n'a fost hotărâtă. Ţi-o vestesc eu. Serata literară va fi urmată de bal. Ia vino să'ţi spun ceva la ureche...

Amândoi intrară într'un ungher al casei, şi ochii cari îi urmăriră o clipă se întoarseră, să se fixeze deasupra mesei.

— Nu te apuca să spui prostiile lui Oprişan. Individul ăsta, am aflat de curând, nici student nu e măcar. Ai vre-un interes ? Fii fată deşteaptă ! Dacă ai minte, ascultă ici : recită o poezie a vreunui gazetar. Tu ai nevoe de reclamă. Şi profesoarele tale şi actorii din teatru, îi cunosc eu ! altfel au să se uite la tine, când ţi-or vedea numele în gazetă, înotând în laude. Nu-i ştii şi pe ei cum umblă după ele ?... Să ştii să-ţi faci tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

burile, fetițo! Nu'ți pune în cârcă un pachet de zdrențe, ca băiatul ăsta. Are sau n'are talent, n'o să-l scoatem noi la iveală, dacă nu are protecții și legături cu societatea, cu lumea vie, cu ziariștii și cu oamenii politici. Fii deșteaptă!

Dumbărău zâmbi în ochii vară-si, o bătu pe spate, se întoarse cu vioiciune, sărută mâna mătușe-si, dădu mâna în treacăt cu Gheorghief, și ca și cum ar fi vrut să afle dacă poetul are vre-o bănuială, strânse cu putere și îndelung palma slabă a nebănuitorului trubadur.

In ușa întredeschisă, viitorul om politic întoarse capul și spuse tare, căutându-se în buzunarul de sus al vestei:

— Mi-am uitat faimosul meu ceas de aur... Cred că-i acasă... Cât e ceasul?

Geeorghief se uită la ornic și rosti:

— La mine e cinci, dar nu cred să meargă bine. Domnule Oprișan, cât e la dumneata?

— Eu n'am ceasornic, răspunse foarte simplu cel întrebat.

Electorul sălță pe scaun:

— Cum? n'ai de loc ceasornic?

Un circuit de priviri făcu înconjurul omului fără ceas. Râzând, Guță închise ușa în urmă-i.

Și se făcu tăcere.

— Dumneata ai părinți? îl întrebă mai târziu muma pe trubadur.

— Am și tată și mamă, răspunse el scurt, dornic să fie la zece kilometri departe de casa aceia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

«Ai! se gândea Maria, şi nu-ţi cârpeşte mă-ta redingota ceia de ocară!»

— Şi dumneata n'ai nici o meserie, de nu-ţi trebue ceasornic? îl încolţi Gheorghief.

Ochii lui Mihai se cătrăniseră de ură. Abia se înfrâna să răspundă cu voce obişnuită.

— N'am nevoe. Nu sunt birjar, să-mi socotesc vremea pe ore.

— Dar nici data naşterii dumitale să n'o ştii, s'a mai pomenit? un om cu carte!... se minună gazda.

— Bine c'o ştie Aglaia... rânji Gheorgief.

— Va să zică nici părinţii dumitale nu te-au felicitat astăzi!... se uimi prefăcută, muma. Numai tu, Aglăiţo, mamă, duci grije tuturora!

— Ertaţi-mă că nu mai pot sta... se sculă poetul, încheindu-şi pe nemerite haina.

Clocotea. «Dacă le-aşi spune acuma, se întrebă el, să-şi deslipească picioarele, ce s'ar întâmpla? Pretutindeni aceiaşi răutate şi murdărie. Şi Aglaia asta: o gâscă! Ce caut aici?»

Scaunele se dădură în lături; Gheorgief întinse mâna, iar Oprişan nu avu curajul să refuze nici una din palmele ce i se întinseră din toate părţile. Când eşi în stradă, bardul înţelese că-i fusese cald; că înăbuşa în încăperea nesuferită a salonului acela.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci, în sfârşit, aflăm cum se cade, din amintirile lui Tase, cum de ajunsese frate-său Matei să se urce până la Minister, şi cine şi ce îi slujise de scară.

Acsizele comunale fuseseră desfiinţate...

Iancu Oprişan, şef de acsize, cel care veşnic striga: «Ho, c'om bea!» îşi pierduse postul, mănos, şi cu mare greutate fusese numit agent de percepţie. Bătrânii lui părinţi fuseseră crâncen loviţi prin paguba fiului. El era aproape singurul sprijin al casei. La el la barieră, la acsize, trimiteau bătrânii de câte două ori pe săptămână după merinde.

Cu banii, Iancu era mai sgârcit. Dar de-ale gurii trimetea prin oameni, când se potrivea: ouă, brânză, pastramă, peşte, ţuică şi vin, şi uneori chiar carne proaspătă, luată pe semne pe rachiu dela Ghiţă măcelarul, bun prieten cu el, om serios şi delegat al mahalalei.

In percepţia comunală, Iancu deocamdată bâjbâia. Incepuse să ciupească, nu trăia numai cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

scârba de leafă, primită dela perceptor, dar îl stingherea orașul, nu cuteza să'i ceară sau să'i ia orășanului, chiar când îi făcea o treabă, ca săteanului, om supus, tăcut, fricos și fără neamuri ca litecine în București.

Și apoi Iancu se învățase, la barieră, să bea toată ziua, de cum deschidea ochii, și mult. Cârciuma îl storcea, așa dar, de gologani. La acsize lua cu vadra din butoaele venite la taxare. Trebuia să învețe a bea pe socoteala altora; lucru tare potrivit cu meseria lui, dar pe care nu-l deprinsese. Bea și înainte vreme la crâșme pe banul lui, dar sațiul nu-l avea acolo. Parte din băutura de care trupul lui simțea adâncă nevoe, sațiul, o avusese la îndemână în șipuri, clondire, ulcioare, pe sub pat, pe o poliță, acolo în odăița dela acsize. Astăzi și pe aceasta trebue s'o cumpere, ca și pe cealaltă care ținea de chef, de cinste, băută în tovărășia bunilor tovarăși: Ghiță delegatul mahalalei, Tase Dumbărău, Stroe Bubuc, agent de percepție la Stat, Petrescu dela Primărie, Săvescu, arhivarul de tribunal, și popa Clondir, drăguțul de el.

Pesemne că băutura din oraș nici nu era curată neprefăcută, ca aceia dela margini. Veselia ei se schimba în durere de cap, în ameteli și întristare. Dar, ca pe o amantă iubită cu tot focul tinereții, Iancu n'o lăsa. Pe de altă parte serviciul din oraș nu-l îngăduia beat, și fostul șef de acsise nu avea răgaz să se trezească, trecând din beție 'n beție, fără popas îndelungat.

Trei luni de zile dase din colț în colț, fără slujbă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împrumutând dela unul și dela altul câte o carboavă de cinci lei, câte o piesă de doi. Incepuse să fie refuzat. Rău și greu. Nevoia de băutură și— o mulțumea din belșug. Norocul bețivului n'are seamăn. Umblând din cârciumă în cârciumă trebuia să găsească trei inși, ciocnind între ei, oameni cunoscuți, între cari să fie bine venit. Pe cine nu-l cinstise el? «Ho, c'om bea!» strigase șeful ani de-a rândul în toate cârciumele Bucureștilor și poruncise din mână în mână, așa, să toarne negustorul pentru toată lumea câtă era în prăvălie. Care cârciumar din București nu-i cunoștea francii și nu băuse din cinstea lui? Găsit fără slujbă «de! se întâmplă omului!» avea credit, firește!

Dar dela o lună, negustorii de băutură, înțelegând că tot nu s'a căpătuit, pricepând că n'are nici o protecție serioasă, care să-l vâre 'n pâine, și prin iscodiri, aflând chiar din gura lui că nu face nici un fel de politică, începuseră să se codească a'i da pe credit. Incepură să arate tabelele bătute în fruntea tuturor magazinelor: «Creditul refuzat». Unii i-o retezară altfel: «Mai ai de plată, domnule Iancu! Vremurile sunt grele...» sau, mai prietenos: «Mai lasă'i și pe alții să plătească, șefule! că destul cinsteai pe toți nebunii! S'au dus dracului acsizele!»

Oameni deștepți și cu caracter, reflectă Iancu, silit să asemene oamenii între ei.

Și ar fi fost multă vreme fără căpătâi, și lumea ar fi început să-l ocolească, dacă întâmplarea nu-l făcea să cadă în șleahta conului Mișu, cel mai iubit om politic al Bucureștilor, cel pe care alegă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901 1932

torii bucureşteni : din Grozăveşti, dela Obor, din câmpul Teilor, dela Filaret, din Tăbăcari, îl înţelegeau ca pe un frate, îl iubeau ca pe un părinte risipitor, se târau după el până la Floreasca şi Ciurel, avocat de meserie, şi totdeauna ales al Capitalei. Conu Mişu nu era la putere,—ai noştri erau în opoziţie,—dar să'l căpătuiască pe Iancu, a fost în stare să se ducă cu el la unul din adversari, prieten de altfel, consilier comunal, şi să'i spună, cu glasul lui dogit :

— «Daţi'i băiatului ăsta o slujbă, că vă combate de vă rupe, de'l-oi lua eu pe mână. Pe ăsta bă ! îl cunosc Bucureştii ca pe mine !»

Aşa vorbise conu Mişu şi Iancu a fost numit.

La acsize, pe bariera încredinţată lui, Iancu Oprişanu fusese stăpân, neturburat decât de rarile inspecţii la patru cinci zile, câte un minut două. La slujbă avea stăpân în toată legea. Pleca dimineaţa din percepţie sub ochiul stăpânului, şi acelaş ochi cercetător îl primea seara, îi cerceta condicile şi'l pătrundea scormonitor, până 'n buzunare.

Cu Iancu tot se purta mai omenos, perceptorul, pentrucă îl cunoştea, pentru că şi el băuse şi se ospătase de multe ori pe socoteala «şefului» dela acsize ; dar cu ceilalţi : era un câine mops, şi'i făcea albie de porci,

— «Ciupiţi şi voi, se răţoia perceptorul adesea, furios, slujbă fără picuşuri nu se poate ! dar lăsaţi-mă şi pe mine să trăesc ! Nu'mi luaţi şi pâinea copiilor mei ! Am de plătit Statului, şi dacă afacerile grase tot voi le luaţi, Statul mă vinde, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-19

vrea să ştie, el se despăgubeşte cu garanţia mea, cu casele mele! Omul care m'a numit aici, are o mie de lei pe lună dela mine!» se destăinuia el, fără înconjur.

Numele celui care-l numise, nu era o taină pentru nimeni. Gică Ionescu, ajutorul de primar, făcuse toate numirile de perceptori comunali şi primea câte o mie de lei, dela fiecare, lunar.

Suflet bun, ca toţi beţivii, Iancu da dreptate şi agenţilor şi mai marelui. Dar când se întâmpla să-i pice o afacere bună, uita să se gândească şi la altul. Avea şi el nevoi multe. Pe părinţi, la care se mutase, de când eşise dela acsize, îi ajuta după putere. Acum el era stăpân în casa bătrână. Pe frate-său Mihai îl hotărâse se caute o slujbă, şi-l îngăduia în casă, unde aproape că nu mai era loc pentru el.

In cârciuma lui Tase Dumbărău, chefurile începuseră să se rărească tot mai mult. Mărginaşii Bucureştilor nu mai petreceau unii cu alţii în mahalaua lor, ci, atraşi de centru, se îndrumau într'acolo. Cam de pe când îşi lepădaseră pantalonii creţi, hainele cu ceaprazuri şi bumbi de aramă şi ghetele cu scârţâitori, cu tocuri înalte: ca să poată trece rândunica printre talpă şi toc, cam de pe atunci începuseră să fie atraşi de miezul oraşului. Odată portul mitocănesc lepădat, veneau să se amestece cu «nemţeştii» pe cari îi ciomăgiseră ori de câte ori avuseseră prilej.

Intrunirile publice, la cari fuseseră aduşi de comisari şi agenţi electorali, oratorii pe care îi ad-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

miraseră, le schimbaseră portul şi le făcuse centrul Capitalei familiar. Muzica militară avusese şi ea mare înrâurire. Lăutarii nu mai erau căutaţi, decât după ce apucau oamenii să se chefuiască. Atunci abia îi prindea nostalgia propriilor lor fapturi şi chefuri de odinioară.

După sgomotoasa muzică militară, era în stare cetăţeanul din Tîrchileşti să se ducă până la Luther sau la Bragadiru, în capătul căii Rahova, iar cel din Filaret până la Oppler. Pe de altă parte berea se împământenea şi lua locul vinului patriarhal şi naţional.

Cu desfiinţarea acsizelor comunale, Tase Dumbărău pierduse şi legăturile lui cu contrabandiştii de spirt!

«Şi pe asta o s'o dreagă Matei, când o veni la putere!» se mângâiase el, cu nădejdea.

Dar frate-său mai mic îi spusese limpede că acsizele nu se vor reînfiinţa, şi îl sfătuise să cumpere locuri virane, cât o putea de multe.

Aşa gras, şi greoi cum părea fără să fie, neadormit la pândă ca un lup flămând: ani de zile stătuse Tase asupra revărsaţilor Bucureşti. De cum avea nevoe un proprietar de bani, cârciumarul Dumbărău era acolo, gata să-l împrumute. Iar la încheerea împrumutului, când proprietarul de case sau de locuri se lăsa tot în nădejdea banilor lui Tase, hangiul şiret se da la fund. Strâmtoratul proprietar se vedea nevoit să-l caute, să-i facă propuneri. Tase se lăsa greu. Vremurile se schimbaseră, nu mai erau prielnice oraşului; seceta adu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1933

sese mare sărăcie; ţăranii mureau cu miile de foame. Statul le da porumb ca la găini, — şi toată avuţia ţărei dela ei pornea. Să împrumute în asemenea timpuri nesigure, pe hipotecă, să cumpere, era adevărată nebunie, mai ales când el, Tase, mai avea pe umeri acareturi şi locuri în Bucureşti, neproducătoare de venit!

Văduvele, orfanii lăsaţi pe mâni nepricepute ori neputincioase, familiile numeroase şi mizerabile se lăsau legate ferecate de hangiul cămătar, care trecea apoi de binefăcător.

In cercetarea hârtiilor, la încheerea ultimelor acte, Tase nu uita să alerge la Matei. Avea opt locuri virane în Capitală şi trei clădiri.

«Ce om am să fac din fiu-meu, dacă mi-o merge după dibăcia mea!» se înfiora, în visurile lui de părinte şi de bogătaş, hangiul Dumbărău.

Ce-i drept, nu era totdeauna sigur de viitor. Câte odată, Tase vedea ca prin neagră pâclă. Hanul nu mai mergea. Ani răi bântuiseră satele şi ţăranii mâncau pe drumuri, în căruţele lor neacoperite, când târguiau din oraş sau vindeau. Goale stăteau cămăruile hanului, iar în esle numai caii hangiului ronţăiau, pae şi coceni de porumb, cumpăraţi de stăpân. Sâmbăta şi Dumineca mai era puţin dever, dar nu se asemăna cu cel de odinioară. Cârciumile se înmulţiseră, aşa că mirosul de fleici şi de mititei tot mai plutea de-alungul străzilor, ca într'un oraş încăpăţânat să trăiască din belşug, bine, crape de foame cei dela ţară şi piară lumea toată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvaniei.ro/mdr1901-1932

Venituri nemai având, multe, fiu-său cerând mereu de cheltuială, negustorul dase de fundul pungii.

«Dacă lipsa dela sate se întinde pecingene până în Bucureşti, ce fac eu cu casele şi locurile cumpărate? Preţurile lor scad, venituri am puţine, de cheltuit: nu pot să nu cheltuesc, tocmai acum când fecioru-meu e la mal... Eu: fără carte; fiu-meu fără bani; ce ne-om face? Numai la Matei 'mi-e nădejdea! El a prins rădăcină şi se ţine bine».

Şi toată povestea lui Matei i se desluşa, pentru a suta oară, fratelui mai mare.

Matei, pentrucă se arătase destoinic la învăţătură, fusese lăsat de părinţi să înveţe; pe când el, Tase legase şorţul verde dinainte şi stase la teşgheaua părintească, în aceiaş crâşmă, astăzi a lui.

De multe ori Tase, slobozindu-se în pivniţă ca o găleată în puţ, ca să scoată turburelul cerut dela canea de beţivi, clipise în întunecimea beciului ca să şteargă din ochi arătarea lui Matei, a fratelui care tocmai în răstimpul scurt al asvârlirii lui pe gârlici, trecuse prin curtea luminată, cu cărţi la subţioară, ca un domn oarecare, ca un fecior de boer. Tase suferise în vremea aceia, dar fusese destul de cuminte ca să se învinuiască singur că ocolise şcoala, şi să rămână la teşghea şi la gura boloboacelor cu Drăgăşani, cu Dealul Mare.

Aminţeri, ce'i drept, da, Matei nu căutase nici odată să-l umilească. Moştenise şi el chibzuiala părinţilor şi, din clasa şasea de liceu, dădea lecţii prin familii, destul de bine plătit pe atunci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajuns student, se mutase cu totul la familia Mascuris, ai cărei copii îi dăscălea. Mare iscusință, și afurisită pătrundere avusese, la vârsta lui! De-acolo i se trăgea tot norocul! Iubit de boerul întricoșat ca un copil al lui, ca un ginere, mâncând la olaltă în familia lui, purtat prin lume, dus de cupeul casei, recomandat ca urmaș — parcă: familia Dumbărău crezuse că i fuge pământul de sub picioare, când veni vestea că Mascuris, fostul ministru, a murit.

Și pe dată șoaptele veninoase începuseră... Domnul Mascuris murise după o boală prea scurtă. Se spunea că ar fi fost otrăvit de nevastă-sa, dornică să scape de el, ca să se mărite cu profesorul, om tânăr, ajuns în casa lor adevărat stăpân.

Bănuiala umblase multe drumuri, fusese și pela procuror, și mustise, ca vinul nou în doage slabe, și prin unele gazete.

Procurorul, care se întâmplase să fie numit tocmai de Mascuris, pe când răposatul fusese ministru de justiție, nu cutezese să se miște, și luase acasă, s'o păstreze la el, pentru cine știe ce întâmplare, acuzația ticăloasă. Dacă ar fi dat'o la iveală, doamna Mascuris, înrudită prin neamurile ei cu toate familiile cârmuitoare ale țării de peste o sută de ani, depe timpul Fanarioților, l-ar fi svârlit pe dobitocul de procuror depe fotoliul lui din Capitală, cel puțin la Dorohoi.

Magistratul nu putea face altceva mai bun, decât să'i arate onoratei doamne, după un timp, denunțurile ticăloase, în copie firește, ca un supus

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

al ei umilit și care s'ar putea s'o roage într'o zi, ca să pună o vorbă de temei pentru avansarea lui.

Cei care scriseseră la gazetă, tăcuseră îndată și cu plăcere, când tânărul Matei Dumbărău, impozant cum era și despre care aflaseră că va să fie unul dintre oamenii noștri mari, veni să le facă cunoștința, și, ca o dovadă a viitoarelor lui măriri, le împărți putința unei vilegiaturi.

Pe vremea aceia, Tase nu'și mai vedea fratele de fel. Matei nu se abătuse pela casa părintească nici odată. Multa învățătură la care se înhămase îl ținea locului, și poate că și averea și afacerile răposatului Mascuris, tot el trebuia să le orânduiască. Tata și mama lui, mai aprinși acum de dragul deșteptului lor băiat decât oricând, pentrucă atâta cărturar și om legat cu lumea cea mare aveau și ei în neam, cutezau din când în când să treacă prin fața caselor mărețe, în cari hălăduia fiul lor. Sfielnici așteptau pela poartă bătrânii, doar s'o ivi vre-o slugă mai limbută, s'o roage, cinstind'o la nevoe, ca să-l vestească pe domnul Matei. că tatăsău, ori mă-sa, vor să-i vorbească.

Și e drept că domnul Matei se schimba la față, că'i poltea numai decât în casă, și că'i rugase să lase țărănia la oparte, și să sune de-adreptul la ușe ca toată lumea.

«E plin de griji și supărat foc! Par'că n'ar fi de vârsta lui, de douăzeci și ceva de ani... Are să se treacă repede!...» o auzea Tase pe maică-sa câinându se de fiul cel prețuit.

La douăzeci și cinci de ani, Matei avea barbă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi ai fi jurat că făcea tot ce putea ca să pară mai bătrân. Pe semne ca să se apropie, măcar la înfăţişare, de vârsta d-nei Mascuris, care îşi lepădă văduvia tristă şi-l luă de bărbat curînd după licenţă.

Fireşte că-l iubea pe Matei şi avea de ce să'i fie recunoscătoare, fosta doamnă Mascuris. Cu douăzeci şi cinci de ani îi fusese mai mare soţul ; bătrân îl luase ; şi la şeaptezeci şi cinci de ani abia se îndurase să-şi dea sufletul. Şi mai şoptea lumea de otrăvire, de omor! unchiaşul îi încurcase viaţa, şi acum deşi împlinea cincizeci de ani, cucoana Aspazia voia să trăiască.

Tase o înţelegea de minune pe cucoană, şi-i da dreptate, dar nu putea pricepe cum se putuse apropia de ea Matei, şi cum nu sta ţurţure de ghiaţă sub aceiaş plapomă cu ea. O văzuse oare, frate-său mai mic, om învăţat, pe scălâmba de ciocoaică, altfel decât el, Tase, care era un bădăran, un mitocan, un cârciumar ? Toată ea : o maimuţă neagră, gata să sară de ici colo, şi cu trupul şi cu ochii şi cu gândul ; un cap cât un pumn, cu un smoc de păr sărac, cât la o păpuşe smulsă de copii, şi spălăcit, eşit, mort ; cu un ochi mai mic şi altul mai mare, spionându-se parcă între ei, neliniştiţi şi înfundaţi ; mâinile ei păreau împletite ca odgoanele, aşa i se vedean vinele pe piele ; bărbia întoarsă aşteptând să se întâlnească cu vârful nasului coroiat mare şi moale, şi care, temându-se pe semne de întâlnire, stătea strâmb. Şi numai meliţând franţuzeşte şi româneşte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

otova, aşa o văzuse şi auzise Tase Dumbărău.

Orfanii, rămaşi din căsătoria cu răposatul, fură depărtaţi de casă, internaţi în şcoli de iezuiţi. Noii căsătoriţi plecaseră de îndată la Paris, de unde Matei avea să se întoarcă doctor în drept, precum îl cerea catedra de profesor dela Facultatea noastră de drept, care-l aştepta.

Il înduioşa pe Tăse şi acuma, lacrămile vărsate de bieţii lui părinţi, când l'au văzut pe Matei la Dacia, vorbind: Era prima cuvântare, pe care tânărul învăţat venit din streinăte, o revărsa peste alegătorii Capitalei.

Vestitul bătăuş Olargiu, nenea Foloştină, popa Clondir, adusese lume bine ospătată, două zile ţinută în ţuicăreală şi'n făgăduelı, în stare să intre în baionete, de prin toate mahalalele. Cojile de seminţe de dovleac şi florea soarelui, cu care golanii şi mai treceau vremea până să vorbească oratorii, plouau din lojile înţesate să se prăvale, de-asupra celor din sală.

Atâta lume nu mai văzuse Dacia. In sală era un zăduf şi o duhoare de trup omenesc asudat, de-ai fi zis că se toarnă undeva pe aproape lumânări de seu.

Tănase parcă o vedea şi-acuma pe maică-sa, cum îşi înfipsese mâinile ca nişte cângi în spenţerul bărbatului ei, şi se târa căruţa după telegar. Bătrânul abia răzbea prin mulţimea strânsă umăr la umăr, printre coatele dârje, care izbeau nemilostiv.

Dar când Matei a ridicat fruntea şi glasul dintr'odată, mângâindu-şi barba neagră, mă-sa a icnit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ca de-o durere, bărbatu-său a izbit-o cu cotul ca să tacă, și în vârfurile picioarelor lor bătrâne, pe când șiruri de lacrimi le curgeau pe obraji: au ascultat! Nici în ziua de Vinerea Paștelor n'au ascultat ei vreodată, cu atâta evlavie.

Era vorba, în cuvântarea fiului lor, de tirania care trebue să piară, de soarele care gonește duhurile rele și de apropiata cădere a guvernului.

Viața curge printre amintiri și speranțe, ca o apă turbure pe sub sălcii. Tase își înlătura grijile, perindându-și prin minte cele trecute, scotocind viața fratelui mai mic, ca unul care ar sta privind la fața apei trecătoare.

«Oare cum o fi trăind Matei, cu baba?» se întreba Tase. Ajunsese până la el svonul, cine știe de când călător, că răposatul Mascuris îndurase multe. Cu cravașa îl bătea sgripțoroaica pe marele om. Și Tase o vedea aidoma, desbrăcată, cu pielea neagră și creață pe ciolanele ei ca fusele, țâșnind în patul cu coroană princiară de-asupra căpătâiului, cu cravașa în mână, sărind călare pe moșneag, și începând a căra la lovituri, — urlând tot ea, ciufulită, sgâriată pe obraz, tot de mânile ei, pe când bătrânul, cu capul îngropat în perna de mătase, cu plapoma în fireturi de aur trasă pe cap, gemea! Ușile erau de multe ori deschise, slugile vedeau tot ce se petrece, — numai așa se aflase în lume. Nimeni însă nu avea voe și nu îndrăznea să să apropie, să pue mâna, să înlăture, să rostească un cuvânt. Când i se ura să mai lovească, femeia alerga ca o furtună prin odăi, arunca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

scaunele poleite în oglinzile de cleştar, mari de patru ori cât uşa; servitorii se ascundeau prin beciuri, şi tot palatul, cu patru feţe, urla de răcnetele şi de ţipetele stăpânei smintite. In cele din urmă, cădea cu spumă la gură, cu pieptul svâcnind să se spargă, şi adormea în sleirea puterilor.

Ce înrăurire avusese femeia aceasta, cumplită, asupra dreptăţii ce stase în vre-o două rânduri în mâna lui Mascuris, nu se întrebase nici odată Tase Dumbărău. Dar se întrebase, firește, cum de nu divorţase răposatul de asemenea snamenie şi pacoste.

Mascuris, deşi înrudit cu mai toţi domnii fanarioţi, ca şi nevastă-sa cu care era văr de al doilea, avusese avere puţină şi încurcată, faţă de şaizeci de mii de pogoane de pământ; zestrea scorpiei. Şi oricât ar fi fost el de ciocoi, n'ar fi ajuns ministru, fără moşiile nevestei.

Marele palat Mascuris făcea şi el parte din dota femeii. Numele lui vechi, tot grecesc, se pierduse acum, ce-i drept, dar fusese reşedinţa unui strămoş al Aspaziei, domnitor român-fanariot.

Intrebările nasc câte odată unele din altele şi bat în minte tot aşa de stăruitor ca picăturile rare ale streşinei, dar necurmate, cari găuresc în cele din urmă piatra. Şi Tase nu avea tihnă: «Cu preţul stricării vieţii lui, de ce ţinuse Mascuris să fie ministru?» se întreba de zor, hangiul. Ce dulceaţă fără asemănare avea sarcina aceia plină de bătae de cap şi de răspundere, pentru ca un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

om învăţat, deştept şi de viţă, ba şi cu ceva chiag, să rabde bătae până la sânge ?

Şi negustorul Dumbărău nu era în stare să priceapă.

«Şi care va să zică, ajungea el cu gândul să se dumirească, faţă de alte întrebări ale lui, fratemeu Matei o să ajungă ministru ! Iar pe urmele lui, pentrucă de numele părinţilor nu s'a lepădat, o să calce sus şi fecioru-meu Guţă !»

Prin căsătorie, Matei Dumbărău se rudea cu toţi oamenii cei mari : cu Griboşteanu, vtce-preşedintele camerei, cu generalul Birlik fost ministru de război, cu Nacovescu, fost primar, cu Capodopol, membru la curtea de compturi, cu Paţaiani, în vre-o două rânduri ministru, — şi cu cine, dintre cei tari şi mari nu se înrudea, ori nu se tutuia, pe franţuzeşte, ca unul de-al lor ?

In afară de Guţă, care fusese primul lor copil, Tase mai avea două fete. Amândouă, tot prin sprijinul lui Matei, erau bursiere.

Ajunseseră câteva cuvinte, mângâlite la repezeală, către secretarul ministerului de instrucţie, şi copilele lui Tase fuseseră primite, fără acte de sărăcie, după care umblau golanii cu săptămânile pe la Primărie şi tot nu izbuteau, — şi fără notele mari, grozave, cerute de regulamentul lor.

Parcă fata Mariţei, sora lor măritată cu un olar, Bugulescu, şi divorţată, nu fusese primită actriţă la Teatrul Naţional tot după o scrisoare a lui Matei ?

Matei nu venea în casa lor, nici într'a soră-si,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care o ținea departe de el pe cât putea, nici în fostul cămin părintesc, dar Tase, la câte o nevoe, când avea ceva de seamă de pus la cale, sau când i se părea că ar putea să fie uitat, se ducea la frate-său mai mic. Și se tutuiau, între patru ochi, ca pe vremuri.

Guță călca mai des casa unchiului. Flăcăul se pricepea să-l măgulească, și reușise să fie pofrit de câteva ori la masă, și avusese parte să prânzească alături cu deputați, cu viitori miniștri.

Din partea băiatului, Tase era mai liniștit. Grija lui cea mai supărătoare, dar pe care o abătea din calea gândurilor, era fetele. El știa din bătrâni că o fată trebue căsătorită, iar Matei îl povățuise, cu o vorbă, în treacăt, ca omul cu o mie de treburi, să le îndrumeze către cariere. Și Tase se supusese, dar grijea nu-l slăbea.

Rău încolțit de gânduri și smăcinat, ședea uneori într'un scaun cu spată, moțăind parcă, vestitul hangiu, și nimeni nu bănuia, văzându-l pântecos, mare, știindu-l bogat: că sufere.

Tase tocmai fusese de curând pe la frate-său și acesta îi poruncise, nici una nici alta, ca să-l mute pe fiu-său, pe Guță, în centrul orașului. Tânărul, mai avea câteva zile și era avocat, avea să se înscrie în barou. Trebuia, spusese unchiul, să primească mosafiri de altă teapă și să-și pregătească viitorul.

Și bietul Tase nu cuteza să se gândească deadreptul la despărțirea lui de băiat. Inima de părinte a cârciumarului sângera, și lacrămi nobile, de duioșie, i se țeseau în gene.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde neprihănitul poet, de care mai fusese vorba, găsește o întrebuințare mai prielnică vieții, decât visul, și o leafă zilnică

Aglaia Bugulescu se schimbase mult, de când o cunoscuse, cu doi ani în urmă, Mihai. Tânărul se crezuse un timp îndragostit de ea; căuta s'o întâlnească, prindea toate prilejurile, dar avusese cumințenia să nu-i mărturisească nimic. Dacă i s'ar fi destăinuit, amorul lui propriu ar fi fost prins, și Mihai n'ar mai fi putut da înapoi.

Spovedaniile acestea, șoptite fără martori, de cum au încercat să sboare din casa sufletului nostru ne împresoară cu tot ce ni s'a părut pustiu atunci când le îngăimam: cu stelele, cu noaptea și cu vântul.

Nesigur poate, de întinderea iubirii lui, poetul se păstrase, tăcuse. Așa, toată desvoltarea până la floare, a dragostei, i se scuturase în suflet.

Și petalele căzuseră pe strune de mandolă, tainic, se făcuseră versuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdrr1901-1932

Rămaseră prieteni. Fără s'o mai caute, lui Mihai îi plăcea s'o întâlnească. Acasă la ea însă nu se mai ducea. Umilinţele îndurate în casa iubitei, tostei iubite, şi picioarele înodate sub masă, îi dăduseră o libertate mai mare, mai deplină, în judecarea Aglaei şi în conversaţia cu ea. Feciorelnica sfială, pe care o avusese în vorba şi în purtarea lui cu fata dela Conservător, pierise, ca o ceaţă diafană.

Incet încet, tot ce auzise şi-i rămăsese ca într'un fund de sac aruncat într'o cămară întunecată, despre fetele dela Conservator şi despre actriţe, se adăogă la observaţiile asupra Aglaei, tot mai schimbate. Intr'adevăr, Aglaia cea sprinţară, subţire ca trestia, copil înalt şi sglobiu, făcuse piept obraznic, şoldurile i se daseră în lături, ochii îi dobândiseră o strălucire îndrăzneaţă, ştiutoare şi uneori batjocoritoare. Gura ei umedă, rumenă, mereu împrospătată de neastâmpărul lăuntric, îmbia acum ca o piersică muşcată.

Mihai aflase că tatăl Aglaei, Bugulescu, olarul, nu mai da nici un ajutor femeii divorţate şi fetei lui, că închisese olăria, în stare de faliment. Viitoarea actriţă, se îmbrăca totuş din ce în ce mai bine. Gheorghief amantul mă-si, nu venise la putere: de unde dar se îmbrăcau tot mai luxos femeile amândouă, costumate la fel, prinse de-odată, ca de o furie, de beţia luxului?

— Ce faci? Ce lucrezi? îşi opri mersul grăbit, tăindu-i calea, un domn, cu ochelari bine încălecaţi pe nas, clipind sub ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihai urmărea tocmai atunci cu ochii o trăsură în care Aglaia și maică-sa stăteau răsturnate picior peste picior, cu aerul femeilor cari au cucerit de curând Bucureștii. Fetei îi ședea bine: tânără de tot, frumoasă; maica-si însă nu i se potrivea, mai ales pentru că era mumă. După mai multe reflecții, tânărul, în urmărirea birjii, ajunsese să se întrebe când îi va veni și lui rândul să pue orânduială în viața lui fără căpătâi.

Pe omul care se prăvălise asupră-i îl cunoștea: întîiințase o gazetă, se numea Grünberg, și era temut de colegi și de oamenii politici.

— Am nevoe de un corector! adăogă directorul de ziar. Cunoști «Nepărtinirea?» O scriu eu toată.

Și înțelegând că Oprișeanu va primi să fie corector, urma:

— Ai să traduci din gazetele franceze, am să-ți arăt eu ce, și ai sa încerci câte un articolaș literar: impresii, note. Am să te introduc la teatru... N'ai mai fost în gazetărie până acum... Așa se începe.

Omul grăbit nu stase locului. Il urnise încet, și acum îl purta în pașii lui largi și zoriți către tipografia ziarului. Trecuseră printr'o stradă îngustă și strâmtă, de parcă n'ar fi fost în București: nici un arbore, nici un luminiș. Imaginea străzii Polone, cu șirurile ei de copaci bătrâni pe marginea trotoarelor, trecu învăluită în regret pe dinaintea ochilor lui Mihai, urmată, cine știe de ce, de vedenia limpede a mesei îmbelșugate din fundul cârciumei lui Dumbărău.

«Iancu o să se bucure»... se gândi Mihai la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frate-său, în legătură cu slujba ce i se oferea. Din uliţa strâmtă, intrară într'un gang, sfârşit într'o curticică. O duhoare greţoasă se ridica din găurile unei guri de canal, în mijlocul ogrăzii, sporită de un miros de privată. Un biet arbore într'un ungher al curţii, se strâmba avan, ca să'şi încalece frunzişul peste acoperişul tipografiei.

Grünberg deschise o uşe cu geamuri, Mihai îl urmă. Alt miros, de cerneală, tipografică, de uleiuri şi de leşie par'că, de cârpe ude, de aer stătut şi de respiraţii multe, înora locul. Trancătul unei maşini hodorogite cu valţuri butucoase, astupa alte multe sunete mai mici şi glasurile omeneşti ale stupului de oameni din tipografie.

Pas cu pas, după Grünberg, Mihai se strecură printre regalele de litere, printre maşini şi oameni în haine unsuroase, de-alungul imprimeriei, către o cămăruе, în fundul fundului.

Noul corector înălţase de câteva ori capul ca să privească în juru'i. Geamuri sparte la ferestre; pânze de paiajen, atingând până aproape de creştetele capetelor; feţe veştejite, mâni schiţând în văzduh zboruri de albină; mâni maşinizate, trupuri înţepenite într'o atitudine.

Odaia, în care avea să corecteze, nu avea lumină destulă. Un bec de prăvălie, părea că vrea să împuşte strâmtorata masa de brad, toată pătată de cerneală de scris şi de unsoare.

— Ştii ce este asta? arătă cu degetul, directorul, o pată mai mare. Sâmbureşcu Alin, fostul corector, mânca plăcintă pe masă. Am să iau eu din tipo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grafie câteva coale albe, o să le prindem cu ţinte de planşetă...

Un băetan intră cu corecturi.

— Apucă-te de lucru. Nu pleca din tipografie, decât după ce ai dat revizia şi ai văzut ziarul pus în maşină. In privinţa plăţii, fii sigur de patru lei pe zi dela mine. Primeşti banii, după cum ai nevoe: la lună, la săptămână, la zi.

Şi, prins iarăş de graba lui de totdeauna, directorul-proprietar al «Nepărtinirii» se aruncase pe uşe, cu umărul drept înainte, ca un om veşnic deprins să se strecoare, iar nu să meargă pieptiş,— când îşi aduse aminte ceva, pe care-l şi pierdu în gând. Stătu drept, bătând darabana cu două degete pe frunte.

Mihai se apucase de lucru. Slaba hârtie pe care i se dase corectura părea băşicată. Trebuia s'o preseze cu podul palmei, ca s'o poată citi. Grünberg îl urmărea. In cele din urmă, directorul scoase grabnic o piesă de doi lei din vestă, o puse pe masă cam sub cotul corectorului, şi zise: «Mai trec eu peste un ceas!»... şi fugi.

Când într'un târziu, Mihai isprăvi maldărul de corecturi, şi ridicat de pe tarele scaun privi în tipografie, pe uşa deschisă: îl văzu pe director vorbind pe îndelete cu un domn scurt şi gros, de sigur patronul imprimeriei.

Grünberg îşi sfârşise fuga la zece pasi, stătuse tot timpul acolo în tipografie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgrr1901-1932

De unde se va vedea mai întâi cât sunt de folositori stâlpii puterii a patra din Stat, și mai apoi: de câtă energie este nevoe și ce hotărâri trebue să ducă la îndeplinire un om deștept?

In cea mai bogată suburbie a Capitalei, palatul Mascuris, numit odinioară Pațaiani, trona, larg în bază, împresurat de toate părțile de grădina lui. Așezat pe trei străzi, nelipit de nici o altă clădire, părea că'și datorează totul sieși, că domnește asupra sorții lui croite de domnul fanariot care-l zidise, că ascultă cu turlele-i medievale: visurile castanilor și teilor bătrâni, frământați de vântul lenevit în trecerea-i pe acolo.

Adevărat castel din evul mediu, cu turnuri crenelate și cu meterezuri, s'ar fi potrivit să culmineze un vârf stâncos de munte. Fusese reparat în două rânduri, dar arhitectura îi fusese cu sfințenie păstrată. Deasupra celor două porți uriașe, câte doi lei păzeau pe brânci coroana domnească, aurită ca și ei. Alți doi lei comați, cu aere omenești,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

străjuiau scările de piatră, largi cât un drum de care şi felinarele, cu câte şase lumini, de lângă ei.

Biroul de lucru şi sălile de primire ale lui Matei Dumbărău erau în aripa dreaptă. Acolo primea clientela politică, prietenii politici, adversarii cu cari de multe ori punea la cale unele lovituri şi unele menajamente, ca şi pe cei cari îi încredinţau procesele lor.

Matei era unul din avocaţii cei mai preţuiţi; de multe ori o frază a lui deslega un proces trăgănat douăzeci de ani prin toate Curţile de Apel din România. Dar mare interes trebuia să aibă, ca să deslege asemenea proces.

Era la începutul ernii. Palatul îşi scria deslușit liniile frânte ale meterezurilor şi dungile drepte ale turlelor lui patrate, pe cerul albastru. Grădina se despodobise. Numai câţiva castani mai aveau frunze ruginite, roşii, scorojite, ca să le lase vântului tăios, din ziua aceia.

Pe poarta din dreapta casei, deschisă, automobile, trăsuri de casă, veniseră de dimineaţă şi acum şedeau înşirate colan pe după castel, în aşteptarea stăpânilor. Cam tot în acelaş timp, cu opreli până să intre pe poartă, măsurând casa domnească, plecând frunţile, pătrunsese în palat multă lume venită pe jos.

Guvernul avea să cadă. In două Duminici consecutive se ţinuseră în Capitală, la Dacia şi la Eforie, întruniri publice, cum nu mai apucaseră Bucureştii. Gazetele opoziţiei vorbeau de peste treizeci de mii de oameni: meseriaşi, funcţionari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi negustori, cari aplaudaseră discursurile oratorilor şi înfieraseră ticăloşia guvernului reacţionar şi mişel. Intrunirile pe culori desăvârşiseră mişcarea. Oamenii opoziţiei, de trei ani fără slujbă, nu mai puteau răbda. Pe de altă parte, studenţii, organizaţi mai întâi în societate, călăuziţi de Guţă şi urmaţi de mulţi avocaţi tineri şi protesori, care năzuiau să capete demnităţi şi posturi, după o întrunire viforoasă, porniseră cu manifestaţie pe calea Victoriei. Indârjiţii voiau să vină la Palatul Regal şi, opriţi de pompieri, gata să'i ude, se duseseră la statuea lui Mihai Viteazul, ca să protesteze în numele naţiunii batjocorite.

Guvernul trebuia să plece. Studenţii destăinuiseră o trădare naţională, de care guvernul nu se putea desvinovăţi, tocmai pentru că nu ştia cu desăvârşire nimic. Marile lui culpe, putea să le desbată, să le parfumeze şi să le îmbrace în fel şi chip, dar asupra trădării nu putea încerca nimic, nefiind adevărată, neexistând.

Cu toate astea, ar fi putut guverna mai departe dacă îndârjirea opoziţiei n'ar fi semănat atât de mult a disperare, şi mai ales dacă în sânul guvernului ar fi fost armonie. Se iviseră însă neînţelegeri de tot soiul între membrii lui. Mulţi dintre ministeriabili îşi pierduseră răbdarea şi cereau o remaniere. Ministrul de interne se vedea ameninţat să fie înlocuit de cel dela finanţe, care mânuise aşa de bine fondurile, că îşi făcuse partizani chiar pe banca ministerială. Unul din marii demnitari ai Bisericii îşi dase poalele peste cap şi trebuia cate-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

risit, ca să nu isbucnească un scandal fără pereche. Daca guvernul demisiona, chestia înaltului prelat aveau s'o deslege noii veniţi la cârmă.

Era mai bine, aşa dar, să plece guvernul pe chestia naţională, pe care aveau s'o descurce cu isteţime, aceiaşi oameni care îi pricinuiau căderea, interesaţi să revie la putere. Trădarea naţională avea să cadă repede în neant, să se topească şi să curgă la canal, ca zăpada murdară de pe uliţele Capitalei.

In casa lui Matei Dumbărău se punea la cale noul guvern, de către cadrele mai noi ale partidului. Acasă la şeful partidului şi la alte paşale erau alte sfătuiri, care toate trebuiau să se îmbine de pe o zi pe alta.

Draperii grele despărţeau odăile şi nu lăsau cuvântul să treacă în altă încăpere. In camera orientală, căptuşită cu groase covoare de Smirna şi de Ispahan, în capătul unei otomane, cu cel mai liniştit aer din lume, Matei fuma o ţigară fină, al cărui fum îl urmărea ca un visător, nepierzând din vedere nici un cuvânt din ceie ce se rosteau şi nici o privire.

In picioare, abia stăpânindu-şi nervositatea, mirosindu-şi din când în când degetele, — semn al senzualităţii, — un fost prefect al Capitalei, vorbea unui bătrânel cu favorite, îngropat într'un jilţ, despre cutezanţa lui Bacorian, care făcea greutăţi şefului, ameninţând cu demisia din partid, înainte de alegeri, dacă nu-i va da lui portofoliul justiţiei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi de ce ţine la portofoliul justiţiei ? întrebă domnul cu favorite aproape albe.

— Pentru că are doi cumnaţi : unul la Casaţie şi altul la Curtea de Apel din Craiova, şi pentru că are vre-o cinci nepoţi în magistratură.

— Găsesc că e un cuvânt ca ori care altul ! făcu bătrânelul din jilţul lui.

— Atunci Matei, eu, care suntem avocaţi, urmează să fim numiţi la Finanţe, la Culte, la Lucrările Publice...

— Firește, zise alt domn, care părea chinuit de migrenă. Sunt de părere ca şi la Ministerul de Război să se numească civili. Gheneralii sunt incapabili... Nu vreau să vă spun că toţi sunt jucători de cărţi, că n'au nici o cultură, că să ne ferească Dumnezeu de un război ; nu vreau să mă leg de viţiile lor, pentru că se poate foarte bine să fie lipsiţi de ele ca şi de calităţi, precum ştiţi,— dar protestez în potriva militarilor, pentru că n'au partid, n'au oameni. Şi apoi, cu sistemul ăsta de de a băga în politică, astăzi pe militari, mâine pe profesori, poimâine pe popi, trebuesc creiate încă zece ministere.

In tăcerea tăcută, Matei spuse, în treacăt :

— Cine votează, poate pretinde să fie şi ales... Ia-le dreptul de vot.

— Cine nu e orator, spuse din fundul camerei alt personaj, mai mult decât la deputăţie nu poate pretinde.

— Este oratorul, izbucni domnul nervos care şedea în picioare, totdeauna un cârmuitor capabil ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ușurința, verva, frumusețea comparațiilor, căldura și promptitudinea vorbirii oratoricești: sunt o chezășie de cinste, de caracter, de pricepere? Ia spuneți, domnilor?

Marea odae se umplu pe dată de hohote de râs. In sfârșit unul se demascase. Toți din toate părțile privindu-l țintă, ca să-l citească, răspundeau amicului supărat. Era văd t că trăsese nădejdea unui portofoliu și că fusese înștiințat că nu-l va avea.

Toată conversația lor fusese în limba franceză.

— Nu vezi că ești orator și tu! îi spune pe românește, gazda, prietenos.

Alături, în biroul lui Matei, gândindu-se unul la altul cu dispreț și ură, vreo trei gazetari, risipiți în trei colțuri ale camerei, așteptau să-i vorbească ministrului de mâine. Mai erau acolo doi profesori, unul care venise să ceară din vreme sprijin pentru a fi numit inspector în învățământul secundar; altul ca să fie reintegrat la catedra din care fusese alungat; mai erau trei avocați, pentru locuri în magistratură și poliție; o doamnă care venea să vorbească pentru fiul ei, ca să fie permutat la tribunalul din Capitală, ca procuror, — un popă, ca să fie numit revizor, și alții.

Alți inși adăstau în culoarul cu coloane de marmură, cu uși sculptate migălos și artistic în lemn, pe canapele și în picioare; alții se prelingeau pe scara încăpătoare, și până în curte, bieți oameni cari nu îndrăzneau să atingă treptele strălucitoare; inși cari își spuneau în gând, pentru a suta oară, cu ochii în pământ, cererea lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toată lumea asta era obișnuită cu așteptarea: pe la primărie, pe la ministere, pe la toți croncanii ăi mari cum îi poreclise ea pe ajunși.

Pe neașteptate, Matei intră în biroul lui, în care se știa adăstat. Amicii politici, unii veniți să-l sondeze, alții să și-l facă aliat, toți să-l felicite firește, plecaseră.

Omul de Stat intrase în birou, cu privirea plecată, îngândurat și zorit. Dar după primul pas, repede își ridicase privirea, culesese în ea toate expresiile, înțelesese toate rangurile celor ce'l așteptau, aruncase unora câte o sfântee de bunăvoință, pe când ei, nepoftiții mosafiri, se sculaseră în picioare și se ploconeau strămtorați.

— Intelectualitatea este foarte bine reprezentată! răspică Matei, și unuia din gazetari i se păru că ministrul e ironic pe socoteala preotului.

Zambetul ușor și repede pierit, care însoțise cuvintele ministrului, stărui câteva clipe pe fețele celor mai mulți.

— Să începem mai întâi cu Prea Sfânta Biserică, glumi Dumbărău, și pofti cu un gest pe preot.

Părintele gros, gras, greoi, asmatic, stângaci, se zăpăci cu totul. In fața-i plină de păr până la ochi, privirea i se făcuse neroadă, sălbatică. Pletosu-i cap se bălăbănea în dreapta și în stânga, marii lui umeri jucau, se sbuciumau. O tuse îl sguduia, seacă, încăpățânata să rodească și neputincioasă. Cu o mână, cuviosul îl poftea el pe ministru să intre mai întâi, pe după draperiile date în lături,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar cu alta căuta cu disperare într'un buzunar cât un sac, doar și-o găs basmaua. Bietu ui om i se părea în minutul acela, că nici odată nu s'ar putea subția, după cum credea el că se cuvine, prin fața unui ministru. Mâna excelenței, susținând draperia obosea, iar popa juca pe loc, se bălăbănea urșește, tușea uscat, și comedia nu s'ar fi sfârșit, dacă Dumbărău n'ar fi intrat el mai întâi în odaia otomană. Părintele se mai nemerise să și bâlbâe.

Din conversația cu el, foarte scurtă, Matei se întoarse în birou, vesel.

— Ce curioși sunt oamenii, vorbi el tare, ca între confidenți, nici n'am venit la putere, ministerul nu s'a format, și ei vor să intru în atribuțiunile altora.

Și ca să dea un crâmpei de lămurire mai mult, urmă:

— Un popă, ce poate să mă roage decât pentru o intervenție la culte?

Și zâmbindu-i lui Gr mberg, care era acolo:

— Gazetarii îi voi păstra pentru desert.

Unul din profesori urmă invitației ministeriale; cel care fusese dat afară din învățământ. Omul venise anume din provincie să bată la multe uși, nu votase cu guvernul, spunea el, și ca să i se facă dreptate, era în stare să facă scandal. Cuvintele spuse față de el, de către Matei, în privința preotului, îi înlăturaseră jumătate din respectul cu care adăstase până atunci. Pricepuse că și aici venise de geaba. Trecu țanțoș p in fața ministerului, hotărât să nu pară prost, ca părintele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In vremea asta, un scriitor şi un doctor intrară rând pe rând în biurou. Necunoscându-se cu cei de faţă, şi nici ei între ei, priveau pe pereţi la tablouri.

Grünberg se apropie de scriitor, îl cunoştea:

— Este de Andreescu, intră în vorbă gazetarul. E mic tabloul ăsta, dar e bun. Bâlciul dela Râureni.

— Se pricepe şi 'n Artă?

— N'are timp pentru ea. Are însă pe cineva, care-i face toate cumpărăturile astea. Pânza de colo e de Vermont, aia este de Pătraşcu. Are tablouri de Grigorescu, de Luchian, de Verona, de Artachino... A voit să mai înoiască interiorul casei, rămas prea ursuz de pe vremea lui Mascuris.

— Şi cine ziceţi că i le cumpără? întrebă doctorul, care ascultase.

— Un om priceput, făcu Grünberg, — Pascu Apfelbaum.

Doctorul dădu din cap:

— Le ia cu un preţ şi le dă cu altul. Pretutindeni intermediari; nu putem scăpa de ei. Am o sfoară de moşie, bunicică; se puse la vorbă doctorul, cine credeţi că-mi cumpără grâul, deşi sunt moşii destule în apropiere, iar calea ferată e la douăzeci de kilometri? Samsari ovrei d-le!

— Sunt inteligenţi, făcu gazetarul. De ce nu vi-l cumpără morile? De ce nu vindeţi d-voastră de-a dreptul?

— Sunt medic, d-le. Mă pot ocupa de asta?

Matei intră iarăş în birou. Văzându-l pe doctor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am vorbit! strigă amical gazda şi-i întinse mâna. Ca şi făcut. Deputat la colegiul al treilea de Ilfov. Adică deputat la sigur. S'a aranjat.

Şi îndată, pe franţuzeşte, aproape îmbrăţişându-l:

— Mai ai ceva să-mi spui, scumpe doctore?

Medicul nu mai avea nimic de zis. Fericit, strângea cu amândouă mânile mâna prietenească a omului de Stat. Salută şi pleacă. N'apucase să se recomande celor cu care vorbise.

— Viitor deputat? îndrăzni să întrebe unul din gazetari, care se gândea să scrie un volum de tipuri parlamentare, pe socoteala aleşilor naţiunii.

— De Ilfov, confirmă gazda.

Rând pe rând se înşiruia Matei în camera otomană cu lumea din birou, mereu sporită.

Scriitorul, individ roşcovan, cu o ţăcălie de paraclisier, cu o şiretenie de vulpe în ochii lui galbeni, nu ceruse nimic lămurit. Venise la omul de Stat, ignorant cu desăvârşire în literatură, ca să fie solicitat la cine ştie care demnităţi politice. Poza ca literat, tot aşa cum în litere reuşise să câştige teren, prin politică. I se promisese un scaun de deputat şi avea să scoată o carte de snoave originale.

Reporterul dela «Mapamondul», după ce, într'o frază foarte sunătoare, felicitase atât pe noul ministru cât şi pe partidul care se onora cu aşa de nemerită numire, îi vorbi excelenţei despre însăşi însemnătatea lui. Ziaristul asculta şi reda, ţinând seama de interesele oratorului, toate discursurile ţinute la întruniri şi în Parlament. Cu tot spaţiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

restrâns al unui ziar, cu religiozitate înşira el toate perlele de cugetare ale maeştrilor cuvântului; şi tot lui îi stătea în putere să înlăture fraza maliţioasă şi răufăcătoare a unui adversar politic. Nu este oare de multe ori în interesul oratorului, nu de a'i retuşa cuvântarea, ceeace ar fi o nelegiuire, ci de a omite unele fraze sau unele expresii, fie pentrucă au depăşit intenţiile vorbitorului; fie că publicul din sală este absolut altul, decât cel cititor!... Dar pentru toate lucrurile acestea, trebue, natural, ca ziaristul să-l cunoască bine pe orator, să aibă cu el mici consfătuiri şi, la nevoe, să-i aducă acasă, asta foarte repede, pentrucă ziarul nu putea aştepta, — copia discursului, aşa cum a înţeles-o devotatul gazetar.

Dumbărău îl înţelegea de minune pe distinsul intelectual.

— Iţi mulţumesc din suflet, domnul meu, şi fii sigur că sunt al dumitale, fără de rezerve. Treci zilele acestea pe la mine, oboseşte-te să mă vezi şi consideră ceeace doreşti să se înfăptuiască, fără îndoială ca realizat!

Secretarul de redacţie al «Stindardului Naţional» informă pe ministru asupra sarcinei sale la gazetă:

— Tot ce se tipăreşte, trebue să treacă pe sub ochii mei. Pot şterge şi pot schimba, după a mea părere, în afară de articolele directorului, în aşa fel, o frază, încât în loc să vă acuze, de pildă, să bâzâe pe lângă urechea dumneavoastră ca o muscă nesupărătoare. Pot scri la rându-mi tot ce vreau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai mult: pot strecura un articol, dat de dumneavoastră, în gazeta mea, opoziţie.

— Ştiu toate, cunosc toate astea, râdea excelenţa, încântată şi amabilă. Să nu te îndoeşti de plăcerea pe care mi-o faci, ori de câte ori vei veni la mine, şi ori de câte ori îţi voi face un serviciu. Sunt la dispoziţia d-tale, vino peste câteva zile. Ştii, ca şi mine, că guvernul încă n'a căzut. Sunteţi încă la putere, râse iarăşi Dumbărău, şi îşi concedie omul, ca pe un vechi prieten.

Fie ca să-l înşele pe Grünberg asupra intenţiilor venirii lui acolo; fie ca să-l micşoreze, secretarul de redacţie al Stindarului, gazetă cu tiraj, adaogă trecând prin birou:

— Jurnalul nostru se deosebeşte de celelalte printr'un colosal număr de cititori.

Gândindu-se la cauza ascunsă a acestui supliment de conversaţie, care nu avea nici o legătură cu restul, Matei, până să cugete, murmură destul de tare adevărul banal:

— Se citeşte puţin la noi...

Oprit în dreptul uşii, secretarul lămuri:

— Noi avem cititori şi la ţară..,

Plin de mulţumire excelenţa răspunse:

— Politiceşte, domnule, ţara e un teren mort pentru noi...

Dădu din cap, şi'l primi pe Grünberg.

Cu directorul Nepărtinirii se cunoştea mai de demult, Dumbărău, depe vremea când Grünberg scria, ca prin redactor la «Idealul», organ politic al unui adversar de marcă. Serviciile pe cari i le adusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Matei ziarul vrăjmaş, bine plătite, îi făcuseră prieteni. Grünberg ştiuse să'l atace cu o particulară violenţă, ca pe o mare personalitate precumpănitoare în partid, tocmai când alţi ministeriabili erau pe acelaş plan cu el. Punerea în lumină, la timp, a unui adversar, din partea opoziţiei, întrece cu mult serviciile pe cari le poate realiza gazeta partidului «Nepărtinirea», care nu se desfăcea pe străzi, ca marile ziare, şi abia era văzută la câteva chioşcuri din Calea Victoriei, era citită cu lăcomie de toţi politicianii Stilul, însinuările lui Grünberg, păreau delicioase oamenilor politici din cluburi şi dela Capşa. Grünberg încasa, drept abonament, sume cu câte două trei zeruri. In gospodăria lui se măcinau dela treizeci până la şaizeci de mii de lei anual, deşi mai totdeauna directorul era în goană turbată după bani şi se muta din tipografie în tipografie, lăsând pretutindeni datorii.

Nimeni nu se pricepea cu mai multă dibăcie să profite cu mai mult belşug, ca el, de conversaţia avută cu doi adversari politici, sau a doi miniştri din acelaş departament, dela un ceas la altul, fără ca ei să poată a'şi da seama că au scăpat mărturisiri sau taine. Cu o cultură generală bine legată, interesându-se de ori şi ce, până şi de literatura naţională, într'o vreme în care toţi oamenii politici nu citeau româneşte decât gazetele, şi nu vorbeau decât franţuzeşte, păstrând limba ţării pentru slugile lor şi pentru parlament, (când ţineau cuvântări): Grünberg era cel mai bun informator al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

multora dintre guvernanți, și singura lor legătură cu cei cârmuiți.

— Ai nevoe de ceva bani ? se grăbi să întrebe gazda.

— Mai întâi, excelență, sincerele mele felicitări...

Dumbărău îi dase mâna dreaptă, iar cu stânga scotea portofoliul din lăuntrul hainei.

— Ași vrea să stăm mult de vorbă, strânse ministrul mâna jurnalistului, și o lăsă ca să numere numai decât cinci hârtii de câte o sută. Am o mie de chestiuni... să te întreb. Treci pe aici diseară. Ași dori să cinăm împreună. Dacă însă nu sunt acasa la opt, nu mă aștepta și treci mâine... Neapărat. Avem de vorbit. Câtă lume a venit astăzi, și șeful mă așteaptă !...

Matei trecu în birou, împreună cu Grünberg, și cu aerul cel mai dezolat, cu ceasornicul în mână se scuză :

— Sunt neconsolat ! Nu mai pot pierde nici un minut. Rog pe toată lumea să mă erte și să vină altă dată.

Vre-o patru avocați, un inginer, un architect, plecară capetele, salutând și se înroșiră.

Cu lumea plecată din birou, plecă și o parte din aceia cari adăstau în vestibul.

Un fecior, venit la timp, aștepta ordine.

— Dacă mai este lume pe-aici, spune-i să mă erte și să plece.

Și Dumbărău privi în curte.

— Dar oamenii aceia ce vor ? Parcă-ar fi de-ai poliției... Intreabă-i.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Matei simţi că-l doare capul. Ziua fusese prea plină. Să fi aflat amicii lui politici ce i se petrece în casă, ce bucurie pe ei! Şi gazetarii!.. ce haită de lupi hămesiţi, şi trebuia s'o hrănească, la infinit, cu pâinea bunăvoinţei lui, cu carnea avutului lui! Marea proprietate, chemată şi îndreptăţită să guverneze, era mâncată de paraziţi. Dacă n'ar fi avut pe mână bugetul, ar mai fi putut guverna? Şi nu există o familie bogată, în România, tără putregai. Clasa burgheză creiată de Ion C. Brătianu, se îmbogăţise, se aristocrizase, fără să lase în locu'i alta, o burghezie românească. Acum clasa burgheză, pătura mijlocie, aceia care putea să fie puntea de trecere între ţărănimea săracă şi aristocraţia latifundiară, era mai toată alcătuită de naţii streine. Cum se putea împrospăta şi întări cu sânge nou, aristocraţia puţină, prea atotputernică, abuzivă, incestuoasă şi cu mentalitate streină, vitregă?

Dumbărău nu se simţea în stare să raţioneze, şi se putea să aibă în ziua aceia absolută nevoe de teoria aceasta, frământată de mai multe ori în capul lui... Da, se putea Doamne fereşte, să aibă nevoe de ea. Dacă vre-unul din colegi i-ar fi contestat dreptul la portofoliu, în discuţie generală, pentru motivul că nu e aristocrat, Matei avea teoria gata şi s'ar fi văzut nevoit să creeze o stângă democratică în partid. Ah! de n'ar fi fost nevoe de aşa ceva! Avea trebuinţă de linişte, de siguranţă, de prestigiu, căci mari supărări îi dădeau ocol, ca vulturii hrăpăreţi hoiturilor.

Servitorul se 'ntoarse :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Conaşule, lampagiul nostru, ăla care aprinde felinarele pe strada noastră, ar vrea să vă roage să'l numiţi odăiaş la un minister. Şi mai e unul, a fost ajutor de grădinar la noi. Asta spune că postul de grădinar-şef al Cişmigiului nu e dat nimănuia, că au fost prea mulţi cu protecţii mari...

Altă slugă, intendentul palatului Mascuris, intră pe uşe.

— Ce se mai întâmplă? Doctorul a plecat? îl întrebă Matei pe noul venit, cu sprâncenele căzute pe ploape, palid de-odată.

Domniţa doarme; domnul doctor a spus că nu pleacă decât odată cu dumneaei. Vrea chiar dumnealui s'o predea...

— Cum aţi făcut?

— A fost foarte greu. Ne-a muşcat, se rupea din mâinile noastre; voia să vie aici şi să strige vorba aceia, pe care o strigă mereu. Până a adormit şi când dormea, o şoptea.

Vorba aceia o auzise, o ştia Matei: «parvenitule»! Scorpia aflase că el are o amantă, şi înebunise cu desăvârşire. Crezuse că poate să învieze vremurile cravaşei. După o săptămână de mocneală şi de ocări şuerate, isbucnise ca pe timpul răposatului Mascuris. Năvălise cu vechea cravaşe în pumn asupra patului, urlând să spargă tavanul: «parvenitule!» Dar Matei nu se lăsase bătut. Chemase slugile, care nici ele n'o puteau suferi, şi ele, din ordinul lui, o legaseră.

Bărbatul adusese medici, oameni devotaţi partidului şi mai cu seamă lui, şi'i hotărâseră soarta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avea s'o interneze într'o casă de sănătate. Dar, ca s'o poată smulge din căminul ei, fusese bătălie cumplită. A fost nevoe să i se toarne un narcotic pe gât. Numai adormită puteau s'o transporte, străbătând oraşul în trăsură închisă. Şi ca să'i toarne băutura, printre fălcile încleştate şi mugitoare, hotărâte să sfâşie mâna ce se întindea spre ea, unul dintre servitori fu nevoit s'o strângă de beregată sălbatic, până crezuse că o sugrumă. Ochii înverşunatei femei eşiseră din afundăturile lor şi, în sfârşit, cu un scrâşnet mai întâi, gura se căscase, după aer. Odată gura descleştată, aceiaş mână care o strângea de gât, i se înfipsese sub umerii obrazului, ca o menghinea, interpunând carnea feţei între măsele. Doctorul, care era de faţă, se vârâse la timp, suplu ca o reptilă, pe sub coatele biruitorului, şi deşertase licoarea adormitoare. Domniţa icnise neputincioasă, se smucise cu ultima putere, crezând poate că e otrăvită; dar era prea târziu: luase doctoria.

Soţul o găsi aşezată pe dormeză, cu picioarele pe căpătâiul înalt, cu capul afundat, ca de şarpe în căutarea unei ascunzători, aşa cum rămăsese în ultima svârcolire. Rochia i se sucise pe trup şi jumătate din fluerele picioarelor stăteau desgolite. Un sân negru vânăt, cu sfârcul ca bătut şi putred, sărise şi eşise prin deschizătura de sus a bluzei, prin decolteul strâmbat. Umerii obrajilor, ca de mort, spărgeau pielea. Corpul trudit, istovit, zăcea tot. In odae, medicul şi numai un servitor: o cameristă, aşteptau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cât îți datorez, dragă doctore! oftă Matei.

— S'o ducem, nu-i așa? întrebă medicul.

— Cât mai curând.

Doctorul deschise ușa, și trei servitori, cari adăstau afară, intrară în cameră.

— Cred că v'ați purtat omenește cu doamna!... voi bărbatul să rostească și se păstră.

Opt brațe o ridicară pe adormită, cu luare aminte, și o scoaseră pe ușe. Matei și doctorul urmară convoiul îmbulzit. Trebuia să treacă prin vestibul, pentru că trăsura aștepta în dreptul ușirii aceleia. Servitorii toți știau că nimeni nu trebue lăsat să pătrundă în palat. Totuș, când trecură printre coloanele vestibulului, Matei văzu un om înaintând drept către biroul lui. Doctorul spuse:

— Excelență, vedeți-vă de treburi.

Și mai încet:

— Chiar eu voi instala-o în casa de sănătate.

Mosafirul nedorit, nepotrivit, se întoarse și văzu tot ciudatul convoi. Era Guță. Matei se desprinse de lângă doctor. Servitorii cu bolnava în brațe, tocmai coborau treptele. Văzându-l pe nepotu-său, Matei întinse brațele și se lăsă pe umerii tânărului, care văzuse totul:

— Ce nenorocit sunt! strigă el, tânguios.

Guță, înlemnit, nu știa ce să creadă, ce să spună. I se părea că unchiu-său plânge. Plânge pe umerii lui!

— Ce este? ce s'a întâmplat? borborosi tânărul, cu inima strânsă, presimțind cea mai mare nenorocire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgrr1901-1932

— Toate nenorocirile!

— Gazeta de astăzi... băigui zăpăcit nepotul. N'ai să fi ministru? întrebă el, îngrozit, abea având putere să susțină corpul greu al unchiului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

Aglaia, actrița de care mai pomenim, nepoata lui Matei Dumbărău, află despre mama ei, lucruri pe care le bănuia poate, și se hotărâște să stoarcă dela amantul ei o sumă de bani mai însemnată.

Cu cât seara cuprindea mai tare orașul și zările se apropiau, omătul căpăta o scânteere mai dulce, iar fie-care arbore părea tot mai mult un buchet alb, uriaș. Sub copitele cailor, pământul înghețat duduia, trăsura luneca ușoară pe roțile făcute de cauciuc, și în sborul ei, stârnitor de vânt. Aglaei i s'ar fi părut că poate fi svârlită jos, dacă nu s'ar fi împins necontenit cu spatele în pernele moi. Hermina, caldă ca o subțioară în jurul gâtului, i se învolbura și o gâdila sfios și dulce pe sub bărbie.

In fuga năprasnică, pe soseaua netedă, copacii, înșiruiți simetric pe margini, așa de repede treceau unul după altul, că i se părea Aglaei că dacă ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avut un baston, l-ar fi putut suna pe ei, ca pe un gard de zăbrele.

— Mână mai încet, muscal! porunci ea, prinsă de nevoia unei visări mai închegate.

Felinarele electrice se aprinseseră. Ca într'un bunget de pădure se înfundau unele din aleele şoselei. Lumina înghesuie întunericul printre pomii depărtaţi. Albul zăpezii, sub felinare, lumina şi el. Cerul, întrecut în podoabe, eclipsat, fără stele, numai el părea trist, de catifea sumbră, întins peste lume.

— O feerie de argint! murmură Aglaia. Care poet a spus'o asta? se întrebă ea. Poate bietul Oprişanu! Ce talent avea... şi are de sigur!... Dacă ar fi fost femee, astăzi printr'unul, mâine printr'altul: pentru un fleac de dragoste, cedând inteligent, unde ar fi ajuns!...

Şi lupta ei, cum o numea ea, cu arta şi cu viaţa, îi trecu pe dinainte, în imagini. Era în ajunul examenului de anul al treilea, hotărâtor. Odată examenul trecut, dacă nu era primită în Teatrul Naţional, îi rămânea să se angajeze într'o trupă de provincie, să colinde ţara, vecinic cu boccele în spinare, cerşind pela micile autorităţi din judeţe desfacerea biletelor, primind curtea poliţailor, dormind pela hotelele de rangul al treilea, în cel mai bun caz în tovărăşia impresariului, mai statornic în gusturi, sau a prefectului, (deputaţii şi senatorii fiind, se înţelege, toţi la Bucureşti). Mizerabilul trai al actorilor de provincie îl aflase Aglaia din tânguirile unei trupe răznite odată în Capitală, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu care, întâmplător, debutase ea, la Dacia. A! traiul ăsta îl ştiau toate elevele conservatorului de declamaţie şi, ca să nu-l ducă, ce n'ar fi fost în stare să facă!

Unchiul Matei încă nu ajunsese ministru. Totuşi reuşise să capete dela el un bilet de recomandaţie către unul dintre membrii comitetului teatral. Ca să-l poată obţine, mă-sa alergase la fratele ei, la hangiu, — pentrucă pe ea Matei nu voia s'o cunoască, — şi, în sfârşit, Guţă, drăguţ ca întotdeauna, şi pentru că-l recomandase unei prietene căreia îi făcea curte, i'l adusese.

Dar ciocoiul din Comitet nu se prea amesteca în hotărârile comitetului, şi-apoi care altă fată nu avea două trei recomandaţii? Disperată, aşa dar, vedea Aglaia apropiindu-se examenul. Mai erau două zile. Ca un instinct o mâna mereu către teatru, pela care tot se mai abăteau câţiva actori, deşi stagiunea se terminase.

Fusese inspirată în ziua aceia. Fără să ştie de ce, cu un adio în inimă'i descurajată, urcase scara, trecuse prin coridoare, printre decorurile multe, vechi, aruncate, şi pătrunse până pe lângă scenă. I se păruse că nu e nimeni în juru'i. Se uită în dreapta şi 'n stânga, i se deprinseseră ochii cu întunericul de zi al scenei.

Şi de-odată înţelese că mai este cineva acolo. Întorsese capul, şi-l văzu, la zece paşi depărtare, pe Tulpin, unul din actorii de temelie ai teatrului, profesor la conservator, unul din cei care hărăzeau destinele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De multe ori o îngrămădise Tulpin pe culoarele înguste ale conservatorului, dar ochii lui reci o fixaseră numai, şi profesorul trecuse mai departe, ca după o glumă de care nu avea să ţină nici odată seamă.

Tulpin râdea... Şi de-odată fata auzise prin vâjiitul urechilor :

«Vrei să'mi vezi cabina ?» şi înţelesese că marele actor o chiamă.

Ce noroc avusese ! Mai erau două zile până la examen. Eleve tot aşa de bune ca ea, mult mai protejate unele, treceau prin aceleaşi friguri de aşteptare. Şi l-a urmat pe Tulpin în cabina lui. Nimeni nu-i văzuse. De cum păşise către el, din locul în care stase nedumerită, pricepuse că un ceas hotărâtor a sunat în viaţa ei. Pe bărbatul care'i vorbea şuerând la urechea ei, cu flăcări pe buze, după ce o petrecuse în cabina lui meschină, cuprinsă de mijloc, ea nu-l mai vedea ca odinioară : o mască cenuşie, boţită pe un maxilar rotund de gras ce era. Cum anume îl văzuse ? n'ar fi putut spune ! Pe o masă erau boeli actoriceşti... şi o vestă de arlechin... şi un ţilindru clac. Şi canapeaua...

«Ai să fii aici, actriţă, ca mine ; pe onoarea mea ! Eu am să-ţi dau replica totdeauna» suflă el, în neastâmpărul şi graba cari îl pridiseră.

O pată roşie, mică, rămăsese pe canapea, mărturie. Ştergându-şi sudoarea depe frunte şi depe ceafă, aplecat cu interes asupra urmei, cabotinul, când totul se terminase, spusese râzând :

— E ca o pată de fard...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Neașteptatul protector se ținuse de cuvânt: o susținuse din răsputeri și reușise s'o aducă'n teatru.

In alte două rânduri, când o poftise la el acasă, reușise s'o strecoare pe Aglaea în două piese, primite în repertoriu tot mulțumită trecerii lui. Actorul fusese cinstit cu desăvârșire față de ea; își plătise totdeauna gusturile! Aglaia trebuia să'i fie recunoascătoare, cu atât mai mult cu cât, ca adânc cunoscător al lumii ce era, Tulpin nu'i strâmtorase libertatea, cu o iubire nesăbuită, cu gelozie și cu poveți. Uneori, parcă nici n'ar fi cunoscut-o, așa trecea pe lângă ea de nepăsător.

Și norocul din noroc purcede. Printre craii tineri și bătrâni, care se amestecau printre culise cu actrițele și cu actorii, senatorul arhimilionar Mascaragachis, cum era miop, luând-o drept alta, mai elegantă, mai «ansată», Artemisa, o sărutase pe gât, pe Aglaia.

Pe semne că Artemisa nu se înfiora sub sărutare, prea obișnuită cu bărbații. Milionarul se prinsese din clipa aceia, și Aglaia îl purta și-l lăsa acum, ca pe mănușa ei.

Cu multele toalete, cu blănurile scumpe și cu nestimatele, spori și însemnătatea ei pe scenă. Cine, mai cuviincios decât ea, putea să joace o marchiză? Pe când înainte nu îndrăznea să ceară un rol, acum era solicitată. Avea cu ce să'l susție și avea și prieteni. In teatru nu este de ajuns, ca femee, să ai talent. Fără o bogată garderobă nu poți juca, decât în rarile piese în cari personagiile sunt în haine de rând. Și nici în piesele acestea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancmasoneria.ro/mdrr1901-1932

în acelaş rând de vestminte nu poţi înfrunta spectatorii, lacomi de decolteuri, de fast, de mode, de veşnică premeneală.

Cu toată distanţa, fără durere şi remuşcare străbătută, dintre existenţa ei îngrijorată şi mizeră şi belşugul desfătător în care vieţuia, Aglaiei i se părea că fericirea ei are un vierme, ca mărul domnesc rumen. Nu avea nici o supărare. Toate voile şi capriciile i se îndeplineau, ca lui Aladin din povestea lămpei fermecate. Până şi maică-sa începuse să-l depărteze pe Gheorghief al ei şi căpătase gusturi mai aristocratice, — acum avea un căpitan. Mascaragachis îi umplea pantofii cu lacrămi, când ea, iritată de dragostea lui neputincioasă, trecea din dormitor în altă cameră, sau se culca, înbufnată, pe canapeaua dela picioarele patului comun. Avea şaizeci de mii de lei, puşi pe numele ei şi un teren viran pe bulevardul Pake.

Şi totuşi ca o diziluzie aproape de desgust, îi umbla vag prin spirit.

O birje muscălească, cu vestitul Mişca pe capră, venea val vârtej pe sosea. Trăsura ţinea burduful ridicat. Când fu în dreptul ei, Aglaia privi în lăuntrul birjii, la perechea ce se vădea de departe.

«Unchiul Matei! se miră ea. Cu afurisita de Margareta Zisu! Avea în urechi perechia de solitari, cumpăraţi de el, în ziua în care a venit la putere, — urmă nepoata să judece. Şi-a dus nevasta la balamuc, şi petrece! Ce sgripţoroaică de femee şi nevastă-sa. Prea bătrână pentru el. Tinereţea...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și Aglaia înțelese pricina mâhnirii ei. Mascaragachis era gârbov de bătrân. Privind corpul ei tânăr, când, ea, nepăsătoare, se desbrăca nenorocitul avea extazuri de admirație desgustătoare. Ca un om de ceară pus la dogoarea unui cuptor : liniile feței lui cădeau ; carnea depe umerii obrajilor i se topea ; sârma care-i ținea falca de jos se deslega și nu mai avea putere să se țină încheiată, brațele bătrânului atârnau ; genunchii moi, se sprijineau între ei ; tot omul stătea gata să curgă în hainele lui ca o piftie. Ochii, tâmpiți, nu aveau puterea să exprime rugămintea și admirația, care-i trecuseră o clipă prin cap.

«Tu n'ai iubit..» își aduse aminte Aglaia un crâmpei de vers. Amintirea lui Tulpin nu putea s'o mângâe. Cei doi trei bărbați, pe cari în treacăt îi mai cunoscuse, ca și cei care îi ținuseră calea, nu-i fuseseră dragi. Trebuia să-l placă, cel puțin, pe omul care ar fi iubit-o. Un amant, așa dar !

Un amant. Un om gelos : adică mai mult ros de egoism decât de iubire. Un acaparator nesățios și fără milă, cum îl zugrăvea Ecaterina, prietena ei, pe amantul care n'o mai părăsea de doi ani și i se ținea de pași, ca umbra ! Un stăpân, căruia să-i dai socoteala de clipele tale, de banii tăi, de luxul tău, de gândurile cari acum te fac să zâmbești și acum te întunecă ; de căldura cu care ai jucat cutare rol, de ochiada aruncată ție, pe scenă, dintr'o lojc.

«Păstrează-ți inima, dragă ; îi spusese Ecaterina ; nici cel mai cumplit dușman al tău nu e în stare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să te chinuiască într'un an, cât te canonește un amant, într'un ceas. Mijloacele lui sunt multe, nenumărate, și tu te faci mai simțitoare ca vârful limbii. Și'i suferi la nesfârșit, ori și ce, pentru că-l iubești, cu cât e mai furtunos, mai schimbător, mai îndărătnic și pentru că ai nevoe de el, ca peștele de apă. Ți se pare une-ori, în toiul suferințelor, în clipa în care te sângeră, că dacă ar pleca atunci, n'ai mai putea trăi!»

Aglaia își aducea aminte că și atunci când o ascultase, fusese adânc impresionată de jelaniile Ecaterinei, și că ar fi vrut să-l vadă pe amantul prietenei ei.

De ce-ar fi vrut să-l vadă, abia acum își da seama: chinurile Ecaterinei, deși o spăimântaseră, îi plăcuseră totuș, cum le plac fricoșilor poveștile cu stafii.

Roțile trăsurii se învârteau acum pe asfaltul Căii Victoriei. In coliviile lor de sticlă, luminile felinarelor păreau canari galbeni, de aur, luminoși.

Gândul că Mascaragachis o aștepta, 'posomorâ privirea frumoasei artiste și-i încruntă sprâncenele. Căuta să se gândească la lucruri plăcute, își văzu aevea casa, de curând împodobită, mereu sporită, și îi zâmbi ca unei viziuni dragi.

Mascaragachis o aștepta, de sigur ca să cineze împreună, și apoi să meargă la vre un spectacol. Știa că ea nu joacă în seara aceia. Bătrânul cuteza s'o plimbe pretutindeni, se făleu cu ea, ca și cum ar fi fost dovada că tot mai e tânăr căzătura.

Și o idee stranie îi trecu prin cap:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Dacă ar muri lângă mine, în casa mea? se înfioră ea. Să mă trezesc într'o dimineaţă cu el mort în pat, ţeapăn!...» îşi mări spaima, Aglaia.

Două trei pălării tari o salutaseră, şi ea le răspunsese, urmărită mereu de închipuita priveliştea mortului, sgârcit, rece, în patul ei. Se încăpăţâna să priceapă ce ar face cu insul care, ori cum, avea altă casă, avea familia lui. Cum avea să transporte cadavrul acasă la el: mai nainte sau după înştiinţarea autorităţilor? In cămaşe de noapte? sau să-l îmbrace mai întâi? Să'i pue pantalonii pe picioarele ţepene, să-l ţină copăcel, sa'i desfacă braţele şi să'i petreacă haina?... Şi odată îmbrăcat, n'ar fi fost mai bine să-l întindă frumos pe trotoar, cât de departe de casă?

Ce smintită sunt, îngăimă ea, şi opri trăsura în faţa unui magazin. Coborâ, patronul magazinului o zări, şi veni până la uşe întru întâmpinarea ei, salutând cu tot bustul, până la pământ.

— N'am venit să cumpăr, se dumeri ea. A, da! iată ce te rog. Ştii că sunt clienta dumitale. Să trimeţi mâine la mine cu un cont falş, se înţelege, de douăsprezece mii de lei.

— Mă rog, da, cu plăcere. Înţeleg, Nouă nu ne datoriţi decât o bagatelă, câteva sute de lei.

— Poftim, acelea le achit chiar acum.

— Nu, ertaţi, ertaţi-mă, lăsaţi...

— Trimiteţi mâine la ora nouă dimineaţa. Bărbaţii deschid greu punga. La revedere.

Negrele vedenii pieriseră şi Aglaia aproape mulţumită de întorsătura pe care o dase gândurilor ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

iarăşi în trăsură, se îndreptă spre casă. Avea să-l stoarcă pe moşneag de sute de mii de lei, repede, pentrucă se hotărâse să se cotorosească de el.

«Ce suntem noi, femeile astea, decât nişte jucării, nişte unelte de plăcere, pe cari ciocoii, tineri şi bătrâni, înfumuraţi, vitioşi, putrezi, maniaci, antipatici, le uzează până la ruină? Nu sunt eu un fel de balamuc şi de sanatoriu pentru prăpăditul de Mascaragachis? Familia lui, şi chiar nevastă-sa, despre care se ştie că trăeşte cu tânărul Griboşteanu, care o toacă, nu'mi datorează recunoştinţă? Ce s'ar face cu el, când i-ar lipsi jucăria care sunt eu? Făcut-a ceva, ca să mi-l răpească? Nu ştie şi ginere-său, şi nu m'a întrebat, trecând pe lângă mine tocmai când puneam o mie de lei pe roşu la cazinou: «Ce'ţi face junele, pardon babacu?..» Şi ce prost şi ginere-său, şi'n ce palate trăeşte, şi din câte moşii suge şi nu se mai satură!»

Când trăsura se opri în dreptul porţii, Aglaia, văzându-şi casa luminată la toate ferestrele, îşi aduse aminte că'i făgăduise lui Mascaragachis, că va fi de vreme acasă. Nu sună la scara principală, unde ar fi venit camerista să'i descalţă, ci dădu pe din dos, ca să treacă prin apartamentul mă-s', aşezat lângă bucătărie.

Când să intre prin uşa tindei de din dos, se izbi piept în piept cu un individ, îmbrăcat nemţeşte de altfel, cu pălăria tare. Necunoscutul bolborosi un bună seara, nepregătit, şi se scurse pe lânga ea, repede.

In odaia mă-si, Gheorghief, în picioare, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

maică-sa, încruntată, pe scaun, la un colț de masă, se ciondăniseră parcă.

— Cine era domnul care a trecut acum ?.. întrebă fiica.

— Tocmai asta întrebam și eu ! se legănă țanțoș pe picioare, Gheorghief. Și dacă dumneata, că ești fiica dumneaei, se chiamă, nu știi, ce ai să zici când ți-oi spune eu că l-am găsit aici pe individul ăla ? că este comisarul circumscripției și că se afla desbrăcat ?...

— Nu l'ai găsit desbrăcat ! protestă Maria Bugulescu.

— Era numai în vestă ; haina era pusă colo arătă cu amândouă mânile Gheorghief, și se clătina pe picioare. Și s'a îmbrăcat, sub ochii mei, urmă el, amărât stăpânindu-și furia, și a plecat când dumneaei i a făcut cu ochiul să se care. Cucoană !...

— Ești beat ! Nu știi ce vorbești ! Față cu fiemea asemenea cuvinte... Se cunoaște că vii dela alegeri ! se indignă, roșie, Marița. Știi, se adresă ea fie-si, azi au fost ultimile alegeri de deputați... Matei...

Aglaia nu mai asculta și eși pe ușe. Trebuia să vadă ce e cu Mascaragachis. Omul aștepta poate de mult.

Intr'adevăr, bătrânul, în culmea plictiselii și înfricoșat și de larma de voci aspre ce străbătuseră până la el, deschisese o carte ilustrată, și privea ca un copil la poze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatiilor.ro/mdrr1901-1932

— Bine c'ai venit! o primi el. Era să mor de urât!... Dar ce sfadă se aude?

— A, nimic! Nişte veri de-ai mamei şi-au adus aminte de lucruri vechi, petrecute odinioară. Nu ştii cum sunt neamurile?

— Veri de-ai tăi? Va să zică rude cu ministrul, cu Matei Dumbărău? Mi-ar fi plăcut să-i cunosc. Aş fi tare onorat. Ştii că nu-l cunosc pe noul ministru? Cu Mascuris eram foarte bine. Ori şi ce afacere o aveam, eram sigur de reuşită, pe vremea lui. Voiam odată să scot nişte pământ din mânile ţăranilor. Voiam să unesc două petice bune de moşie la olaltă, şi mă împiedicam de o ţarină de-a lor. Mi i-a gonit pe ţopârlani de-acolo... Veri cu ministrul!... Mama ta tăcea bine să-i aducă aici! nu se mai luau la harţă, şi abea aveam şi eu cu cine să-mi perd vremea.

— Nu sunt oameni de condiţia ta socială... desluşi cu bunăvoinţă Aglaia, supărată pe mă-sa şi trăgând mereu cu urechea.

Cearta de sub acelaş acoperământ se înteţea.

— Păcat că sunteţi neam de ministru! urla beţivanul gelos. De aia nu vrea să ştie de voi! Actoriţe... asta sunteţi!

Glasul femeei nu se auzea. Ea vorbea încet, blajin, ca doar se va scoborî şi vocea iabraşului.

— Mă insulţi în partid, Mariţo! răcnea el.

Şi mai apoi.

— Eu şi altul ca mine facem întrunirile şi alegerile. Fără mine şi fără altul ca mine, nu venea frate-tău la putere. De nu l'oi da afară din pâine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

pe comisar, cu toată legea lor a nouă!.. se lăuda furiosul.

Mascaragachis nu auzea ce spune amantul tras pe sfoară, dar sgomotul îl turbura totuş:

— Ce vrea, frate? o întrebă el pe Aglaia, pricepând că un singur om face toată zarva. N'ar fi bine să'i dăm ceva? Să'i dăm ceva bani? Cred că s'ar potoli.

— Fugi de-acolo, să nu-ţi aprinzi pae'n cap!

— E aşa de mândru? E un prost, va să zică?

— Nu e mândru, e cam beat; şi apoi te pomeneşti că se nărăveşte.

— Eu zic să'i dăm. Nu ştii ce mi s'a întâmplat odată mie, acum vre-o douăzeci şi cinci de ani. Mă găseam din întâmplare la Bacău. La Bacău sau la Iaşi, nu mai ştiu. Oraşele astea le confund totdeauna. Şi ce să vezi, poliţaiului i se năzărise, aşa era tot ca ăsta puţin cam beat, şi mă poftește la poliţie. Ii păream suspect. I-am spus că voi fi deputat, că rudele mele aşa şi pe dincolo. Pace! Scot şi-i dau o bumaşcă de o sută de lei. Ce să vezi, nu mai scăpam de el! Prietenie la toartă! M'a luat la Caffé Chantant, şi ce crezi, frate dragă? m'a recomandat uneia de-acolo, amanta lui, şi voia cu tot dinadinsul, mă înţelegi? cu amanta lui! eu! Bine înţeles că în vremea asta eu comandam la şampanie!.. Şi însuşi antreprenorul venea să ne servească, din respect pentru poliţai, stăpânul lui! N'ai idee ce josnici sunt oamenii ăştia, ca să adune bani! Şi ce dracul fac cu banii la urmă, dacă nu sunt nobili şi galantomi?.. Şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atâta a băut în onoarea mea, poliţaiul care voise să mă închidă — îi fusesem antipatic la început, — că l'am lăsat sub masă, beat mort, când m'am dus cu ea, cu metreasa lui şi cu încă una, sus, la hotel. Se petrece bine şi în provincie... Păcat că snnt oameni ordinari. M'am ales c'o boală!...

Dar ce facem, frate dragă, cu vărul matale? îi dăm ceeva?

Tocmai se auzea un sgomot de uşe trântită.

— S'a isprăvit! răsuflă uşurată Aglaia. Şi ca să arate că lucrul n'o îngrijorase de loc, începu să cânte şi să-şi schimbe toaleta.

In seara aceia cinau la Iordache, în cameră separată. Aşa voia Aglaia, pentru că acolo pregătea ea o scenă iscusită, pentru vestirea sumei de douăsprezece mii de lei, bani ce trebuia absolut să-i numere Mascaragachis a doua zi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci este iarăș vorba de poet, și de fratele lui, și ne supără vorbăria și sângele rău pe care și-l face singur, un naiv.

Meșteșugul strângerii dărilor de către comună, cu folos și pentru el, îl deprinsese bine Iancu Oprișanu. Pe contribuabilul încăpățânat, care nu știe «să miște din urechi», când agentul fiscului, cu vorbe dulci pe de o parte și cu semne vădite din ochi și din degete îl îmbie, iar pe de alta îl deslușa că-i poate face bocluc, pe catâri cu alte cuvinte, Iancu îi «executa»

Avea totdeauna la îndemână, la un colț apropiat de stradă, așa ca să se zărească și să nu se prea vadă, pe dorobanțul percepției, cu darabana de gât, cu ciocănelele înfipte în curea, cartușe colosale și sigure de țintă.

Și groaznic o mai bătea toba, împelițatul de dorobanț, când era de serviciu cu Iancu. Avea și de ce. Fostul acsizar nu-l lăsa flămând și însetat mai ales, când îl lua cu el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La răsbubuitul tobei se simţea mahalaua fierbând şi înghеţând, ca într'o lingoare. Câte o pildă de astea căuta s'o dea răilor platnici, la fieeare săptămână, omul care-şi pătrunsese meseria.

Blestemele nu-l mai săgetau, bocetele nu-l mai înduioşau şi ştia să silabisească în disperările cu părul vâlvoi şi cu ochii holbaţi, ca părintele Clondir în ceaslovul lui.

— Statul cu ce să-şi hrănească funcţionarii? striga Iancu, încruntat după cuviinţă. «Trage-i băete!» se întorcea el către toboşar, care asvârlea din ciocane, îndârjit.

De cele mai multe ori, omul nevoiaş se repezea prin vecini, înfioraţi şi ei, ca un vârtej, şi aducea o parte din dajdie, sau atâta cu cât să împace pe agentul de percepţie. Şi reprezentaţia se sfârşia cu împăcăciune.

Era mai jalnic când datornicul Statului sau al Comunei nu avea de la cine să împrumute, şi se vedea nevoit să-şi lase lucrurile, scumpe lui, cărate afară din casă, îngrămădite buluc în drum, duse la vre-o piaţă din apropiere, ca să fie vândute. Atunci se întâmpla des ca nevoiaşul să se răsvrătească, să se repeadă adică la oamenii stăpânirii cu pumnii ridicaţi, cu toporul în mâni.

Bietului om răsvrătit i se păruse totdeauna birul o năpaste şi cu armata două. Ce-i făcuse lui Statul sau Comuna, ca să vie să-i ceară şi la urmă să-i ia cu sila, ori cu puterea, avutul lui? Ii dădea de lucru? Ii lumina casa şi uliţa? Ii pietruia ograda şi drumul? El muncea cu braţele pe unde apuca;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stâlcita colibă şi strada lui zăceau în bezna întunericului; iar pe drumurile bătute în de obşte de el, rând pe rând mocirla şi praful îl înglodau şi-l orbeau.

Iancu Oprişan îşi făcea datoria lui din plin. Şi dacă se întâmpla să dea peste oameni de înţeles, nu peste zurbagii, pe care să-i ducă şi pe la secţie, să le mai dea de lucru şi comisarilor, se împăca şi cu cinci lei, — daţi lui.

Era mai mulţumit aşa, fireşte; el nu era rău din fire. I-ar fi plăcut să trăiască cu toată lumea în bună înţelegere. Percepţia nu pierdea, sorocul se amâna, doar arât. Nevoiaşul avea să plătească odată şi odată, nu putea să lase ca să ! se vândă, în cele din urmă, bordeiul pentru bir.

Negustorii, oameni mai frecati cu lumea. israiliţi cu frica în sân, nu prea ajungeau până la bătaia tobei, deşi erau mai des încolţiţi de agent şi mursicaţi.

Vorba lui Rosenberg, manufacturistul, trecuse din gură în gură în suburbia încredinţată lui Iancu, şi avea să colinde, de sigur, pe la toate sutele de neguţători ovrei din Capitală:

«Nu pentru că suntem fricoşi dăm «şpagă», dar nu vrem să ne punem rău cu autorităţile; un purice de pe gâtul domnului epistat, ustură mai rău, când sare pe mine, şi suge mai al dracului, decât un frate de al lui crescut la soţia mea!»

In general, nimeni nu-şi plăteşte darea la data ei, la termen, de cât silit. Dacă funcţionarilor, de exemplu, li s'ar număra leturile, fără să li se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceară dovada că au plătit dările, nici unul dintre ei nu s'ar simți dator să le plătească, și ar găsi zeci de mijloace ca să încalce legea. Bogații: moșieri, proprietari urbani, fabricanți, negustori, pun toată greutatea și trecerea lor în joc, ca să fie cât mai puțin impuși, amână plățile dărilor cât pot de mult; și un biet Iancu Oprișan, nu le poate bate darabana, fireşte, pentru că ar sbura din slujbă cu ea în cârcă.

Cu tot stăvilarul atâtor greutăți, veniturile țării, ca apa curgătoare a unui râu, se varsă bine pe deasupra parapetului de lemn, nu stă, și multe mori și până de mai devale de zăgaz se învârtesc și macină și dau zor. Iar prin crăpăturile împăpurite ale stăvilarului, țâșnesc stropi și pentru funcționarii veniturilor.

Iancu învățase meseria cea nouă, dar nu se desbărase de băutură. Nu bea mai mult ca odinioară, dar îl picnea mai lesne beția. La barieră mai avea vreme să tragă un pui de somn, după un fleac de chef. Aici, toată ziua era într'o alergătură și dela o cârciumă la alta. «Ho, c'om bea!» striga el, de cum intra, și aruncând hârțoagele dela subțioară și pălăria pe o masă, poruncea.

Când își da la o parte părul depe frunte boltită frumos, semăna cu frate-său, poetul, lucru de care nu știa să fie mândru. «Ho, c'om bea!» mai răsufla Iancu odată, așezat pe scaun, cu sticla dinainte, gata să toarne în atâta pahare câți inși se aflau în clipa aceia de față.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate până la o vreme. Într'o zi i se înfundă. Pierdu o condică.

Când se trezi fără hârțoaga încredințată lui, bătu toate crâșmele, întrebă pe unul și pe altul, din prieteni și din contribuabili, în zadar!

Perceptorul șef, și așa nu era mulțumit de el. Tot respectul avut pentru un egal, pentru un fost șef de acsize, se spulberă.

— S'a mai pomenit? spumega el. Am să te bag la pușcărie!

— Am furat-o? Ce era să fac cu ea? S'o găsi!..

— Ți-am făcut raport de dare afară din slujbă, să știi!

— N'am nevoe de slujba dumitale! se răţoi mândru fostul șef.

— Să nici nu mai dai pe-aici! hotărâ perceptorul.

Condica perdută fu adusă la o săptămână, de un calugăr. Monahul petrecuse și el într'unul din depozitele de vinuri colindate de Iancu, îl băuse, ca toată lumea, pe agent, iar când fostul șef de acsize plecase uitându-și registrul prețios, — omul bisericii îl luase, îl ascunsese în sutana lui și plecase. Prea cuviosul monah cercetase condica, îi cântărise însemnătatea în sihăstria neprihăniță a chiliei lui dela Cernica — cu gând că ar putea-o vinde cui-va. In cele din urmă o adusese la percepție, de unde însă nu primi nimic, luat repede și înfricoșat cu raderea bărbii, de către iscusitul perceptorî

Condica fusese găsită, dar Oprișanu își pierduse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

slujba. Prevăzător nu fusese: nu agonisise ceva bani. Dragostea de băutură nu i se stricase. Ca un fel de ruşine îl ţinea departe de fosta lui suburbie. Părinţii lui nu aveau după ce bea apă. Frate-său, la care nu s'ar fi aplecat, abia avea pentru el, din cei patru lei pe zi, cu care era plătit la gazetă. Străbătând Bucureştii, căzu într'o zi în ceata conului Mişu. Cu ăsta încaltea nu pierea omul de sete.

Era dimineaţa. In coada cetei se luase ca un scai şi un odăiaş de minister, în uniforma lui, cu chipiu pe cap, târâş grăpiş. Conu Mişu mergea în cap, mahmur din ajun, privindu-şi la răstimpuri, cu bunătate «damblagii» cum le spunea el. La fie care colţ de uliţă intrau unul după altul, şeful întâi, ceilalţi, împreună cu Iancu Oprişanu, la întâmplare, odăiaşul în coadă.

Pentru că era dimineaţa, «ca să se dreagă», beau coniacuri, în păhărele mici, cu câte o fărâmă de zahăr înăuntru. Plătea conu Mişu. Nimănuia din şleahtă nu-i trecea prin cap că ar putea plăti el, când erau cu cel mai popular om al Bucureştilor, cu conu Mişu.

La un timp, odăiaşului se păru că poate face un pas înainte, spre şeful care sta rezemat de tejgheaua negustorului, privind vag in păhărel.

— Să trăeşti, coane Mişule! răcni servitorul, plin de umilinţă. Dumneata eşti tata-al nostru! Să vezi ce este: am un proces şi mi-a spus adineaure dela dumneata de acasă, că acum chiar te duci la tribunal. M'a dat în judecată un hoţ de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiriaş, care nu voia să-mi plătească chiria, şi văzând eu aşa, într'o zi, când el era la lucru şi nevastă-sa era dusă şi ea, că e spălătoreasă, i-am vândut din lucruri, ca să-mi iau dreptul meu.

— Puşcăria te mănâncă, damblagiule! se dădu pe spate conu Mlşu. Intri tu în casa omului, când nu e el acasă, bă?

Odăiaşul se lăcuse mic, îngenunchiase aproape, şi umerii i se tot apropiau de-asupra pieptului.

— Am venit la dumneata, coane Mişule, sărut mâna! scânci el.

— Norocul tău, c'ai venit la mine, damblagiule! Te scap, bă! Dar cât dai tu? Eu nu sunt avocat fără onorariu, băiatule!

— Cât ziceţi şi dumneavoastră!... Ca un om sărac ce sunt...

— Să intri'n casa omului, când el nu era acasă? Da ce erai tu, procuror mă? Mă! ai noroc cu mine. Să-mi dai puţin mă, trei piese, cincisprezece lei.

— Dau chiar acu! Dau...

— Nu! îl opri conu Mişu. După ce ţi-oi câştiga procesul. Să te achite Judecata; să scapi de gros!

Odăiaşul înţelese şi se dădu iarăşi la spatele altora. Hăiticul tot, din cârciumă în cârciumă, ajunse la tribunal. Erau orele unsprezece.

Conu Mişu intra din secţie în secţie, sta cât sta şi iarăşi îşi arăta damblagiilor lui vecinicu-i lăgănat, ochii înotând, într'un fel de duioşie de om băut. Ceata se muta mereu, aşa ca să nu se piardă de stăpân.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'un rând conu Mişu răsări împreună cu odăiaşul în uniformă. Fusese şi cel din urmă proces al avocatului elector.

— Scoate banii băete! sughiţă apărătorul, împresurat îndată de damblagii. Te-am scăpat! Ai văzut? Fără mine puşcăria te mânca!

Impricinatul avea banii în palmă. Îi scosese din sala de şedinţă, de unde pricepuse din ochiadele judecătorilor că e achitat, şi din şoaptele lor, cu capetele plecate unul spre altul, într'o înţelegere, totdeodată supuşi, prietenos şi batjocoritori. Apărătorul sughiţase la fiecare trei cuvinte. Mulţumit aşa dar, îi întinse el avocatului, una peste alta, cele trei piese cerute şi, având treburi pe semne, stătea gata să plece.

— Stai, că nu-i aşa! Care va să zică trei piese! le arătă conu Mişu, în degete. Se le împărţim, damblagiule! Stai! una e a mea, una e a ta, şi a treia s'o bem!

Şi ceata, râzând, unii, cei mai treji cu ochii înlăcrămaţi de bunătatea conului Mişu, o porni la alte cârciume.

Asemenea fapte povestite ca parabolele din om în om, încununau capul deputatului care se clătina veşnic pe picioare, cu un nimb luminos, văzut limpede de mulţimea nevoiaşe.

Gâtlejul nu i se usca de focul băuturii, dar mâncarea îi lipsea câte odată lui Iancu Oprişanu. Noroc că beţivul nu prea ştie ce e foamea şi o porecleşte fudulie.

Aceiaşi oameni cari aruncau pe tejgheaua câr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciumarului hârtiile de douăzeci, cu nepăsare şi dispreţ, dacă Iancu îi lua de-o parte, ca să le şoptească la ureche o vorbuliţă: «dă-mi nene doi lei împrumut...» după ce se pupaseră ca beţivii, aceiaşi oameni găseau în mintea lor împăienjenită de alcool un motiv oarecare, şi refuzau împrumutul.

Tot acasă, la nevoiaşii lui părinţi, îşi potolea foamea, oropsitul. Tată-său, în lipsă de lucru, luase capra la spinare şi câştiga cu tăiatul lemnelor, uneori. Frate-său lăsa bătrânei mame şi el un leu doi, după cum putea rupe dela gazetă.

Vrednică de zugrăvit era masa lor. Toţi patru în jurul unei mese de brad, în bordeiul pocâltit: tatăl, ca un mamut păros, cu mădularele mari, ciotoroase, cu ochi cari păreau că nu pot privi decât în pereţi şi în pământ, scormonitori totuş, înciudaţi şi neîncrezători; cu mâni butucoase, noduroase ca el tot; muma, de culoarea aramii vechi stafie uscată, slabă, gata să se frângă, atât de ştirbă că buzele-i intrau în gură şi păreau strânse 'n gingii, — o mucenică din icoanele străvechi, afumate; Iancu, fostul şef la acsize, rumen tot de buhăeals beţiei, încă frumos, cu privirea stinsă, aproape îndobitocită a oamenilor învinşi de patima lor, patimă lipsită dela o vreme de plăcere, ajunsă nevoe poruncitoare; şi în sfârşit, poetul, plăpând ca un vârf de creangă nouă, străveziu, cu privirea nedumerită şi plină de întrebări sfioase, turtit, teşit, scofâlcit ca un mănunchi înalt de trestii firave, singur în drumul furtunii.

O lampă acăţată de un cui în perete, suferea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

parcă arzând, pâlpâia, asuda aidoma ca stăpânul colibei, ca bătrânul Oprişan, care gâfâia şi năduşa tot timpul mesei.

Lumina săracă, neîndrăzneaţă, a lămpii, lăcea ca umbrele unora din capete să cadă asupra mesei. Lumina bătând din spatele moşneagului, făcea ca umbra hârcii lui să cadă asupra castronului în care întingeau toţi cei patru. Şi cum castronul era adânc, şi cuprinsul lui nu se vedea limpede, umbra, lumina şi mâncarea se învălmăşau ciudat, hidos. Poetului i se părea une-ori că întinge într'un craniu. Infiorat privea în jurul lui. Lumina galbenă şi bolnavă lăsa colţurile scundei încăperi, năbuşitoare ca un cavou, pline de draperiile negre şi clătinate ale întunericului. Omul tăcea. Astma bătrânului râcâia tăcerea ca o ghiară neputincioasă. Numai dacă Iancu pliscăia, mâncând cu poftă, scăpăra o notă de viaţă în cuprinsul posomorât.

Cât dorise Mihai să se depărteze de căminul părintesc, care simţea că'l vestejeşte! Adânca deosebire dintre el şi părinţii lui îl durea şi îi mustra cugetul, fără s'o poată micşora. Pe ei nu'i putea schimba, pe el de-asemenea.

Ei nu-l pricepeau, nu'l iubeau, îl răbdau numai, ca pe un copil vitreg, care mâine poimâine, cine ştie? poate va aduce mai mult câştig casei. Nu numai atât, — ei urau la copilul lor, tot ce i se părea lui că are mai de preţ.

Mânile lui delicate, erau pentru ei chezăşia că n'are să câştige nici odată destul; faţa lui trasă, visătoare, n'o alegeau cu plăcere dintre chipurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de oameni dragi, ci din potrivă, le trezea în minte, ca ceva ursuz, un simţământ de respingere şi de împotrivire.

Mulţumiri drăceşti încălzeau pe bătrâni când găseau câte o carte. Faţa uscatei mucenice sta plecată, stăruitoare ca setea lui Iancu de băutură, asupra focului care mistuia hârţoaga lui fiu-său Mihai, găbuită de ea.

Intâi cartea par'că voia să se mistue toată deodată. Se împresura în văpăi mari, ardea cu vâlvoare; apoi flacările se potoleau; foile de pe de-asupra se mişcau ca vii; coperta mai groasă se scoroja, se încovoia cu geamăt slab.

Răbdătoare, muma poetului aştepta. Ştia bine că nu s'a isprăvit. Buchisea cu cleştele, întorcea şi desfăcea în sobă foile cărţii, tot mai scrumite, în sfârşit nimicite.

Dar ura lor instinctivă, dreaptă la ei, pentru schimbătoarea lumii, pentru aceia care'i pusese la fundul societăţii, nu'l înrâurea pe fiu.

«Oare când oi tipări şi eu un volum ?» se întreba Mihai. Caetele lui treceau din prieten în prieten, şi tot mai mult era tineretul care'l saluta adânc, îl cuprindea cu ochii mari, sfioşi. Revistele luaseră obicei să-i publice versurile pe prima pagină. Nu se mai putea îndoi că e poet.

Guţă Dumbărău, poreclit oratorul, nepotul ministrului, îl întâlnise pe stradă, îl oprise şi-l poftea pe la el. Ii citea regulat, spusese el, frumoasele producţii, cu toată munca lui uriaşe, ca debutant

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaitaraneasca.ro/mdrr1901-1932

în avocatură şi în viaţă politică. Guţă se înscrisese în partidul lui unchiu-său.

Spicuia de ici de colo vorbe bune, încurajeri, dat părerea cea veche dăinuia şi creştea. I se părea şi acum lui Mihai, că lumea are alte gânduri decât ale lui, şi că plăcerile fără prihană, ale versului, i sunt cu desăvârşire streine ei. Silinţa ajungerii cât mai sus, cât mai de grabă şi cu orice preţ, lua mintea şi toate clipele celor cari până mai eri alal-tăeri visau, citeau, se împărtăşau la o viaţă luminată, idealistă.

Avea dreptate Topolog, prietenul lui bun, când spunea :

— «Este seva mai presus de poezie ? Ştim cu toţii că nu. Cărţile ce ni se pun în mâni la şcoală, cărturarii şi cârmuitorii : sunt de aceiaş părere. Străzile oraşelor sunt botezate cu numele poeţilor, li se ridică statui. Ei bine, ce fel de ţară e România noastră, în care poetul nu poate dobândi în schimbul a tot ce e recunoscut ca mai presus de orice, în schimbul poeziei, nici belşugul în care huzureşte un comisar de poliţie ? Şi milogii depe uliţele noastre câştigă. Ce-ar fi ca un adevărat poet să se aşeze la o răspântie umblată şi să înceapă a cerşi ? Cui, te întreb, ar trebui să'i fie ruşine, poetului sau ministrului şcoalelor şi tuturor ocârmuitorilor, de toate culorile politice ?».

Când îl auzea vorbind aşa pe Mircea Topolog, poetului i se părea că e alt om. Călca şi privea mândru în jurul lui şi spunea versuri, ca dela o tribună. Dar de cum rămânea singur, cobora la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păreri mai umile. Se vedea un biet preot al unei vechi și înlăturate religii, rămasă cu foarte puțini credincioși. Trebuia să predice în bisericuțe ruinate, aproape într'ascuns, să-și facă datoria față de el, de Artă și de ei, sărmanii credincioși neademeniți de marile catedrale ale halelor și ale restaurantelor. Puținii aceia, veniți la el, poate că erau cei mai buni, cei mai aleși fii ai pământului. Pentru frații aceștia, necunoscuți, puțini, simțea că trăește poetul. Pentru fâpturile acestea, al căror limpede ritm sufletesc nu fusese schimbat în larmă de piață, conrupt de sunetul banilor, își împletea el strofele, ca o Consânzeană cositele-i de aur.

«Ce sunt șcrabele din picioarele tale? se revolta Mircea Topolog, prietenul și binefăcătorul lui de totdeauna. Nu vezi că umbli pe lângă ghete, calci prin ele? De ce te încăpățînezi? Vrei să deă o pneumonie peste tine? De ce să am eu trei perechi, și tu nici una?» Și prietenul trântea o pereche din ghetele lui la picioarele amicului și, încruntat, sta înainte'i până când le încalță. «Iți vin!» se bucura Topolog. «Deși n'am mintea ta, la picioare semănăm leit!» și râdea cu hohote, pe când Mihai ținea ochii în podele.

Și cât de bine îi înțelegea stihurile, Mircea ăsta! El dacă le-ar fi scris, și nu le-ar fi găsit atât de mature și de pline. Și era natural să fie așa, găsea el, căci dacă n'ar fi fost întrecut, depășit în așteptările lui, mulțumirea i-ar fi fost mediocră.

De altfel, imaginea prietenului acesta inimos, nu părăsea nici odată singurătatea în care scria, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeulromanului.ro/mdrr1901-1932

ceasurile rodnice, trubadurul. De nu l-ar fi citit nimeni, Mihai știa că are un cititor, pe care nu l-ar fi schimbat pentru lumea toată. Și când se întâmpla ca să publice, iar poezia lui să fie așezată în fruntea revistei, Oprișan se bucura, gândindu-se la mulțumirea lui Mircea, carele el cel dintâi remarcase frumusețile acelei poezii.

Dar cu tot neprețuitul avut al prieteniei, bardul suferea. Mizeria, ignoranța, nedreptatea, brutalitatea și obraznicul belșug din Capitală, din orașul acesta plin de grădini și dăruit cu cea mai strălucitoare lumină, se revărsau deavalma în el, și-i băteau inima și mintea una de alta nemilostiv. Chemarea lui de cântăreț, de îmbinător de sunete și de culori, amestecate cu o lacrimă curată, nu-l putea asurzi cu desăvârșire, în scandalul de toată ziua, în vuetul de hală, de zarafie hoțească, de tribunal despoetor, de chihotiri isterice și de hohote de satisfacție bestială. Candida și sfânta singurătate a poetului se turbura, se prihănea tot mai mult, iar rodirile poeziei se schimbau în fructe amare, în care rumenul semăna cu sângele.

Un cerc de scriitori îl pofti la înfăptuirea unei reviste literare, săptămânale: «Prisaca». Aveau să fie cu toții șase: doi poeți, trei prozatori și un critic. Injghebarea avea sorți de izbândă, pentrucă găsise un editor.

Măgulit, Mihai primi din două vorbe tovărășia; sfatuiri zilnice începură, în vremea ce i-o lăsa liberă gazeta lui Grünberg și, în zece zile, «Prisaca» apăru. Primul număr se desfăcu în șase mii de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

foi: succes deplin. Ziarele, bine plătite de către editor, îi făcuseră «Prisăcii» o reclamă ca pentru cremele şi săpunurile de toaletă. Afişe mari fuseseră lipite alături de «Murdăria este oprită»; afişe mici se împărţiseră pe Calea Victoriei şi pe strada Lipscani, pela ceasurile patru, când forfotea lumea.

Oprişan îşi văzu numele tipărit, obsedând luarea aminte a concetăţenilor, alături de numele unora din miniştri, nume imprimate pe afişe uitate de pe când pomeniţii erau în opoziţie şi ţineau întruniri pentru răsturnarea guvernului.

Da, începea să fie cunoscut! Topolog îşi freca mâinile de bucurie, ca un copil. Editorul Prisăcii, om foarte bogat, voia să editeze şi cărţi. Manuscrisul prozatorului Tatulescu era la tipar şi cartea trebuia să vadă lumina într'o săptămână. Planuri mari, de viaţă intensă, frământau micul cere de scriitori. Fără întârziere trebuia să apară şi versurile lui Oprişan. Editorul îi spusese să se pregătească. Bani? nu putea să-i dea mai mult de 300 de lei. Poezia nu avea căutarea prozei.

— Numai 300 de lei! pentru ani întregi de muncă intelectuală, se sbârlise Topolog. Care obidă omenească, elementară, nu e mai mult plătită? O mârţoagă şchioapă îi mănâncă unui sacagiu mai mult de 300 de lei în doi ani, cât ţi-a trebuit ţie, Oprişan, ca să scrii visurile tale! Un volum... Dar dă'i-l! ce vrei să-i faci? Să nu te jicnească însă. Amorul tău propriu, foarte desvoltat, şi pe drept, de creator, să nu sufere cumva... Vei avea un volum! gândeşte-te! Visul tău se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

împlinește! Ai putea avea două, ai material! se încălzea prietenul. Tipărește mereu! Te vei impune cu siguranță! Și atunci . »

Și căutând să pătrundă viitorul, cercetând în gându-i lumea în care poetul avea dreptul să se impună, și mijloacele, după o îndelungată cugetare, Topolog râse nervos, plin de neputință, de deziluzie:

«Tot nimic, dragă Mihai! Dacă nu te faci gazetar, dacă nu vei scrie articole fulgerătoare, și nu vei învăța să perii hainele politicianilor, tot nimic! Sărăcia se va ține de tine, ca scaiul de oae. Și-o să îmbătrânești și tu, și-o să'i ceri vieții mai mult decât astăzi, când fără nume glorios și băețandru te poți strecura printre automobile, privind peste ele, la norii veșnic răscoliți de uraganele din cer; și frăgezimea ta o să se scuture ca florile salcâmilor, și ai să urăști înveninat viața, oamenii și pana ta de aur, care te-a ademenit și te-a înșelat. Tipărește'ți volumul, totuș! Dar nu pune mare preț pe succesul lui, pentrucă succesul lui moral cu cât va fi mai mare, va fi în disproporție cu mizeria ta, și va revărsa peste jicnirile suferite de sărăcie o lumină crudă, nemiloasă».

Neprețuitul Mircea nu era bogat. Era și el lefegiu. 300 de lei pe lună, atât venit avea.

«A, dece nu sunt eu bogat! se câina el. Am merge în Italia, Mihai, te-așĭ plimba prin Veneția; am sta în furnicarul Parisului numai trei luni de zile, și ne-am întoarce aici, se înțelege! Ca nimeni altul, scriitorul e legat ferecat de țara lui. Numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în graiul ei poate să cânte poetul. Ţărani, meseriaşi, pot să-şi lase patria: lucrul lor nu are naţionalitate. Oamenii bogaţi se pot expatria. Bogaţii nici nu sunt Români, — prea ni-i mică ţara şi ignorantă, socot dumnealor. A! să nu crezi că sunt Francezi, pentrucă îi auzi sclifosindu-se franţuzeşte. N'au nici o naţionalitate: pur şi simplu. Ei nu ne cunosc din literatura noastră, din care ne ar putea cunoaşte, nu sunt crescuţi în tradiţiile patriei bune sau rele, asta e altceva! Sunt daţi de copii pe mâna guvernantelor, ca să nu vorbească româneşte. Iar când sunt mari, oameni, când ne guvernează ca înaintea unor slugi hoaţe, vorbesc altă limbă. Ei nu cugetă în limba patriei: gândeşte-te! Şi cum n'ar fi aşa, când spiţa lor e din Fanar. Se pot exapiria! Chiar ceilalţi artişti, semenii voştri: muzicanţii, pictorii, sculptorii, arhitecţii, potsă'şi deslăşoare, şi în Parisul, iubit de noi toţi ca şi la Beilin, creaţiunile, talentul lor. Dar voi, scriitorii, nu vă puteţi înstreina. Aşa că, de voi ar trebui să îngrijească mai întâi o naţiune, pentrucă voi sunteţi însuşi sufletul ei, care n'o poate trăda, Ţipăreşte'ţi volumul! încheie prietenul.

«Dacă aş fi legiuitor, mai spune Mircea Topolog, aş opri' prin lege câte o sută de lei anual, tuturor celor hrăniţi de Stat şi celor cari au afaceri cu el, pentru cartea românească. Aş sili pe întunecatul de funcţionar să părăsească jocul de cărţi, întins peste toată România, ca baeşişul şi hatârul, cele două moşteniri turceşti. Tipăreşte-ţi volumul!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi, într'o bună zi, în ferestrele necercetate de cât de autori, ale librăriilor, se zări o carte cu coperta albă «Tuberoze». In seara zilei aceleia, Topolog, în tovărăşia autorului, îmbrăcat în haine nouă de sus şi până jos, şi-a băut o bună parte din leafă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci ne găsim între doi oameni, fără seamăn de isteți, încât nu știm pe care să-l admirăm mai necumpătat.

Cum aleargă suveica printre firele întinse la țesutul pânzei, dela un capăt la altul, așa alergase Guță Dumbărău printre studenții de ispravă și printre oamenii politici ai opoziției, vreme de patru săptămâni.

Intrunirile publice ale studențimii fuseseră tot atât de vijelioase ca cele de partid, și sălile gemuseră de înghesuială, pline, firește, cu tot aceiași oameni. Cei cu cari studenții își daseră mâna, nu-i lăsaseră să se facă de ocară.

Trădarea națională, scornită chiar de Guță, fusese o idee vrednică să fie răsplătită cu un minister. Comitetul executiv al partidului înmărmurise de admirație, iar șeful se pătrunsese de valoarea ei. Gazetele partidului o aruncaseră asupra guvernului, ca pe un blestem.

Matei Dumbărău se temuse la un moment de prea marele succes al scorniturii. Putea să pară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

impus la minister de tămbălăul mucoşilor. Inrâuririle din afară de partid sunt ţinute minte de credincioşii steagului, şi răzbunate. Şi Matei voia să fie ministrul partidului şi al şefului.

— Ce te-ai gândit să ceri, Guţă dragă, pentru serviciile aduse de tine partidului? îl întrebă unchiul, într'o după amiază.

Erau numai amândoi, în camera orientală a palatului Mascuris, îngropaţi în divanuri acoperite cu covoare de Persia, tăcuseră mult, şi fiecare se gândise:

«Ce-mi poate cere nepotu-meu ăsta, acum eşit în lume? Sunt curios să văd: are pretenţiile unui nepot de ministru, sau ale unui fecior de cârciumar?» se întreba Matei.

Iar Guţă se trudea:

«Acum să te văd, parvenitule! te lepezi de neamuri, ori te îngrădeşti cu ele şi ţi le faci partizani?»

— „Ştii, nene Matei, începu dulce tânărul nepot, că tata stăpâneşte în Bucureşti vre-o opt nouă locuri virane...

— Chiar eu l'am sfătuit să le cumpere.

— Foarte bine ai facut. Din prevedere, de sigur. Dar l-au costat bani, şi el n'are milioane. Hanul nu mai merge, comerţul tot se trage în centrul oraşului, şi suntem de părere să-l lase, să-l treacă altuia. N'ai fi supărat cred, dacă fratele dumitale n'ar mai fi hangiu.

— Cu asta şi-a făcut averea! spuse cu glas moale gazda, şi se aşează mai bine în divan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr=1901-1932

— Să vândă locurile la particulari, deși prețurile lor s'au mai ridicat, ar însemna să aștepte... până când? Nu mă îndoesc că dumneata i-ai înlesni prin primărie vinderea unuia din locuri, dar pentru mai multe, ți-ar fi greu: sunt atâția consilieri, cari n'au căutat să fie numiți de dorul lelii, au interese, au de vânzare și ei, locuri, case... De ce nu și-ar face tata singur treburile? Cu alte cuvinte: crezi că i-ar sta rău să fie consilier comunal? Nu face parte din cel mai însemnat, politicește, negoț al Capitalei? Cred că toți debitanții de spirtoase ar vedea cu ochi buni numirea unuia dintre ai lor. L-ași pune pe tata să înființeze o societate a negustorilor de băuturi, și te las să-ți închipui ce influență ar avea el acolo, ca membru al consiliului comunal, și ce înrâurire ar avea, asupra populației din Capitală, o societate de cârciumari. Și apoi tata e om, să mă crezi! Și mai este ceva: are două fete, surorile mele, nepoatele dumitale; cum le poate mărita un cârciumar, te întreb, și cum le poate căsători un consilier? Pe urmă, ia gândește-te ce neprețuit lucru e să ai în consiliul primăției, nu un spion, nu un partizan, ci pe fratele dumitale!

Matei rădea. Tase, unul din părinții orașului, îmbrăcat în frac, cu mamelele lui femeești, gata să scoată, prin decolteul vestii de frac, pieptul scrobit al cămășii... Fratele mai mic, îl vedea parcă. Dar, nu era drept că toate alegerile și de comună și cele parlamentare, erau în cârciumă și de către cârciumari făcute? Dacă societatea aceia se înfăp-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuia, nu câştiga partidul o forţă ne mai pomenită, în stare să aleagă chiar în opoziţie?

Pe de altă parte, Matei era intrigat să afle ce năzuia nepotu-său, pentru el însuşi. Propunerea lui Guţă, privitoare la Tase, îi convenea.

Privind în vârful ghetelor sale, ministrul întrebă:

— Dar poate el să lege un discurs cât de mic, aşa... Sunt prilejuri când...

— Se învaţă. L-am descusut eu şi'l cunosc. I-am vorbit. A fost tare nostim, voi să-şi înveselească unchiul tânărul nepot. L-am pus în faţa oglinzii şi i-am suflat, ca la teatru, o cuvântare... O spune destul de sforăitor. Pentru împrejurările de care vorbeai, i-aşi scrie eu discursul şi tata, fii sigur, că l-ar învăţa pe de rost. Are aplecare. E Dumbărău! Da. Ei, ce zici?

— Vii să'mi spui un lucru de atâta însemnătate cam târziu. Nici nu-ţi închipui câţi s'au cernut în sita consiliului comunal, până să rămână cei care trebue să rămână, cei care trebue să figureze. Se înţelege că am şi eu drept la numirea unui consilier, a unui om devotat mie, dar ăsta este ca şi numit. Cu toate astea, vezi? fie că o să'i trag chiulul devotatului meu, fie că voi reuşi să am încă un loc, înlăturând pe nu ştiu cine, mă prind să-l numesc pe Tase, pentru că ideia mi se pare bună. Foarte bună chiar, şi te felicit pentru ea. Cred că voi reuşi, dar sigur, sigur nu sunt. Şi acum haide spune'mi, m'ai făcut foarte curioa, ce doreşti pentru tine?

Şi aducându-şi aminte că Guţă îl surprinsese pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când privegheа la transportarea nevestei-si spre casa de sănătate, şi îi ştia toate mărunţişurile, îl opri cu un gest pe tânăr, şi vorbi tot de el :

— Vreai să te ocupi de toate procesele mele ?

— Minunat ! sări dela locul lui, Guţă, foarte mulţumit şi cele două apropiate rubedeni se îmbrăţişară şi se sărutară.

— Să nu'ţi pară lucru uşor, Guţă, îi atrase luarea aminte unchiul, nepotului radios, reaşezându-se pe scaune amândoi. Lipsa ta de experienţă mă poate costa mult, prea mult chiar. Nu sunt totdeauna ministru, şi'n opoziţie avocătura îmi produce cât un minister. Asta nu ţi-aşi erta-o nici odată. Sunt procese pe care le am dela răposatul Mascuris : adevărate moşii, cu câştiguri regulate, nepieritoare. Ne prezentăm înaintea instanţelor judecătoreşti de câte două trei ori pe an, şi sau noi sau partea adversă, ai cărei avocaţi au aceleaşi interese, după obişnuita retorică, impresionată ! găsim motive de amânare, în interesul clienţilor noştri. Pe judecători, firește, îi avem aici ! (şi excelenţa îşi arată buzunarul hainei, în care ţinea bancnotele). Pricepi ? trebue să faci aşa încât interesul clientului să pară evident... Mi-e teamă să nu'mi dai gata procesele într'un an ! Consultă-mă, aşa dar, pe mine, şi consultă-te şi cu avocaţii părţii adverse, colegii noştri. Şi fii discret ! Ce vorbeşti cu mine, nimeni să nu ştie !

— Fii sigur ! întări Guţă, şi toată înfăţişarea lui jura. Nu sunt în stare de nici o uşurinţă. Cum am condus-o de divaci şleahta de canalii a studen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

ţilor! Şi i-am mulţumit pe toţi. Le daţi câte-va slujbe licenţiaţilor, iar dintre studenţi, semănaţi vre-o patru în sinecure pe la prefecturi, pela poliţia secretă. Unul dintre miniştri a fost, pe când era student, timp de doi ani trecut în registrul primăriei ca măturător.

— Il ştiu! zâmbi mulţumit excelenţa. Este şi acum cel mai pârlit dintre noi... Are nevoe de mijloace mărunte... S'a însurat prost...

Guţă urmă:

— N'am să fac o formă judiciară, fără să te întreb. Nici ce ştiu n'am să uzez. Şi n'am să fiu aşa de găgăuţă, ca să întreb pe alţii, dându-mi neştiinţa şi tainele pe faţă.

Ca doi tovarăşi, fără multe cuvinte şi strângeri de mână, aşa se despărţiră cei doi politiciani, prezentul şi viitorul ţării.

Guţă venise cu trăsura, şi-o oprise dinaintea porţii măestrit lucrate a palatului ministerial. Birjarul adormise, aşteptând.

— Intoarce şi mână! porunci tânărul avocat.

Deşi era iarnă, zile ca de primăvară binecuvântau Bucureştii. Numai prin fundul curţilor, în movile mici, mai dăinuia zăpada, neatinsă de soare şi nepătrunsă de vântul de April. Castanii, cu mugurii îmboboşaţi, pregătiţi pe ramuri, nu se încredeau în vremelnica primăvară, cunoscând pasămite păsurile vremii. Vrăbiile se svârleau în stoluri din garduri în garduri, în mahalaua veche, pe drumurile căreia birja de piaţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

juca pe arcuri, hurducată, legănându-l pe Guţă şi visurile lui.

Faimoasa cârciumă, îmbelşugată, voioasă şi patriarhală, de odinioară, nu mai părea că fumegă de saţiu, şi trecătorii, în vesminte nemţeşti mai toţi, o puteau ocoli, ba chiar puteau să treacă pe lângă uşa ei, ca pe lângă o vărărie. Ce-i drept, o părăsise şi inima stăpânului ei.

Şi acum, când îşi aştepta nerăbdător feciorul, Tase nu se înfipsese în uşa cârşmei, ci în poarta ca de casa obişnuită, a hanului. Răschirat, cu mânile la spate, tălmăcea norii de praf zăriţi pe departe, când în sfârşit îşi desluşi fiul.

Sărutându-l cu privirea, pe viitorul consilier comunal, Guţă strigă sărind din trăsură şi plătind:

— Nouăzeci la sută siguranţă!

Dumbărău tatăl, nu părea aşa de mulţumit:

— Şi dece mai cârmeşte? Când tu l-ai adus la putere!...

— Nu, tăticule, are dreptate. Ia-m spus cam târziu. Câţi nu vor să fie consilieri, şi la câţi nu le-or fi promis şi el şi alţii... de!

— Şi dacă nu m'o face? se încăpăţână Tase.

— Sunt în stare să-l silesc să te aleagă deputat.

— In locul tău! fugi d'acolo!

— O să-mi dea toate procesele lui pe mână. Să nu-ţi închipui că am să-l amenint. Am să-l silesc cu purtarea mea bună, cu meritele mele pe de-oparte, iar pe de alta cu interesul ce-l are ca frate-său, tot Dumbărău, să se ridice. Dumneata să fii gata. Cu cârciuma cum ai să aranjezi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatiilor.ro/mdrr1901-1932

Tată şi fiu intrară în casă. Fata cea mare, era şi ea de faţă. Broda. Când auzise de predarea cârciumii, tresărise, mânile i se opriseră din lucru, dar nu înălţase capul. Asculta. Cei doi n'o priveau.

Tase îşi ridică pantalonii pe pântece, se aşeză pe un scaun şi începu:

— M'am gândit mult şi bine. Hanul şi cârciuma i le dau tejghetarului. Ticluim aşa, un moft de act: mărfurile să-i fie vândute, firma de-asemenea, adică să aibă chiar îndatorirea s'o schimbe, să dea jos numele meu şi să-l pue pe al lui; iar casele să-i fie închiriate pe trei ani. Partea în care locuim noi, să rămâe a mea. Băiatul ăsta a crescut aici la mine... E cinstit, e muncitor. Cât timp oi trăi eu, are să-mi fie slugă plecată, asta s'o ştii. Dacă aşi aduce pe altul aicea, m'ar împiedica... Am fi doi stăpâni într'o curte. Zăbrelele astea nu prea despart casa mea de han, şi uluci înalte, ca la muscali, n'aş face pentru nimic în lume. N'am mai avea grădiniţă, zorele. Şi grădina de după casă rămâne a mea. Anton are opt mii de lei la mine. Drept să-ţi spun, nu mi-e la îndemână să i-i dau. Aşa rămân banii la mine, pentru băuturile ce i le vând şi drept chirie, iar prăvălia merge ca şi înainte vreme.

Imbujorată la faţă, fata cea mare a lui Tase Dumbărău, de optsprezece ani, asculta.

— Găsesc că te-ai gândit foarte bine, tăticule! se rosti Guţă, şi se ridică să plece.

Avea multe de făcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

— Nu-i spui nimic, soră-ti? îl opri Tase pe fiu-său.

— Aşa zău, dragă Zamfiriţo, ce ai de gând? o întrebă dulce pe soră-sa, fratele mai mare.

Fata plecase capul pe brodărie.

— Nu mai vrea să înveţe şi pace! tună părintele. Aşi bate-o, aşi lua-o de coade! dar mi-e ruşine de învăţătura ei de până acum. Ce zici tu, Guţă? Poate să rămâe aşa? Zice că să-i aduc pian în casă? Da, dacă o să fie tată-său consilier comunal, îi cumpăr; dar asta e altceva! De ce să nu-şi sfârşească toată învăţătura?

— Ce te-a scârbit pe tine de carte? o întrebă domol Guţă, apropiindu-se de soră-sa.

— S'a schimbat directoarea, se busumflă Zamfira, tot cu nasul în brodărie. Şi asta nouă zice că eu sunt fată de oameni bogaţi, şi mă persecută.

— Ce zici? întrebă Tase pe fecioru-său. Să i-o facem cucoanei directoare? Vreai să-i spui tu lui Matei... ha? ori nu face?

Fata prinsese curaj:

— E o mâncare mizerabilă, o murdărie!... şi fel de fel de maniace sunt printre profesoare şi printre pedagoage, urmă fata să se plângă.

— Pierzi anul ăsta... reflectă Guţă, cu glas scăzut. Dar fetele la urma urmei, cu măritişul... Las'o tată! Aşa sunt lucrurile omeneşti, împletite cu necazurile. Atâta supărare să ai. E şi prea mare pentru şcoală... La un caz: o să dea examen în particular, unde n'are nevoe să ştie. Pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cine nu cunoaştem noi, şi cine n'o să aibă interes de prietenia noastră? N'o chiamă şi pe ea Zamfiriţa Dumbărău?

Şi tânărul plecă râzând, vesel că-l împăcase pe tată-său cu soră-sa. Se ducea acum acasă la el. Se mutase din căminul părintesc, în centrul oraşului. Ţinea casă mare, îl costase mulţi bani pe tată-său: chiria şi mobila de lux, în patru camere spaţioase. Oftase hangiul, toată zestrea fetelor i se dusese, dar socotea că banii cheltuiţi, sunt ca daţi cu camătă mare şi sigură.

Une-ori îi venea aşa ca un dor năpraznic lui Tase, şi deşi ştia că fiu-său nu e în ceasul acela acasă, părintele trecea pe dinaintea locuinţei fiului şi-i citea tăbliţa bătută în zid: «George A. Dumbărău, avocat», de departe, dela colţul răspântiei, şi-apoi şi de-aproape, de pe trotoarul de vizavi.

Nu făcuse zece paşi fecioru-său, şi Tase eşi după el, în curte.

— Guţă!

Tânărul, ajuns în drum, se întoarse. Părintele se apropie.

— Dar de deputăţia ta nu-mi spuseşi nimic... grăi Tase.

— Uite ce e, zâmbi tânărul: el ministru, dumneata consilier comunal, eu deputat, toate odată, prea mulţi Dumbărăi!

— El a spus aşa? îşi pironi fiul, Tase.

— Nu, eu. Dacă făceam politică la catarama şi noi amândoi, treacă mearga, dar aşa ar însemna că el, din creditul lui, ne numeşte pe toţi! Nu e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sănătos. S'ar isca dușmănii. Dar dacă tocmai pe mine, care am adus servicii directe partidului, nu mă alege acum și dacă nici nu se pomenește de mine: partidul și șeful lui se vor simți datori să mă aleagă la primul prilej ivit. Acum nici nu vreau să dau ochii cu șeful, anume ca să mă uite. Vreau să'mi rămână dator. Și la cea dintâi ocazie, de cum s'o face o vacanță, prin moartea sau demisia unui deputat, numit prefect, mă înființez.

— Prea sunteți subțiri! se schimonosi Tase. Dacă îți trage chiulul sub cuvânt că mi s'a dat mie slujba de consilier?...

— Fii pe pace. Elementele tinere, ca mine, au căutare. Opoziția pe care am înjurat-o atâta când era la guvern și i-am scornit ponosul că a trădat țara, îmi dă posturi de trei mii de lei *acum!* și mă alege deputat când vine la putere, pe socoteala ei! Și nu cheltuesc eu nici o centimă! Toate astea le știu ai noștri.

De data asta se despărțiră, și gloriosul Guță se depărtă cu pași mari.

Zamfira îl urmărise pe tată-său cu ochii. Îl văzuse deschizând portița de zăbrele, intrând în curtea hanului, eșind pe trotuar și oprindu-se acolo, ca să stea de vorbă cu Guță.

Intors cu spatele, cum ședea, Tase, înalt, gros, revărsat cum era, îl acoperea cu desăvârșire pe Guță, care'i vorbea în față, apropiat; așa că nici tatăl, nici fiul nu vedeau în curte.

Zamfira păși ușor, deschise și ea portița de zăbrele, mereu uitându-se, când la cei doi bărbați

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pe trotuar, când spre bucătăria din fund, în care mă-sa trebăluia. Fata se strecură în odaia din fundul cârciumei, în odaia chefurilor. Anton tejgheţarul era acolo, o aştepta.

— Ce este? întrebă flăcăul; numai din ochi şi se încovoae ca să asculte mai aproape de gura fetei.

— A fost vorba de tine! spuse ea, dreaptă, învăpăiată de vestea cea bună, şi întorcând mereu capul spre poarta mare de ogradă.

— Puico! răsuflă cald tânărul, şi ochii lui se catifelară ca panselele negre.

Capul lui Sgândărici răsări iscoditor depe treptele ce urcau din cârciumă în odaia de taină. Gura ascuţită a băiatului, ca un botişor juca, parcă i curăţa dinţii pe din faţă, şi un râs al figurii îl maimuţea cu totul.

Zamfira îl arătă cu privirea, dar tejgheţarul făcu din cap semn că «nu» şi spuse aproape tare:

— O să-l fac tejgheţar, dacă...

— De asta a fost vorba, şueră fata, ameninţându-l în semn de prietenie pe Sgândărici, care se dădu la fund, pe trepte. O să rămâi tu stăpân, urmă Zamfira. O să fii mereu aici, Antoane, şi eu n'o să mai mă duc la şcoală. S'a isprăvit!

— Nu mai spune! se izbi flăcăul cu palma peste frunte.

— Poate să dau vreun examen, dar nu cred...

— Tot o să mai dai! se întristă Anton.

— Nu cred. Şi o să fim amândoi aci. O să ne vedem prin ferestre toată ziua. Vezi de-ţi mai fă de lucru prin curte...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Puico! se însufleți tânărul și ochii lui scăpărau. Dacă o să vrei să vii odată noaptea... Nu știi... Decât așa viață!

— Au isprăvit! tresări fata. Tata se întoarce în casă. Cum es eu de aici? Ce să'i spui că am căutat?

— E, n'o să te întrebe. Nu e prăvălia lui?

— Du-te la tejghea, tu. Mi-e frică să nu vie aici.

Tânărul se supuse. Luă mâna fetei, o strânse lung, plecă ținând-o în mâna lui, cât putu de mult, întinzându-se dela treapta din urmă a scării.. Fata se smulse în cele din urmă și eși în curte..

Tase, pe care casa parcă nu'l mai putea cuprinde, îmbulzit de gânduri, de planurile uriașe ce le înfăptuia, tocmai scotea un scaun în curte, în primăvara timpurie și încă rece, când o văzu pe fie-sa eșind din crâșmă.

Și ce o fi căutat ea acolo? se întrebă el, și nu-și mai răspunse, și uită, ca să se gândească nelămurit.. mai departe, la cele ce aveau să vie pentru propășirea neamului Dumbărău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru a'şi vedea singuri chipul cei care izbuteau la alegeri odinioară, şi pentru a le răscoli şi împrospăta plăcutele amintiri

Balta, capitala judeţului Balta, oraş mic, răvăşit între codrii Neagău şi câmpii cu pământ negru, era în fierberea alegerilor de deputăţie.

Ca ea, toată ţara avea să aleagă oameni cinstiţi, muncitori, drepţi şi mintoşi, care îi cunoşteau nevoile şi slăbiciunile, şi erau în stare să jertfească vremea lor pentru binele patriei.

Trădarea naţională, care trântise guvernul, acum nu mai avea nici o trecere. De altminteri, ce le-ar fi păsat Băltenilor de un lucru care nu'i păgubea deadreptul pe ei? Interesele judeţului şi ale Comunei, adică ale fiecăruia din ei, erau în joc, şi ele cereau ca Matei Dumbărău, candidatul guvernului, să iasă în alegeri, pentrucă era ministru, adică în stare să împartă slujbe, subvenţii şi gheliruri. Şi câte afaceri nu se puteau face prin mijlocirea lui!

In două rânduri se votase în consiliul comunal canalizarea oraşului, şi banii fuseseră împărţiţi între

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

consilieri. Pavarea urbei, aducerea apei dela munte, câte nu se putea vota şi câţi bani nu puteaa să'şi împartă cei chemaţi să conducă trebile!

Ce le-ar fi putut da Băltenilor candidaţii opoziţiei, dacă ar fi făcut neghiobia să'i aleagă? Ar fi pălăvrăgit în parlament, aşa ca să se scrie la Monitorul Oficial, pentrucă ei tot nu aveau nici o putere şi nici o trecere.

Băltenii, ca toată ţara, erau veşnic guvernamentali. Cu toate acestea oamenii nu s'ar fi îngrămădit la vot dacă prin bani, făgăduieli, rugăminţi încărcate de ameninţări, n'ar fi umblat din casă în casă agenţii electorali şi comisarii, până la un timp, iar la apropierea sorocului însuşii candidaţii, plini de umilinţă, gudurându-se şi pupând mânile tuturor femeilor de alegători.

In sfârşit venea şi crâncena zi de alegeri. Crâncenă zi, pentrucă şi atunci când candidatul guvernamental ar fi putut să se aleagă, cu siguranţă, lucrurile nu trebuiau să se petreacă fără zaveră, tămbălău, ca un lucru de nimic. Atunci n'ar fi fost nevoe de poliţie, nici de agenţi electorali! Oamenii ăştia ar fi rămas pe din afară. Şi poate că nici candidatul n'ar fi fost mulţumit cu o alegere... albă!

A, vremurile când se vărsa din belşug sânge pentru reuşita unui candidat, aveau o măreţia, faţă de care timpul de faţă era o decădere. Acum aproape că se desfiinţau şi faimoasele telegrame de protestare la rege. In schimb, articolele de gazetă aceleaşi rămâneseră, puteau să fie scoase din rafturi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și retipărite. Altfel cum s'ar fi dovedit că lumea se sbuciumă, că ideile se ciocnesc, și că lumina scapără.

Intr'un orășel așa de mic ca Balta, cheltuise patru cinci mii de lei. Și nu era mult. Cheltuia cu gazetarii de zece ori mai mult anual ! In schimb pe temeiul voturilor, câte avea de înfăptuit ! Pusese la cale, cu colegul dela Lucrările Publice, o linie de drum de fier, care să traverseze moșia lui, din județ, din Balta, și înființarea unei gări la cinci metri depărtare de conacul boieresc.

Moșia asta i'o făcuse vânzătoare nevastă-sa Aspasia, cu câtă greutate ! după ce îi demonstrase în ajunul nunții lor, că el nu are nici un viitor politic, dacă nu stăpânește un petec de pământ în țară, și că copii ei au să'i lase pe drumuri, de cum vor ajunge la majorat.

Moșia făcuse parte din averea ei, din zestrea adusă de Aspasia lui Mascuris. Bun petec de pământ ! o halcă de douăzeci de mii de pogoane, glie grasă și neagră ca brazdele din grădină.

Tot atunci, tot înaintea nunții lor la oficiul stării civile, Aspasia trecuse pe numele lui, palatul Mascuris, moștenit dela strămoșii ei.

Și Lucrările Publice aveau să'i plătească omenește fâșia tăiată de drumul de fier, și pentru holdele amenințate să se aprindă de scânteele locomotivelor.

Avea multe de făcut Matei !... Cu colegul dela Domenii convenise lesne să facă un schimb de terenuri : Dumbărău avea o pădure de sălcii și arini, un codru putred, într'o mlaștină broscărească. O

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dobândise drept onorariu într'un proces de moștenire, câștigat prin iscusința și greutatea lui.

Ministerul de Domenii avea altă pădure, de goruni, învecinată cu moșia lui Dumbărău. Schimbul între locuri fusese pus la cale de către Miniștri, oameni de înțelegere, culți, și avea să se facă. Administrația Statului nu aducea nici o îmbunătățire pământurilor ei, așa că țara câștiga. Dumbărău avea să ridice valoarea pădurii, prin exploatare.

Cu toate că știa că se va alege în Balta, județul averii lui, noul ministru era emoționat. Venise să asiste în sala de vot, alături de magistrați, la descoperirea scrutinului. Se simțea dinăuntru înghesuiala de afară, enervarea, frecarea dintre oameni. Voci grele, răgușite, se înălțau și scădeau în mărăială de câine colțos. Agenții opoziției, rămași fără slujbe, la miluiala șefilor și la agoniseala strânsă din picușuri, se împingeau cu ai guvernului. Dobre Ganciu, adversarul lui Matei, fusese prefectul județului, cunoștea pe toată lumea, împărțise multe favoruri până mai eri și cheltuise mult și acum cu prilejul alegerilor. Ganciu chemase pe cetățenii alegători la el acasă și le vorbise așa, fiecăruia în parte:

«Vezi hârtia asta de douăzeci, e a ta. Na jumătate din ea ție și jumătatea astălaltă o păstrez eu, ca să ți'o dau după alegeri. Tot așa cum n'am eu ce face cu jumătățile astea de poli, rămase la mine, nici voi n'aveți ce face cu ale voastre. Dacă mă votați, mă aleg; dacă mă aleg, vă plătesc!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivamara.ro/mdrr1901-1932

Alegătorii înţeleseră fraza scurtă şi de om supărat; totuşi, Dobre, Ganciu căzu:

Când se află rezultatul votului, cei aleşi precum şi primarul cel nou al oraşului, la braţ, eşiră în stradă, din localul de şcoală, unde se făcuse alegerea. Cei care votaseră, în cele mai bune haine ale lor, în fel de fel de redingote, ori prea scurte ori prea lungi, decolorate de soare, începură să cânte «Deşteaptă-te Române». Pălăriile agenţilor electorali şi a câtorva inşi care nădăjduiau să fie numiţi în primărie sau la poliţie, mici funcţionari, se ridicară şi se scuturară în aer, cu un ura! să trăiască! tare, inegal; răcnet care scotea mărul lui Adam peste gulerele scrobite. Ochi holbaţi, crunţi, imbecili, zbanghii, ceacâri, se încăpăţânau să privească ţintă şi să aducă spre ei privirile alesului, ridicat în sfârşit pe braţe la eşirea din curtea şcoalei.

Apoi lăutarii încurcară cântecul, copleşiţi de mulţime. Glasuri de oameni beţi, disperaţi că nu au fost văzuţi, se slobozeau în larma cântecului, a viorilor cârâitoare. Primarul, noul ales (care era ministru), alte personalităţi mari, toate se luaseră de astă dată cu nădejde la braţ şi porniră pe singura stradă pavată cu piatră cubică a oraşului. Mulţimea pestriţă, în neorânduială, îi urma, lăutarii de-asemenea: cântând «Deşteaptă-te Române».

Pe trotoare, negustorii îşi scoteau pălăriile, coborâţi din uşile prăvăliilor, în care aşteptaseră; salutau cucernic pe învingători.

Ferhat Amagorian, mare negustor de pielărie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eşise din fundul magazinului dela comptuar, şi cu capul descoperit, privea cortegiul, cu respect.

Din magazinul de coloniale şi băuturi spirtoase, al transilvăneanului Stere Buchilar, păşise în stradă şi sta grămadă pe trotoar toată intelectualitatea urbei, toţi profesorii micului gimnaziu, revizorul şcolar şi directorii şcoalelor primare, strânşi de astă dată mai mulţi ca de obicei la «Isvorul ideilor», cum porecliseră ei depoul de spirtoase. Directorul gimnaziului, venit de patru ceasuri la cârciumă, îşi ştergea cu încăpăţânare ochelarii, cari nu mai voiau să-l slujească. Alţi doi profesori şi revizorul cu care băuseră dintru început susţineau: care privazul uşii, care peretele Isvorului ideilor, prea darnic în ziua aceia. Pe marginea trotoarului nu cutezase să se înfigă decât Spiridon Popovici, profesorul de latină, dar şi el se clătina, ameninţa să cadă în plină manifestaţie, parcă luat de nasul lui roşu, mare, de către o mână nevăzută.

Din toate magazinele eşise câte cineva să privească, numai frizeria era închisă: mai mulţi opozanţi de marcă se încuiaseră acolo şi priveau din năuntru, nevăzuţi, de după perdele.

Din singura librărie sadea a oraşului eşise patronul, Samuel Marcus, şi un omuleţ cu ochelari, contabilul depoului de cherestea, I. Katz, izraelit şi el. Omuleţul avea, ca nimeni altul, la subţioară, o carte românească, atunci apărută. Venise s'o cumpere, şi manifestaţia îl prinsese acolo.

Ici strânsă, colo răvăşită, ceata se îndruma

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după căpeteniile din fruntea ei, pe sub ochii lumii, către locuința lui Matei, în uralele bețivănești, aruncate la întâmplare peste cântecul țiganilor.

Trandafir Mățaru, omul de nădejde al guvernului, în județ, cel care se considera oarecum ca părintele manifestației, dase la vre-o trei din amicii lui porunca să izgonească dulăii, să-i vâre prin străzile lăturalnice. Parcă toți câinii prăfuitei urbe ar fi fost opozanți, așa se adunaseră și urlau îndârjiți, stârniți și asmuțiți de naiul sfredelitor al lăutarului Buză Friptă.

Prins și de un braț și de altul, ca persoană principala ce era, de alt deputat, de primar, Matei nu putea măcar să-și scarmene barba, ca să mai cheltuiască din nervozitate. O nemulțumire, o greață îi înobila ființa. Figurile din gloata care-l aclama și-l petrecea dela locul izbândei spre casă, insultaseră gustul lui, ori cum mai aristocratic. Gulerul scrobit al cămășii lui îl supăra. Năduşeala i-l muiase, și omul îl simțea în jurul gâtului scofâlcit, ud și fierbinte.

«Oare primarul și celălalt, care mă țin ca pe un hoț lângă ei, petrec în ceasul ăsta?» se întreba el. «Îi gâdilă uralele plebei cu asemenea mutre? Când vor pieri obiceiurile astea, oamenii ăștia și politica asta?» se întreba nobilul, care pentru a treia oară în viață îndura o alegere.

Și pentrucă se învrșuna să meargă fără să se gândească, își plimba privirea pe vârfurile pomilor, pe acoperișurile caselor. Era să se împiedice de o pisică moartă, aruncată poate de opoziție în calea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor, sări peste ea și, cătănd spre trotuar, i se păru că vede o față altfel cunoscută. O fetiță îl privea mirată, cu ochii ca de porțelan.

«Cum seamănă fetița aceia cu Elisabeta!» cugetă el. «Ce-o fi făcând bietul copil», urmă el să se gândească la fata răposatului Mascuris, al cărei tată vitreg era. Mi se pare că m'a văzut odată, prea apropiat de mama-sa... își aduse aminte noul ales. Nu mai are mamă, nu mai are tată, e lăsată pe mâna călugărițelor... Copii lui Mascuris! Aproape prinți! Sunt oare cum copiii mei... Ar fi de făcut ceva și pentru ei».

Un ura puternic, de astă dată ca la o comandă, isbucni din piepturile amicilor politici ai ministrului. Ajunseseră la casa lui.

Casa din Balta, a lui Matei, avea un singur rând, era acoperită cu olane, și primitoare ca un bunic. Porțile se deschiseseră ca pentru care și lăsaseră să se vadă, un butoi mare de trei sute de vedre, așezat între patru mari mese de brad, semănate între patru părți ale curții.

Alte urale vibrară, pe când personalitățile intrau să se odihnească și să discute în vechea locuință boerească...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In acest capitol vedem mai de aproape chipul şefului unuia din partide, şi avem fericirea să nu ne depărtăm de societatea plăcută a familiei Dumbărău

Şeful partidului, primul ministru Iorgu Bolohan, era un bătrân boer puţin vorbăreţ, zâmbitor de altfel, viclean şi simplu ca un starit. Urechea lui păroasă, fără grabă dar totdeauna se apleca până la gura oricărui devotat al partidului. In afară însă de partid nu sta cu nimeni de vorbă decât cu tronul, al cărui sfetnic fusese de mai multe ori.

Nimic nu'l uimea, nu'l enerva, nu'l prăvălea spre hotăriri imediate şi retezătoare. Răsgândirea, amânarea, erau o bună parte din iscusinţa şefului venerat. Subtilităţile, nuanţele, argumentele multe şi noi, cu cari miniştrii sau alţi împuterniciţi ai partidului căutau să copleşească uneori mintea şi voinţa şiretului moşneag, şeful le ghicea în chibzuinţa lui elementară, şi el ştia să pună la vedere adevăratul interes, ascuns sub vorbele avocăţeşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Guvernele, când ai noştri veneau la putere, le întocmea în aşa fel, ca nici unul din miniştri să nu se simtă înrădăcinat pe locul ce i se dase. Avocatul cel mai temut nu era numit la Justiţie; ingineru ui nu i se da Lucrările Publice; profesorul nu era numit la Instrucţiune. Foşti miniştri erau ţinuţi pe din afară, pentru ca râvna venirii la putere să nu se cheltuiască în guvernare. Pe de altă parte trebuia ori când să aibă la îndemână o nouă formaţiune ministerială, când opoziţia ar fi compromis pe vre-unul din membri cabinetului, mai înainte de-a voi el să plece dela putere.

Averea şi darul oratoric erau cele două merite în mare cinste la el. Boerul Iorgu Bolohan avea moşii în toată ţara şi i se părea că ele îi dădeau dreptul la guvernare şi la preşedenţia partidului.

Pe Matei Dumbărău, şeful îl cunoştea depe când trăia răposatul Mascuris, care i-l recomandase ca pe unul din cei mai meritoşi tineri dela drept. «Va fi cel mai mare orator al României!» se rostise «Grecul» cum era poreclit răposatul. Şi Matei fusese înscris în partid, şi i se daseră toate prilejurile ca să vorbească, să se facă cunoscut.

Iorgu Bolohan obişnuia din tinereţe să se scoale din pat pela unsprezece dimineaţa. Lumina şi sgomotul oraşului îl trezeau mai de vreme; de două trei ori intra servitorul lui cu ziare şi cu scrisori, aduse prin oameni, venite cu poşta, şi i le aşeza pe plapumă, dar Iorgu cel mult pela orele zece începea să le desfacă şi să citească.

Nimeni nu pătrundea în dormitorul marelui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sfetnic, decât doi miniştri şi primarul Capitalei. Toţi aceşti trei îşi datorau măririle de-adreptul lui, nu pentrucă nu avuseseră merite, dar pentrucă ar fi fost de ajuns ca şeful, atunci când ar fi fost vorba de ei, să fi spus un cuvânt, un epitet, şi ca la o sută de alţi partizani s'ar fi simţit făcând un pas înainte către idealul lor. Dar partizanii aceştia Bolohan ştia bine, nu meritau mai mult, şi mai ales nu puteau să'i fie şefului şi partidului mai devotaţi: ca Dumbărău de pildă.

De ce să'l înfiereze, să-l pecetluiască bunăoară cu vorba «parvenit», când Dumbărău era orator, ca nimeni altul şi ar fi descălţat, la nevoe, şi ghetele şefului?

Când Bolohan se gândea la Matei, la cum reuşise tânărul să se strecoare în familia Mascuris, la orbeala răposatului, ori poate învoiala acestuia, — ca să aibă linişte cu Aspasia, nevastă-sa; — la milioanele dobândite aşa de isteţ, şi la cei doi copii ai răposatului, care aveau să piardă pe puţin jumătate din starea lor; când se gândea la toate astea, premierul simţea că-l iubeşte pe potlogarul lui de coleg de cabinet, şi că n'a dat o demnitate aşa de precupeţită unui om de nimic, unui prost.

Matei Dumbărău venea des la şeful lui acasă, înainte de unsprezece, anume ca să'l găsească în aşternut. Ce putea să'i grăiască în orele acelea, nu'i putea strecura în altele. Un porţelan îl privea uneori cu lăuntrul lui galben, martor al destăinuirilor ministeriale şi al lucrăturilor de mare însemnătate. Deşi nu erau de aceiaşi vârstă, iar prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teni nu erau, Bolohan nu se stânjenea de neorânduiala dormitorului și a lui, și, aducându-și pe semne aminte că răposatul Mascuris era mai bătrân decât el, se da jos din pat fără sfială.

Alegerile generale se sfârșiseră. Guvernul lăsase dinadins, ca de obicei, să pătrundă în parlament șefii opoziții, ca să se poată discuta, ține discursuri și vota... frumos. Era nevoe ca viața parlamentară să aibă și la noi o înfățișare europenească. Aminteri toate legile, de altfel inaplicabile într'o țară de analfabeți, de miluiți și de latifundiari, puteau să fie votate, fără un glas în potriva lor.

Consiliile comunale se alesesără, de asemenea, iar Atanase Dumbărău, mare proprietar urban, negustor, intrase în sfatul primeriei Orașului București. Îmbrăcat în vestminte negre, în redingotă lungă, cu cozi care umblau neobosite, se lipeau și se deslipeau de pulpele picioarelor lui la fiecare pas, părea mai trist vestitul hangiu.

Se temea poate că nu'și va putea trece ușor locurile virane, apucat de ambiția de-a le mâta el, cârciumar dela Obor, hoților îmbogoțiți pe spatele Primăriei, tovarășilor lui din consiliu, cât de cinstit este un negustor fără carte, un român verde ca el! Se temea Tase Dumbărău de virtutea lui.

Număra zilele; trecuseră două trei săptămâni de când era consilier, și nu vânduse nici unul din locurile lui virane; iar pe de altă parte nu aflase nici o potlogărie, cu siguranță făptuită, a vre-unuia din colegii lui. Și i se părea că nici odată nu va afla nimic din ceiace se petrece cu fondurile comunei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri 1901-1932

Intre domnii aceia cu iſose, tare i'ar fi plăcut hangiului să fie cinstit, ca să se simtă cu ceva mai presus de ei. Deştepţi, de neam, învăţaţi, pehlivani, aşa i se păreau toţi. Dacă ar fi avut el o leacă de învăţătură, urât i ar fi surchidit! Aşa, ce putea face? Le răbda îngânfarea, suferea în inimă şi locurile nu le vindea!

Era frate bun cu unul din miniştri, şi consilierii parcă nu ştiau. Numai doi se purtau mai plecaţi cu el, un moşneag care adormea regulat în timpul şedinţelor, şi un zaraf fost căzut în faliment şi închis odinioară, sub un guvern al opoziţiei.

Cu Matei nu era chip să vorbească la larg, aşa ca un consiliu comunal, stâlp al partidului şi părinte al Capitalei. Fratele mai mic parcă fusese ministru de când lumea.

Două trei cuvinte, şi se apleca spre el:

«Dacă ai să'mi spui ceva, transmite'mi prin Guţă. Mă văd cu el în fiecare zi».

Asta'l umilea! Se înţelege că fiu-său era om învăţat şi că avea să'i întreacă pe toţi în deşteptăciune; dar el, Tase, nu preţuia nimic?

Şi amărâtul hangiu se răzbuna pe consilieri, stând îmbufnat în scaun, într'o tăcere posacă şi adâncă.

«Lasă'i să creadă, chibzuia Tase, că tot ce trăncănesc ei, adun şi duc cu mine la ăi mai mari, la miniştri!»

Guţă nu eşa din vorba unchiului. Marile procese se desbăteau la Inaltele Curţi şi se amânau după tipic. Atotputernicia ministrului trecea asupra tână-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rului avocat. Incepuse să i se ducă vestea, şi alte procese, mari şi mici, le luase de-adreptul el.

Dar Guţă voia să se amestece şi în viaţa politică. Aştepta o vacanţă de deputat, ca să se aleagă. Fusese la şeful partidului şi aranjase. Preşedintele consiliului de miniştri nu uitase serviciile aduse de fostul student, cauzei, şi nu se temea de prea mulţi Dumbărăi în ocârmuire. Tânărul îi plăcea şi tam-neseam, şeful bătrân îl sfătui să se însoare, şi'i făgădui că'l va cununa.

In ziua aceia, Tase, răsturnat să rupă fotoliul, aruncase asupra mesei lungi a consiliului comunal cel mai mut şi mai formidabil dintre dispreţuri.

Tot din mândrie şi din pricina unei conştiinţe prea simţitoare, Tase îngăduise Zamfirei să nu se întoarcă la şcoala de oameni săraci, şi aştepta să se închee anul şcolar, ca nici pe fata mai mică să n'o mai trimeată acolo. Un consilier comunal, negustor şi mare proprietar, cu vază şi temei, să'şi înveţe copii cu ajutorinţa Statului, nu se potrivea!

Zamfira câştigase şi ea depe urma venirii la putere a unchiului Matei, şi feric t era şi Anton tejghetarul din hanul lui Dumbărău.

Numai biata Mariţa Bugulescu, lăstărită din aceiaş tulpină fericită, ca o soră maşteră şi urgisită, nu simţea că i-a venit fratele la putere şi că este alături de Vodă.

Fata ei, Aglaia, de asemenea trebuia să cucerească singură, cu graţiile şi trupul ei, zilnicul cozonac de actriţă. Dovedise talent şi tot mai multe roluri i se încredinţase, mai ales de când unul dintre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mer1901_1932

membri virili ai comitetului teatral făcuse cunoştinţă cu Mascaragachis, şi-l vizita acasă la Aglaia, sperând să-l viziteze şi în lipsă.

Mai toţi electorii partidului se căpătuiseră. Stroe Bubuc, băutorul domnesc, cel care se strecura la chefuri cu un minut mai nainte de plată, era să fie tras pe sfoară. Fostului agent de urmărire la fisc i se făgăduise şefia unei percepţii şi depunerea garanţiei necesare de către unul din croncanii cei mari ai partidului. Bubuc dase dovadă de curaj şi de sacrificii fiind în slujbă la Stat, făcuse propagandă pentru opoziţie şi fusese la o vreme chiar dat afară din pâine. Ajuns la putere, croncanul se făcea că nu'l mai cunoaşte. Partidul îi oferea lui Bubuc slujba de perceptor, dar îi cerea garanţia bănească. Noroc că el însuşi avea zece mii de lei agonisiţi. Şi lui Stroe Bubuc i se dădu circumscripţia 49.

Cu venirea la putere a unui nou guvern, Margareta Zizu nu se alesese numai cu o pereche de cercei splendizi şi cu demnitatea de amantă a unui ministru. Frumoasa cocotă nu era încă proprietăreasă în Bucureşti, ea care trăise cu prinţul Rovine, cu amândoi fraţii Paţachinas şi cu un ambasador rus.

Într'o lună, Matei fu silit să'i cumpere o casă în strada Olimpului, mică, (o bomboniera: spuneau femeile Bucureştilor), cu grădiniţă, ca toate casele Capitalei, şi cu un grajd în fund. Cai, trăsură, vizitiu, îngroşară cheltuelile Margaretei.

Ca să respire mireasma sănătoasă şi izgonitoare de griji, aşa de prielnică vieţii unui ministru îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

povărat de sarcinile multe ale țării și ale partidului, Matei fusese nevoit să plătească mereu. Suferise prea mult, și trupește și sufletește, alături de scorpia lui de nevastă. Soarta care i-o hărăzise, îl răzbuna în sfârșit!

Margareta Zizu era neprețuită. Veselia, nebuniile tinerei femei, lăsau mute și stângace pe cele mai vii și mai fermecătoare semene ale sale.

Nu avea încă Matei cincisprezece zile de ministeriat, și nebuna de Margareta, după un chef monstru, în tovărășia lui, se înțelege, și a altor trei perechi de cheflii din înalta aristocrație; (după ce, venind dela sosea, unde petrecuseră, făcură ocolul statuei lui Matei Viteazul de câteva ori, în trăsură, ca să'i facă pe cai să verse, ca unul dintre convivi); neasemănata femeiușcă sărise grilajul și naiba știe cum! se urcase alături de eroul națiunii, de Mihai Viteazul, călare!

Gluma, îndrăzneala și sprintenia Margaretei înveseliseră pe ministru și'l păstrase voios câteva zile.

Cine știe dacă substanțialul și logicul discurs, ticluit de Matei Dumbărău cu prilejul închiderii scurtei sesiuni parlamentare din anul acela, nu se datora în bună parte străjuirii, spre vindecare, într'o casă de sănătate, a nevestei oratorului și dulcei și sănătoasei atmosfere din alcovul perversei Margarete?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Suferințele unei actrițe, temerile ei, nenorocirea ce o poate lovi precum și cuvenita mântuire, iar mai apoi o poveste obișnuită în fond, cu un soldat și un căpitan sau viceversa

Chiriașii, din grădina semănată cu case a Bucureștilor, sunt nărăviți să se mute la fiecare sfânt Gheorghe și sfânt Dumitru.

Ce'i drept, casele sunt în de obște urâte, rău împărțite, negcspodărești, cu odăi scunde, strâmte și strâmbe. Egrasia urcă pe ziduri, ca edera. Pivnițele își înalță mirosul de gropi jilave, în toate încăperile locuite. Subțirii pereți vibrează la bătaia crivățului, se lasă pătrunși de ger, și amenință să se nărue, când un car cu fierărie se hurducă pe drumul plin de gropi.

Chiriașul care pleacă dintr'o casă umedă, se mută în alta, bortelită de șoareci. Cel care a fugit de șobolani, găsește un sălaș încuibat de ploșnițe, lăsat de altul, care va da peste gândaci, cu nemiluita !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-

Noua locuinţă are vecinic alte cusururi. O proprietăreasă turbată sau zănatecă; o cârciumă deschisă toată noaptea alături sau dedesupt; o droae de copii smintiţi, un maidan de gunoae vizavi, un proprietar amploiat la tribunal sau poliţist.

S'ar părea că oraşul mult fericitului cioban Bucur se îndreaptă, se înfrumuseţează, ca să merite porecla de oraşul Bucuriei, dată de veselul conu Mişu. De n'ar pierde obiceiul grădinilor în preajma casei, singura şi marea lui originalitate, faţă de stilizatele capitale europene.

Dela obârşia ei, numeroasa familie Dumbărău se trezise în casă habnică. Dintre toţi urmaşii, numai Maria Bugulescu rămăsese chiriaşe. Zestrea ei, dată în bani şi giuvaricale, fusese pusă în negoţul de olărie, de fostu'i bărbat, care de asemenea nu avea proprietăţi. Şi Maria ofta, se înţelege, de dorul unei gospodării, a ei din temelii până în vârful acoperişului.

Şi tot oftând, se muta la un an, la doi, doar va găsi o casă după plac.

In preajma Sfântului Gheorghe, Maria pusese ochii pe o clădire, care da în două străzi şi avea două intrări, minunată pentru ea şi pentru fie-sa.

Mariei, femee plină de putere şi de dorinţe, frumoasă încă şi încrezută, nu'i venee bine să ştie şi fie-sa ce face şi destace. Nu avea prea multă dragoste pentru taină, dar nici să'şi facă fata comptabilul ei, nu'i priia. Cu două intrări, pe două străzi, Aglaia nu mai putea afla tot ce se petrece în casa mumei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

Dar, pentrucă nici ea n'ar fi putut afla la tot ceasul cine intră şi cine ese dela fie-sa, pregeta. Paguba ar fi fost mare, şi Maria stătu mult la cumpănă. Dar nu avea ce face. Tot aşa cum fie sa n'avea să poată afla ce se petrece la ea ceas cu ceas, nici ea, mama ei, nu mai putea sări la fereastră, sau întredeschide uşa, ca să tragă cu urechea sau să zărească.

N'avusese vreme să se gândească mult la ispititoarea locuinţă, şi Maria o vede într'o bună zi cu tablă la poartă : «De vânzare şi de închiriat».

S'o cumpere! Aglaia, fie-sa, avea ca la o sută de mii de lei, bani peşin. Casa putea să coste mai mult. Aveau să întrebe şi să se tocmească. La nimic nu sunt preţuri fixe în Bucureşti.

Pe fie-sa credea s'o convingă lesne. Aglaia ţinea să fie proprietăreasă, şi stăpânea tot în nădejdea asta, un teren viran pe bulevardul Pake. Casă de vânzare era într'un cartier bun, curat, asfaltat, pentrucă şedea pe ea un consilier comunal. Ar fi putut locui în ea şi nenea Matei. Ibovnica lui nu avea o casă mai grozavă. Aşa dar, puteau să se grăbească. Avea grădină, porţi de fier, opt ferestre la stradă, opt!

In două zile, pline de aceiaşi discuţie, mumă şi fiică să hotărâră. Maria aflase preţul : o sută douăzeci de mii de lei, ultimul preţ.

Aglaia nu avea atâţia bani. Ar fi trebuit să'şi vândă locul. Vânzarea locului cerea timp, iar sfântul Gheorghe era aproape. Puteau scăpa casa din mână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru un lucru atât de însemnat, negreşit că trebuia ca Mascaragachis să'şi arate mărinimia. Era bogat putred şi neam de ciocoi. Amândouă femeile fără să'şi mărturisească la început, sperau s'o plătească el singur, aşa, de odată, iar banii Aglaei să rămână neatinşi.

După o cercetare a casei, din beci până în pod, se învoiră cu proprietarul, ca s'o ia deocamdată cu chirie, iar după cel mult o lună de locuire, cunoscând-o mai bine, s'o cumpere, sau să rămână chiriaşi.

Proprietarul nu avea drept să negocieze cu altcineva, până într'o lună; iar chiriaşul avea să scadă chiria plătită devenind proprietar.

Mascaragachis fusese plimbat şi el prin încăperile casei dorite, şi amândouă femeile căutaseră să'l intereseze.

— Ce crezi? o întrebă Maria într'o zi după ajunul sfântului Gheorghe, pe fie-sa, o să vrea să plătească moşnegăria ta până la un ban?

Muma nu mai putuse răbda, îşi dăduse pe faţă tăinuita speranţă.

— Nu cred, murmură Aglaia, şi un fior rece o străbătu, şi numai decât, iritată, înţepenită, spulberând cu ochii vedenia hidioasă care o înfiorase.

— Dacă n'o plăti tot... dar şi dacă o plăti mamă, am să'l arunc afară, cu un picior în spate. Nu-l mai pot suferi! Nu ştii ce senzaţii îngrozitoare mă chinuesc lângă omul ăsta! Mi-a intrat în cap că va muri lângă mine, în patul meu.

Muma îngălbenise, îşi împreunase mâinile ca la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

rugăciune, se rezemase de o masă, ca să nu cadă, şi asculta cu ochii măriţi de groază, transfiguratâ, tragică. Aglaia, ca bolnavă de friguri, aiura parcă :

— Un om de galantar. Când pui degetul şi apeşi în carnea lui, degetul se scufundă, şi-l tragi îngrozită, ca nu cumva să'i spargă pielea şi să iasă puroi. Un putregai. Pe lângă buze, mi se pare uneori dimineaţa că are muşiţă. Şi se întinde, nenorocitul, să mă sărute. Miroase a hoit... Nu cunoaştem duhoarea stârvurilor, dar sunt sigură că este aşa !

— Să-l laşi dracului, Agláiţo ! Fă-l să'ţi cumpere casa şi dă-l ! Numai tat-tău e vinovat că n'ai coliba ta ! Să'ţi spun drept : eu mă miram de multe ori cum poţi tu să trăeşti cu un hodorog ca el ! Eu, că sunt mai în vârstă, şi nu l-aş fi luat. Găseşte'ţi unul mai potrivit. Măcar ca unchiu-tău Matei. Cum l-a găsit pe el, Margareta nebuna ?

Spăimântată, îndurerată şi înduioşată, Maria simţea că i-ar ceda fie-si, chiar pe căpitanul ei.

— Vezi de nu strica tot... După ce ai suferit atâta... Poartă-te bine cu el...

— Mă port, suspină Aglaia, şi trecu în altă încăpere, gânditoare.

Era dimineaţa. Bătrânul amorez Mascaragachis plecase legănat de muscalul obişnuit să-l ia deacolo şi să-l ducă la familia lui. Inapoi la actriţă, îndrăgostitul venea de obicei în amurg.

Aglaia rostogolea planuri peste planuri, aşteptându-l în seara zilei aceleia. Dar Mascaragachis nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se arăta. Lipsi, și ca nici odată, nu trimise nici un bilețel dulce, lămuritor.

Aglaia plecă la teatru ; avea un rol de jucat în noaptea aceia.

Intoarsă dela teatru, nu'și găsi ibovnicul acasă. Obosită, enervată, ar fi vrut să se culce, dar cel mai mic sgomot, rătăcit în noaptea de afară, o făcea să tresară.

Vedenia bătrânului i se năzărea în toate colțurile. Desfăcuse patul, tânăra femeie, și nu îndrăznea să intre în așternut.

«Cu el mi-era frică ; dar nici singură nu sunt în stare să trăesc» ? se mira ea.

Uruitul trăsurilor, pe departe, îi acorda atenția, și Aglaia aștepta, spera să se apropie, iar sgomotul se depărta și mai mult, pierea, și alt uruit de roată învia, se apropia, ca să se depărteze.

Când se făcea tăcere deplină, auzul i se încorda și mai desnădăjduit lacom de larmăt, ca unei fapturi de viață.

Motanul casei dormea fără să toarcă, și se sculă atent la o vreme, dintr'odată, cu ochi sclipitori, se întinse, se cocoșe și mieună lung, fără pricină.

Aglaia sună. Își aduse aminte că dăduse ordin servitoarei să nu'și facă patul nici odată, până n'o știe pe ea culcată. Sluga, isteață, mirată și ea de nevenirea «domnului», părea gânditoare.

— Mama doarme ? întrebă Aglaia.

Camerista se gândi o clipă ; și-aduse aminte că cucoana mare primise pe căpitan, și că văzuse lampa stinsă în iatacul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Doarme cucoana mare, zise ea.

Actrița se decidea iute.

— Ai să dormi și tu aici. Pe canapeaua asta. Fă'ți pregătirile tale de culcare.

Camerista aștepta să se culce întâi stăpână-sa, să stingă apoi lămpița cu gaz aerian, ca să aprindă obișnuita veghează și să se aștearnă și ea somnului.

Canapeaua era așezată la un cap al patului, în partea de către picioare. Căpătâiul patului era la perete. Din crivat, Aglaia nu'și vedea camerista, culcată pe canapea.

Se culcară. Vremea se depăna încet, pustie, ca un șes fără dealuri, sub o privire obosită. Stăpâna nu putea dormi, închidea ochii, îi deschidea, — zadarnic! Și nici un sgomot nu mai tăia vremea pâsloasă, tăcerea grea.

Sluga, care schimbase patul, căuta să se întoarcă rar, pe locul nedeprins oaselor ei. Aglaia se răsucea, se lățea, se strângea; pleoapele i se îngreuiau, și iarăș se simțea fără somn.

Deși era singură în patul larg de două mari persoane, știa să vrea și să știe, se ferea să atingă... pe cine? Se întreba pe cine, și tresărea. Înțelegea că moșneagul nu'i lângă ea, și deși nu se stingherise vre-odată de trupul lui, se ferea tocmai acum când lipsea.

«Nu trebuia să mă culc în pat»! cugetă ea într'un târziu. «Pe canapea n'aș fi avut nici o neliniște».

In cele din urmă se hotărî:

— Tudoro! strigă ea, dormi? Uite ce m'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândit... Nu pot dormi în pat, singură. Culcă-te tu aici, şi am să dorm eu pe canapea.

Abea'i scăpaseră vorbele din gură, şi'i păruse rău. Ce frică stupidă! Şi s'o culce pe servitoare pe căpătâiul ci, şi să doarmă ea în locul servitoarei! Dar acum se făcuse. Cuvintele îi scăpaseră. Tudora, nemulţumită, de sigur, sau poate râzând pe înfundate de actoriţele astea nebune, sta gata s'o înlocuiască.

Abia în zorii zilei adormi Aglaia, ascultând prin aţipeală cântecul cocoşilor şi larma de ghioc uriaş a Capitalei.

Dimineaţa, la unsprezece, se trezi ghemuită în fundul canapelei, cu spatele gol, lipit de speteaza patului. Maică-sa venise s'o întrebe ce se întâmplase, dece Mascaragachis nu venise ca de obicei.

Muma iscodise pe Tudora, şi aflase cele petrecute.

— Dacă nici astăzi n'o veni, cum putem noi afla ce s'a întâmplat? întrebă atotştiutoarea mamă.

Aglaia dormise aşa de rău, încât îl ura şi pentru asta pe bătrân.

— Tot vreau să mă descotorosesc de el... aruncă ea cuvintele.

— Nu era vremea. Mai trebuia păstrat. După el, puteai să ţi iai unul şi de douăzeci de ani. De altfel, tu ştii că eu nu mă amestec... Asa mamă ca mine, n'am pereche! Nu te-am dăscălit nici odată. Ai făcut ce-ai vrut. Numai odată mi-a fos frică, cu poetul ăla sdrenţăros...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901 1932

Ciuda fetei pe Mascaragachis şi pe insomnia ei, o făcură să-l apere pe Oprişanu.

— Poetul cela, cum zici, era singurul om cinstit şi idealist, pe care îl cunosc. Acum trebue să fie fericit, şi a tipărit poeziile, poate-l iubeşte vro-o fată... Prea eşti interesată mamă.

— Om cinstit! parcă noi nu suntem cinstite? se întunecă muma.

Până la amiază nu mai era mult. După prânz, Aglaia avea de furcă la teatru; se repeta.

In amurg, întorcându-se acasă, actriţa o văzu pe maică-sa cu o batistă în mână, cu ochii ca şterşi de mai multe ori de lacrămi.

Intâiu nu pricepu ce s'ar fi putut întâmpla. De pe scaunul, pe care avea aerul că a căzut doborâtă, muma se sculă cu silinţă şi ducând îndată batista la ochi, hohoti:

— Cât am plâns! cât am plâns! A murit Mascaragachis! Ţi s'au dus sprijinul şi căsuţele tale! Mândreaţa mea de fată, podoaba mea, n'ai avut noroc! O să mă prăpădesc! Eu sunt vinovată! Nu te-am născut într'o zi bună! Era într'o Vineri, măicuţă! Of! de ce-oi fi eu aşa de simţitoare?

Şi pieptul voluptos al cucoanei mari sărea la fiece suspin.

Servitorii casei, cu mutre de ocazie, priveau tăcuţi la stăpânul lor, la Aglaia, pătrunzător, sub cozorocul tristeţei. Oare avea să le dea drumul? Mai liniştită părea camerista, care fusese şi la Miţa Tâmbălău în serviciu. Ea cunoştea puterea dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nişoarelor acestora şi credinţa ce le păstrează ele amanţilor...

Aglaia păli Ochii ei, cu cearcăne din pricina nesomnului din ajun, se mai măriseră şi se tintuiseră în gol. Un zâmbet şters, de uimire, îi subţia buzele. Aşa dar, n'avea să-l mai vadă. Plecase dimineaţa, abea putând ţine drept capul pe pernele trăsurii. Dădea din cap, fără voe, îşi lua adio dela viaţă, fără nici un presentiment. Moşneagul plănuia s'o plimbe în gondole, la Veneţia. Săracul Mascaragachis!

— Şi căşcioarele tale! se tângui Maria.

— O să ne mutăm în ele, şi sper să şi le cumpărăm...

Mama se ridică de pe scaun, şi-şi îmbrăţişă fiica. Servitorii eşiseră unul câte unul, toţi trei.

— Nu plânge, frumoaso! Tu eşti cuminte şi ai să ştii ce faci!

Aglaia nu plângea. Ochii îi ardeau, uscaţi. Privea adânc, în vag, căutând un fir călăuzitor, în singurătatea care începea. La răstimpuri, imagina bătrânului, culcat în sicriu, cu pleoapele pecetluite pe ochii afundaţi, răsărea înainte-i, cu făclii mari, luminoase în jurul coşciugului, încărcat de flori.

— Dar bine că n'a murit la tine, cum te aşteptai... o mângâe muma. Nu ne putem duce la înmormântarea lui, nu-i aşa? Are familie, nevastă, copii... Să se scoale el şi să nu te vază pe tine, ce-ar zice? Ce înmormântare pompoasă o să aibă!

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII DIN CLUJ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatiilor.ro/mdr1901_1932

— A fost președintele Senatului! rosti Aglaia, cu oarecare mândrie.

— Te pomenești c'o s'o aibă și muzică militară !... Ia să vedem ce spune în jurnal.

Și Marița Bugulescu deschise «Mapamondul», căută mult, până să găsească.

— Iaca! strigă ea.

Și după ce citi singură, pentrucă Aglaia părea posacă, îi spuse pe scurt ce găsise mai interesant:

— «Din partea guvernului, va vorbi unul din miniștri, d-l Matei Dumbărău !»

— Și tu să nu fii de față! se supără ea. Tu, care ai fost ca un copil al lui; care i-ai fost mai mult decât familia; că ai fost mângâerea și dragostea lui!

Pe altă pagină, Maria citi numele neamurilor răposatului:

— E rudă cu Vorobescu, cu Pațachinas, cu Bolohan, cu generalul Berlik, ăla care se zice că trăește cu soră-sa! Cu ce boer mare ai trăit, Aglăițo, porumbița mamei!

Representațiile teeatrale nu se curmaseră însă, în semn de doliu, pentru dispariția din viață a foztului președinte de senat. Aglaia avea de lucru mai mult decât ori când. Actrița îndoliată trebuia să nu pară că e măcar îngrijorată. Acrele compătimiri ale suratelor ar fi durut-o mai vârtos decât moartea amantului milionar. Ea avea să găsească curând alt ibovnic, tot așa de darnic, și mai tânăr de sigur. Mascaragachis se putea să-i moară în crivat, și să fie nevoită, ea, să anunțe autori-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăţile şi familia lui. Se putea să fie învinovăţită de otrăvire! Ce nu se putea în asemenea nenorocită întâmplare!

Amicul răposatului, domnul din comitetul teatral care s'ar fi cuvenit s'o întâmpine sau să vină acasă cu două trei cuvinte de mângâere şi de speranţă, nu se înfăţişa!

Mascaragachis fusese înmormântat în elogiile partidelor alăturate prieteneşte pe marginea gropii un ceas, şi'n plânsetul admirabil înfrânt al văduvei şi al orfanilor lui bogaţi.

Nimeni nu se gândise la amanta răposatului: ultimul şi singurul lui bine, al cărei nume de altfel nu era scris pe nici una din panglicele numeroasele coroane, măreţe.

Cu o mare mulţumire privea noul intendent al cimitirului, unul din stâlpii alegerilor, bogata înmormântare socotind să se aleagă cu cel puţin una mie de lei, câştig pentru el, din vânzarea coroanelor acelora, înapoi, în piaţă.

Bunele prietene ale Aglaei, înţelese între ele, şi fiecare aparte, o prinseseră odată pe tânăra văduvită la strâmtoare, între culise, şi o întrebaseră asupra răposatului Mascaragachis.

— Nu mai trăiam cu el de-o săptămână... Il lăsasem! se pricepu Aglaia să mintă.

— Să ştii că numai tu îl ţineai în viaţă, pe căzătura aia! trânti una din tovarăşe. Moşnegăriile astea numai din tinereţea proasteior de fete se ţin copăcel pe picioare. Al meu se scaldă cu mine în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bae, știi, intră cu mine de-odată, și până și unghiile și le curăță cu uneltele mele !...

Culisele se mai primeniseră cu vremea. Tipi noi, cu monoclu, rași de mustăți, cu mânile veșnic la spate, cu cărare până la ceafă, căutaseră cunoștința actrițelor.

Tipii, trei la număr, fuseseră trimiși doi la Paris, unul la Roma, cu misiune diplomatică. N'aveau carieră, erau nobili scăpătați și, ca să poată vedea străinătatea și să aibă de cheltuială, rubedeniile lor îi trimiseseră în sarcina Statului, pe lângă ambasade.

Acum erau bogați, doi din ei moșteniseră, unul se însură bine, lua de soție pe fata unui mare fabricant burghez din România, cunoscută de el la Paris.

Pe viitorul ginere al fabricantului, bogat, în preajma nunții, Aglaie îl cunoștea. Diplomatul nu scăpa un prilej ca să'i strecoare cuvinte de măgulire.

Actrița îl privi într'o seară într'un anume fel, și tânărul o pofti să supeze în noaptea aceia împreună.

Mutra lui neînsufletită cu o mască, ochii lui fără expresie, cărarea brăzdată până la ceafă, nu'i plăceau Aglaei, dar, ori și cum, era tânăr diplomatul ca de patruzeci de ani, vorbea franțuzește, și abia știa limba română. Era vădit un aristocrat. In tovărășia lui, atrița putea fi pizmuită, și asta cântărește greu pentru o femee simțitoare. Zestrea pe care avea să pună mâna nu era mai mică de un milion, și mai era și nepotul lui Bolohan, primul ministru.

Pe de altă parte, sf. Gheorghe era ca și venit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

familia Bugulescu trebuia să se mute în locuinţa pe care visa s'o cumpere de veci.

Ideia că va împărţi cu o fată mare, fată cu un milion zestre, dragostea unui bărbat, o îmbia pe femeie şi o înveselea.

Deocamdată însă era hotărâtă să'şi pună toate economiile în cumpărarea casei alese ; iar dacă nu putea ciupi ceva dela noul ei amant, pe care încă nu'l putea trage de hăţuri după dorinţă şi nevoe, avea să împrumute o sumă de bani, ipotecând locul viran din bulevardul Pache.

Atâta se gândise Maria Bugulescu la casa pe două străzi, cu două intrări, dintre care una pentru ea, încât şi pe căpitan şi pe comisar, şi până şi pe Gheorghief, care tot se mai abătuse odată pe la ea, îi iscodise : dacă nu i-ar putea da sau numai împrumuta câteva zeci de mii de lei.

Pe semne însă că Maria Bugulescu era din amantele, mai fericite poate, care trebue să cheltuiască ele, mai de grabă, cu iubiţii lor. Un singur lucru putu dobândi dela căpitan. Cu atâta putea şi ea veni în ajutorul fie-si. Căpitanul avea să trimeată în zorii zilei de mutare trei furgoane milităreşti şi vre-o şase ostaşi adevăraţi, nu marţafoi de ordonanţe. Mutatul n'avea să coste nici un ban. Caii regimentului aveau să tragă mai abitir ca mârţoagele flămânde ale căruţaşilor ; soldaţii nu cutezau să fure un capăt de aţi, şi aveau să umble cu scaunele şi cu oglinzele ca cu sfintele moaşte dela Mitropolie. Căpitanul, el însuşi, avea să supravegheze mutatul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intre timp, casa dorită se golise. Cheile fură aduse noului chiriaş. Mufatul, în înţelegere cu căpitanul, avea să înceapă a doua zi, în zori.

Zis şi făcut. Ciripeau somnoroase păsărelele în cenuşiul crepusculului, aşteptând aurora pe marginile cuiburilor, când grelele care ale regimentului se opreau înaintea locuinţei cu subsol a Aglaei.

Artista dormea şi se încăpăţâna să doarmă, cu cât bocăneala de cisme cătăneşti era mai în preajma iatacului ei.

Uruit de mobile trase în silă, fără mila parchetului, ciocăneli de piroane, pe cari Mariţa, muma, nu voia să le lase plocon altuia, şi necontenitul boncănit de cisme, de bocanci, umpleau casa, în care, pe ferestrele deschise, intra şi larma de afară.

Iatacul Aglaei avea să fie ultima odae strânsă şi mutată. Actriţa se culcase târziu, ca de obicei, şi trebuia lăsată să se odihnească.

Ca argintul viu, aşa era căpitanul când în stradă la încărcatul furgoanelor, când în subsol, când în iatacul Mariţei Bugulescu, abia sculată din aşternutul cald; când în salon, când în sufragerie. Dăduse o raită şi pela noua locuinţă. Până la zece tăcuseră două transporturi. Acum erau la al treilea. Cafeaua cu lapte o sorbiseră în picioare. Afară de lucrurile din dormitorul actriţei, numai bucătăria rămăsese nedescuibată. Motanul Aglaei se prelinse printre picioarele căpitanului, miorlăind descurajat.

Pisicile nu pricep mutatul. Ele rămân credincioase casei, nu stăpânului. Cu un ciucure roşu la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gât, mâța domnișoarei, cum spuneau slugile casei, toate duse la noua locuință, călca tristă.

Căpitanul voi să'i gâbuiască, dar dobitocul neînțelegător iuți mersul și eși pe ușe.

— Gheorghe, ți-l dau în păstrare! se întoarse căpitanul, spre unul din soldați, care tocmai intrase.

Ostașul se repezi după motan, să'l prindă. Sălbătăciunea țâșni pe sală și, de a fuga, urcă treptele podului. Căpitanul eși să vadă ce făcuse soldatul.

Gheorghe însă lăsase pisica să se ducă, văzând că n'o poate prinde. Furios, căpitanul îl luă pe soldat de spate și'l repezi către scara podului:

— Te tai, idiotule! Să'mi aduci acușa cotoiul!

— Acușa! bătu ofițerul din picior, pe când soldatul cu boabe de sudoare pe frunte, de mult cărat, își izbea cismele greoae pe trepte.

Pe când căpitanul aștepta în josul scării, Gheorghe se urcase pe casă. Năzdrăvanul de motan eșise prin gura podului pe acoperiș.

Să lase pisica și să vie iarăș la căpitan, ca să'i spună că n'o poate prinde, nu i se părea soldatului că i s'ar putea încuviința.

Aglaia auzi, trezită în sfârșit, pașii necăjiți din pod.

Gheorghe se suise pe acoperiș. Motanul întoarse capul și'l privea. Nu era pe semne deprins animalul cu oameni pe casă. Acolo el singur stăpânea. Ostașului i se păru că'n doi pași buni îl poate prinde. «Pisu! Pisu!» chemă el, și'i făcea din degete. Acoperișul nu era de pricină, era drept ca o podea, puteai dănțui pe el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când să întindă mâna după cotoi, jigodia se sperie parcă şi fugi drept, săgeată. Soldatul nu mai avea vreme de pierdut, dacă nu-l ajungea, putea să'l piardă. Se luă după el.

Dar acoperişul nu era tot drept, orizontal ca masa. Gheorghe călcase în neştire pe partea înclinată mult, de către uliţă, adânc.

Cismele lui grele, avântul pe care şi'l luase în repejune, nedeprinderea lui, îl împinseră, ca dela spate, ca un brânci pe un povârniş de ghiaţă, cu paşi mari, repezi, nestăpânit.

Pricepând ce i se întâmplă, văzând golul în care se prăbuşea, gura omului se deschise, de spaimă, într'un strigăt aproape neomenesc: ă ă ă ă ă!

Talpa cismei i se prinse o clipă, — omului venit într'un peş — în şgheabul din jurul acoperişului, şi asta-l aduse pe o coastă, în gol.

Militarul veni prin aer ca un butuc aruncat de sus în jos. Strigătul lui încetase în trecerea prin spaţiu, scurtă de altfel. Omul se izbi cumplit în tâmplă, de furgonul militar, de dinaintea casei. Se isprăvise cu el!

Gheorghe Topuz, luat la sorţi ca să slujească ţării, s'o apere pe ea, mama noastră, cu preţul neînsemnatei lui vieţi, îşi împlinise menirea!

Nu fusese dus la război, să aştepte cu îngrijorare în inimă, până a da ochii cu vrăjmaşul patriei sfinte, în noroi, în viscol, săptămâni, luni, flămând şi însetat. Nu fusese trecut peste hotarele peste care bat visurile noastre cu aripi de vultur, deşi tăcem şi numai cântecele noastre şi ale lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se îmbrăţişază şi plâng ca fraţii despărţiţi. «Revendicări naţionale!» «Ideal naţional!» Gheorghe nu ştia ce sunt vorbele astea!

Pe Gheorghe Topuz, când l-au adus la oaste, l'a înghioldit ca pe o vită, sergentul care'i adunase pe toţi flăcăii satelor. Injurat şi bătut a fost veşnic, şi nimeni nu i-a spus cu dragoste, cu suflet de frate, de ce-i robit el şi de ce-i ţinut departe de taica şi de maica, de sat şi de Maria, trei ani încheiaţi. Şi nu s'a gândit nimeni să-i grăiască dulce omului răpit dela cămin fără pricină dreaptă, nu s'a gândit să-i vorbească cu şart, ca să înţeleagă şi el ceva.

Gheorghe nu învăţase carte. Poate că în şcoală i-ar fi spus dascalul, pentru că popa nu le spune, că el, prostul de el, e dintr'un neam mare şi bogat, şi că neamul ăsta, obârşit din cel mai iscusit şi frumos neam de pe lume, e rupt astăzi în trei, şi că, fie ce o fi, măcar de ne-am prăpădi cu toţii, trebue să fim odată la olaltă.

Cine ştie? poate că dacă le ştia toate astea, Gheorghe Topuz ar fi venit cu mâinile goale la domnul căpitan, şi i-ar fi spus verde să alerge singur după motanii târfelor. Şi Gheorghe s'ar fi întors, frumos ca soarele pentru muma care l-a născut, in satul lui pocâltit.

Zgomotul căderii unui om de pe casă pe dalele trotoarului, fiorul care străbate, când se întâmplă o nenorocire căuzaşe de moarte, din om în om, pătrunse în casă şi-i dădu ocol locuinţei, ca un vârtej. Lumea se strângea în jurul mortului. Flue-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rături haiducești se auzeau. Din trei pași, căpitanul fu în stradă, dădu în lături pe cine-i sta în cale, și văzu trupul culcat pe-o coastă, cu tâmpla odihnită pe muchea trotoarului. Văzu sânge și pricepu.

Sângele de care injurase totdeauna la cazarmă, când îl văzu acuma, țâșnit cu creerii sub tâmpla lui Gheorghe Topuz, închegându-se, îl sgudui din cisme până sub capelă.

— Sângele mă-si! răcni el, scrâșnind, mare paroste! Ce-i de făcut?

Ridică ochii spre cer domnul căpitan, și se gândi crâncen. Marița Bugulescu, ajunsă lângă el, își astupa gura plină de strigăte, de bocete, cu dantelele mânicilor ușoarei și străveziei bluze cu care era îmbrăcată.

Aglaia deschisese fereastra, așa nevopsită cum era, cu buzele nedrese, și privise un timp idioțită, galbenă de spaimă.

Gheorghe Topuz habar n'avea de toată strădania lor, se răcea treptat pe lespezile marginei trotoarului. Caii regimentului întorceau capul din când în când, și nu culegeau nimic în ochii lor veșnic aceiași, din toată priveliștea de frământare omenească zadarnică! Ceilalți soldați, posomorâți, nu se uitau la nimeni sub frunte ci fie care în pieptul lui parcă, unde se bătea inima a plânset și a blestem, și stuchiau la răstimpuri amarul de foae de pelin ce le venea pe limbă.

Sergentul de stradă zărise de departe chipiul domnului căpitan, crezuse că e vreun scandal cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ofiţerul, şi întorcând spatele şi iuţind pasul se afundase în suburbia lui.

— Să cadă el! Ce căta pe casă? Parcă a fost orb, rosti căpitanul, smulgându-se din locul în care înţepenise. Puneţi mâna soldaţi să-l aşezăm într'un furgon! Trebue dus la spitalul militar.

Două furgoane erau în faţa casei. Unul era gol. Soldaţii ridicară stârvul tovarăşului lor, tot posomorâţi, dar supuşi, şi încet, ca şi cum ar fi putut să-l deştepte pe Gheorghe, şi-l aşezară în car.

— O pătură, ceva... să'l acoperim... ceru căpitanul.

Maria Bugulescu se repezi pe poartă şi aduse repede o pătură militară, cu matricola de regiment pe ea.

— Asta? făcu ofiţerul. Apoi gândindu-se matur: Da, e bună.

Întinseră ţolul peste hoit, până la bărbie.

— Puneţi'i-l peste faţă, să nu se vadă...

— Să'i dau o pernuţă? tresări Maria, şi o aduse îndată din curtea răvăşită, plină de boarfe.

Un birjar, cu trăsura goală, se oprise să vadă şi el cele întâmplate. Depe capră, vedea bine. Lumea forfotea în jurul carului şi al căpitanului. Depe mortul, acoperit sub velinţă acum, către povârnitul acoperiş al clădirii, ochii se plimbau îngrijoraţi şi se opreau întrebător asupra căpitanului. Dar nimeni nu crâcni.

Ofiţerul se urcă în trăsura goală şi spuse soldatului care era vizitiul furgonului cu mortul, să mâne. Car şi trăsură aveau să meargă împreună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdrr1901-1932

până la un colţ prielnic, şi apoi căpitanul avea să lase mortul în urmă şi el singur să se ducă la spitalul militar, ca să vestească, după cum se chibzuise, întâmplarea.

Trei din soldaţi şi un furgon rămăseseră locului să isprăvească mutatul. Lumea se risipea. Lespezile pătate de sânge fuseseră spălate ; nu mai era nici o urmă de nenorocire.

Gardistul străzii fusese găsit şi adus de către oameni, dar mortul fusese ridicat şi omul însărcinat cu ordinea, dăduse fuga după domnul comisar.

Comisarul, înţelegând cele întâmplate, partea de vinovăţie a căpitanului şi pentru cine adusese ofiţerul soldaţi şi furgoane militare, se trezi deodată om al datoriei !

Ficăţiu la faţă, spumegând de turbare, răcnea la gardist :

— „Şi pentru ce nu l'ai ţinut aici, măgarule, ca să anchetez faptul ? Hai ?

— Am aflat târziu, trăiţi, domnule comisar.

— Ai aflat târziu ? Nu erai la post ? Când asemenea nenorociri se întâmplă, unde sunteţi ?

Maria Bugulescu asculta din curte, îngrozită, vorbele comisarului. Înţelese dreapta lor pricină şi, curagioasă, strigă printre zăbrele :

— Mitică ! vino'ncoa Mitică, să'ţi spun !

Comisarul n'ar fi vrut să dea luare aminte Mariţei, dar lumea din juru-i i-o arăta mereu, ca şi cum femeia ar fi putut da o deslușire folositoare cercetărilor dreptăţii.

— Madam, fu silit să se întoarcă spre ea, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

să'i vorbească, puteți servi ancheta cu vre-o informație ?

Văzând-o însă, cât era de înfuriat, Mitică se mai potoli. Fața lui luă o expresie, mai întâi de gândire, apoi de mulțumire. Tot încruntat însă, deși buzele și luminile ochilor îl trădau, comisarul intră pe poartă. In curte, Maria se grăbi să'l întâmpine, și amândoi intrară pe din dos, în casă.

— Să'ți fie rușine ! strigă de astădată Mitică.

— Ași putea să te bag în pușcărie, legată fedeleș, cu căpitanul tău cu tot ! Ai văzut cum te pedepsește Dumnezeu, pentru că mă înșeli ca pe un copil nevinovat ? Să mă înșeli pe mine, Mariță ? Dar ce'ți aduce și ce'ți face el, mai mult decât Mitică, cum îmi ziceai ? Ia spune ! Pentru că are frigare ? Nu mi-am belit obrazul pe la toți negustorii din suburbia mea, de ți-am adus mătăsuri, matipolonuri, dantele ? Fie-ta, că e actriță și trăia cu un arhimilionar, are ea albiturile și zorzoanele tale ?

Pe când Mitică o dojenea așa, pe Maria Bugulescu, căpitanul ajunsese la spital și aranjase.

Gheorghe Topuz se urcase pe cazarmă, el știa de ce, poate după vreun smeu, ca copiii, și căzuse de-acolo. Murise după cum se putea constata, și atât. Când îl puseseră în furgon, credeau că e numai leșinat. Dovada spuselor sale, scrisă, trecută pe sub ochii superiorilor, cu mărturii de soldați, avea să fie adusă în curând. Și-atâta tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De unde se va vedea că adevărata iubire n'a pierit de pe lume și că-și mai face mendrele, pe la mahala.

De cum se împrimăvărează, altă lumină se revarsă asupra Bucureștilor, albă, înviorătoare, îmblânzită în tăria ei de albăstrimea adâncă a cerurilor. De cum se desmorțește, multele grădini, pământul curților trezit și el printre pietre, încep să miroasă a strat de flori. Cu primele păsări întoarse la cuiburi, mugurii crapă, cresc frunzele copacilor și florile pomilor. Mireasma și frumusețea caișilor, a piersicilor, a merilor înfloriți, este ca primul dar de logodnă, în bucuria de nuntă fericită și de tânără pereche a naturii.

Apoi, obișnuiți cu primăvara, siguri de statornicirea ei, Bucureștenii așteaptă înflorirea liliacului. Mii de tufe de liliac sunt în București. Peste mormântul lui Bucur și ale celorlalți întemeetori, ciobani necunoscuți la nume și la chip, al căror lut e printre noi, vântul lunii lui Prier poartă în valuri mireasma dulce a liliacului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De cum începe să se scuture floarea violetă, ciuturoşi, moşnegi unii, mii de salcâmi, binecuvintează cu mâni pline, cu ciorchini mulţi, drumurile strâmbe şi prăfoase, curţile întinse. Parfumul pătrunde în încăperi până la căpătâiul bolnavilor şi al unchiaşilor. Dragostea clipei de-acum, se împleteşte cu amintirea şi cu regretul.

Florile se grăbesc şi ele să răsară. E în toiul primăverii. Trandafirii înalţă osanale, crinii de-asemenea cântă; teii înfloresc!

Să mai fie pe lume o ţară aşa de împodobită, darnică şi dulce, ca patria noastră?

Mahalaua în care Tase Dumbărău sălăşluia era şi ea cinstită cu harurile primăverii. Pe la porţile lor, mahalagii stăteau până seara târziu, în răcoarea parfumată, în lumina lunii.

Cei cari simţeau mai adânc harul ceresc, erau Zamfira şi Anton. Prilej ca să vorbească nu aveau ziua, decât rar, dar se vedeau necontenit, fără ca să priceapă cineva că se văd şi cu ce ochi se văd, şi ce-şi spun când se privesc.

Inapoia hanului, Tase avea o grădină de pomi roditori şi cu câteva straturi de zarzavat. Când li se ura cu grăunţele risipite prin curtea hanului, cloştile îşi duceau puii în grădină, mai toată ziua singuratică. Acolo răcâiau în taină găinile, şi acolo dormeau prin crengi, şi de-acolo Anton şi Sgândărici auzeau cântatul cocoşului, ceasornicul dimineţii.

Casa mai avea o grădiniţă, îngustă, de flori, din stradă până în fund la bucătărie. O perdea de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zorele se ţesea cu vremea până la acoperiş, trasă pe stori de zăbrele care despărţeau gospodăria de curtea umblată şi pietruită a hanului.

Acum zorelele n'apucaseră să treacă peste gard, şi Zamfira, eşită zilnic în grădiniţă, pătrundea cu ochii până la tejgheaua din cârciumă. Când Anton se putea vântura prin curte, căuta să-i şoptească, să-i sufle câte o vorbă :

— Vii diseară ?

Răspunsurile fetei le ştia dinainte. «Dacă n'o ploua ; dacă n'o bate vânt, dacă nu s'o culca tata de vreme» răspundea Zamfira.

Când Tase se culca de vreme, dormea uşor, îl trezea şi mersul pisicii prin casă. Se temea şi de maică-sa, fata, dar muma dormea noaptea tot-deauna, şi i se părea Zamfirei că ea n'o poate bănui.

Anton se îndrăgostise de fata jupânului, treptat. Ani dearândul o văzuse copilă mărunţă, râzând, cântând, amestecându-se cu viaţa hanului ; intrând în cârciumă ca un ram de cireş înflorit. Anton, un băetan şi el, se simţise mai de grabă însăşi fetiţa aceia, de cât ori care alt ins din forfoteala cârciumei.

Când Zamfira începu să lipsească, oprită la şcoală, flăcăul începu să-i sufere lipsa. De câte ori şcolăriţa venea acasă, dornică de tot ce era cămin părintesc, vorbindu-i cu plăcere şi lui, Anton se simţea mai legat de han, şi se simţea mai dornic de ceva necunoscut, după plecarea ei. Când îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veni timpul să priceapă deslușit ce e dragostea, tejghetarul n'o visa de cât pe fata jupânului.

Zamfira n'apucase să-şi întruchipeze, ca toate fetele, din fragedă vârstă, omul pe care-l va iubi, şi el şi fusese la îndemâna inimii ei.

Citise în ochii lui devotamentul fierbinte şi sinceritatea feciorelnică, nu cu mintea, înclinată spre îndoială, ci cu nevoia de ele, a sufletului. Ori şi care mediu omenesc, până şi şcoala, strecoară şi răsădeşte în noi cunoaşterea aprofundată a minciunii. Devotamentul şi sinceritatea de pe chipul lui Anton, Zamfira pricepuse că sunt dragoste adevărată, fără învăţător. Pe de altă parte, Anton era un flăcău frumos în lege. Când se îmbrăca, sărbătoarea şi Duminica, în haine nemţeşti, unii dintre muşterii îi spuneau fără să vrea : «domnule Antoane» ; iar fetele, care-şi făceau drum anume pentru el la crâşmă, numărau de două ori şi-l rugau şi pe el să mai numere odată, restul dela hârtia de douăzeci de lei, care le tremura în mână.

Tânărul, care fusese silit să priceapă că e frumos, din omagiul atâtor fete, avusese odată curajul să şuere un cuvânt de iubire la urechea, tot mai aplecată spre el, a fetei jupânului.

Lucrul se întâmplase cu prilejul unui cântec. Fata'l cântase după gardul de zorele, şi Anton nu'l auzise bine. Când domnişoara venise prin cârciumă şl nimeni nu'i vedea, Anton întrebase :

— Ce cântai azi dimineaţă, aşa de frumos, domnişoară ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cântecul, sau eu cântam frumos? îndrăzni vorba ea.

— Tot ce vine dela dumneata e frumos! rosti senin Anton, şi se înroşi.

Dar, ca să nu scape prilejul bun, zise iar:

— Aşa era:

«De m'ai iubi, mi-ai împlini visarea.
Ce'mi leagănă viaţa ne'ncetat...»

— Nu cântam pentru dumneata, cântam pentru mine, glumi ea, şi ochii ei îl cercetau şiret.

Anton îngălbeni, din roşu ce se făcuse. Plin de mâhnire, stătu drept în faţa fetei şi buza'i tremura deasupra bărbiei. In clipa aceea, Zamfira văzu cât e de frumos, şi'i păru rău. Simţi că i se strânge inima şi că minţise. I se păru că fusese rea, fără cuvânt.

— Şi cine ai vrea să te iubească pe dumneata? întrebă flăcăul, abia auzindu-se ce spune, înroşindu-se iarăş.

Lumea părea că îi uitase cu desăvârşire; nimeni nu stingherea taina şi nici un sgomot nu ajungea până la ei. Se priviră 'n ochi adânc, cât o veşnicie. În neştire, ca să vindece răul făcut, fata întinsese mâna, o ţinuse câtva în văzduh, poate mult, poate puţin, ei n'ar fi putut spune cât, şi Anton, cu două lacrime venite 'n ochi, o apucase, o strânsese. Apoi, glasul lui Tase răsunase pe undeva, şi fata fugise.

In aceiaş zi, peste un ceas, Zamfira cânta după zorele, anume pentru el, fără'ndoială: «De m'ai iubi...» Când putu să se arate, Anton dădu din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cap, în semn că da, o iubeşte, iar fata înţelesese şi răspunsese, pe acelaş arie: «Mi-aşi da viaţa pentru un sărutat»!

Colegele ei îşi făceau visuri mai mari de omul iubit, fireşte; dar nici una din absolvente nu se întâmplase să se mărite cu visul ei. Multe îmbătrâneau fete, altele luaseră în căsătorie funcţionari săraci, de carieră, oameni pe cari ele îi ajutau să ducă un trai mai omenesc. Poveştile lor veneau până la urechile elevelor din institut.

Anton era tejghetar. Avea aşa dar să fie cârciumar, hangiu. Tatăl ei, al Zamfirei, ce era? şi totuş avea să ajungă consilier comunal şi era frate cu un ministru. Planul lui Ţase, de-a lăsa cârciuma lui Anton, fusese împărtăşit în familie, şi fata lui cea mare îl auzise. Un băiat frumos ca Anton, socotea Zamfira, n'avea nici el să rămâe la tejghea. Avea să-l facă de sigur pe Sgândărici tejghetar, iar el, îmboldit şi de ea, avea să ajungă cel puţin ca tată-său, consilier. Fata visa să-i scoată din mahala şi să-l aducă în centru. Nu ştia bine pentru care negoţ, nu se gândea la negustorie, dar bănuia că propăşirea lui Anton al ei e sigură şi de toate felurile. Primul amor împodobeşte fără precupeţie şi n'are nevoe de ansamblu.

Să mai înveţe, viitoarea soţie a lui Anton, nu mai voia. Odată ce se hotărâse să se mărite, cu el, ce-i mai trebuia chinul învăţăturii? Avea să fie gospodină. Şi-apoi zău, ce căutase ea în rândul atâtor fete sărace? Facă-se ele învăţătoare; Zamfira îşi orânduise viitorul şi viaţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intoarsă acasă, în potriva părinţilor, căuta să-şi dea cât de mult de lucru mânilor şi să-l vadă cât de des pe Antonică. Se legase de el, cu tărie, cu credinţă. Băiatul avea douăzeci şi cinci de ani, ea optsprezece: mai potrivită pereche!

Se întâlneau de câte ori puteau, la miezul nopţii, în grădina de pomi şi de zarzavat dela spatele hanului.

Fata se dădea jos din patul înfierbântat de aşteptare, cu mişcări domoale. Patul trosnea. «Unde te duci?» o întreba uneori soră-sa, trezită, după ce venise şi ea dela institut. «Afară» murmura Zamfira, nemulţumită, şi tot încet se îmbrăca, îşi vâra picioarele în colţuni de bumbac, moi ca laba pisicii. Uşa nu scârţâia, dar fiarele broaştei, blestemata de clanţă, dădeau de veste că umblă cineva la ele.

Iar Tase, prin horcăitul lui, în odaia de alături, nu auzea; ca şi bătrâna, obosită de treburile casei. Câinele, ţinut ziua în grădină, iar noaptea adus de straje curţii, se gudura, sburda, sgarda şi lanţul i se băteau; dar, odată afară, Zamfira trecea ca o părere, se strecura în grădină.

Anton era nelipsit. Ii lua întâi mâna între mânile lui, apoi se lipeau unul de altul cele două trupuri tinere, neprihănite, şi îmbrăţişaţi aşa, strâns, îndelung, închideau ochii la răstimpuri, ameţiţi de binele nebun, aproape de suferinţă, ce li se părea că are să-i topească odată.

Fiecare dintre ei se simţea ca de ceară, şi-l simţea pe celălalt ca un cuptor, a cărui dogoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e dulce, adâncă, pătrunzătoare până la oase şi ucigător de bună.

Florile din pomii grădinii se scuturaseră de mult, cireşile se pârguiseră, se culeseseră, perele se coceau, şi iubirea lor tot în floare, tot copilărească, sporea în dorinţă, fierbea. Se nemeriseră amândoi tricoşi. Ea se temea trupeşte, pe el alte griji îl măcinau. Totuş, tot mai vinovaţi, îşi făgăduiau pe a doua zi marele curaj şî temuta plăcere.

Din pricina nopţilor nedormite, rumenul din obrajii Zamfirei începu să se treacă. Maică-sa băgase de seamă, şi-i spusese lui Tase că fetei pasămite, îi arde de măritiş. Dar consilierul comunal, mai mult de cât ori când, avea griji şi supărări. Fata era încă prea tânără. Nu se mai măritau fetele ca pe vremea lui. Zestrea ei abia se punea la cale. Zamfira era pe semne supărată şi ea din pricina şcoalei, i se spusese că e fată de oameni bogaţi şi o ruşinaseră. Hangiul se gândea să înfăptuiască o societate a cârciumarilor. Doar n'avea să-şi dea fata după Anton, spusese el odată, fără să ştie ceva, scos din pepeni de nevastă-sa.

Fostul tejghetar, acum negustor, stăpân el însuşi, pălise şi el. Noroc că veneau căldurile mari ale verii, când în lipsă de muşterii, negustorul mai poate aţipi, tras de somn, de zăpuşeală. «Dormi peste zi vre-o două ceasuri» îşi sfătuia îndrăgostitul iubite.

Fericita pereche urma să se întâlnească nezăticnită, în nopţile liniştite şi călduţe, sub straşina frunzelor din grădina singuratică. Nu-i simţise ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni. Poate numai Sgândărici știa. Dar el tăcea molcom, bucurat ca un diavol binevoitor. Primejdia care-i împresura nestrămutată, le ațâța și ea dorința de întâlnire și-i da un farmec de beție.

Pentru ei părea că este cerul luminat de stele și de lună; pentru ei stelele își păstrau văpaia cât a unei candele depărtate, iar luna nu se făcea soare desvăluitor. Nici pentru electorii veniți la putere, nici pentru noii miniștri, nici pentru bogătașii cari își plăteau plăcerile, nici chiar pentru Tase, nu erau Bucureștii, ca pentru ei: orașul Bucuriei!

Revărsata grădină, semănată cu case, își grămădise parcă toate grădinile ei tainice, în spatele hanului din mahala, pentru fericirea unei singure perechi omenești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Descrierea unei vijelii şi începuturile sfioase ale unui amor.

Ziua fusese cumplit de calda. De pe la opt dimineaţa soarele dogorea, iar pe măsură ce se înălţa în lumea lui albastră, frigea vietăţile pământului. Razele lui nu mai păreau prietenoase, uitai că-l aşlepteseşi în Ghenarie ca pe un mântuitor, ca pe Dumnezeul paradisului dintâi al lui Adam, şi căutai umbra întunecoasă.

Pământul crăpa, răsadurile se uscau până la colbuire ; florile vestejite, se plecau pe tulpini, istovite ; asudaţi ca'n friguri, mâhniţi ca peştii fără apă, oamenii păşeau greu, copleşiţi, desgustaţi. Şi frunzele copacilor stufoşi, în văzduhul încremenit şi fierbinte, se'ncovoiau pe nesimţite.

Un oftat uriaş simţeai că va să se ridice din toată natura, din toată viaţa, când pârjolul arşiţei o va răpune.

Numai buruenile maidanurilor : cucuta, măselariţa, lipanul, pălămida, mătrăguna şi scaiul, creşteau, şi mirosul lor vâscos se împrăştia printre maldările de gunoae încinse. Pelinul, isma şi mu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

şeţelul, amestecate cu ele, piereau de istov, pe când florile netrebnice, ca lighioanele hâde, sporeau.

Din când în când stropitoarele primăriei se încercau să răcorească străzile mai însemnate ale oraşului şi acelea în cari locuiau marii demnitari. Ca un fum se înălţa aburul de pe caldarâmul încins, după fiecare stropit.

Lacu Cişmigiului seca şi el, ca Floreasca şi Mogoşoaia, unde se ducea lumea la scaldă. Dâmboviţa scăzuse, de i se vedea fundul mocirlos. Ca o cădelniţă, de sigur, abureau sub cer Bucureştii, văzuţi de undeva de departe, de sus.

Paşii trecătorilor lăsau urme în asfalt, ca şi copitele potcovite ale cailor. Acoperişurile de tinichea, izgoneau pe cei din puţinele mansarde ale Capitalei.

Erau însă oameni, adevăraţi copii ai Bucureştilor, cari sufereau cu oarecare voluptate clocotul din capul lor, asudatul şi simţimântul de dospire din carnea lor. Poate nu erau în stare să'ţi vorbească cu plăcere, în seara zilei în care înduraseră căldura, despre dulcile senzaţii ; dar îşi aduceau aminte cu drag de ele, urgisind viscolul, zloata, iarna şi gerul.

Puţina lume, nevoiaşe mai ales, strecurându-se prin umbra caselor, stârnea praful străzilor mărginaşe. Funcţionarii comerciali trimişi cu trebnri pe la vamă, pe la poştă, pe la puţinii clienţi rămaşi în Capitală ca să le ducă acasă pachetele de cumpărături, luate la ore bune de răcoare,—îşi târau umbra scurtă pe uliţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Negustorii retrași în comptoare, prin fundurile prăvăliilor cu podelele stropite mereu, trăgeau în piept, ca băutorii de opium, aburul ce se ridica nemijlocit din scândurile ude.

Mulți din locuitorii Capitalei plecaseră la băi, la munte, la câmp. Ministerele acordau concedii de câte o lună tuturor funcționarilor lor și, pe deasupra, bilete de călătorie cu drumul de fier, gratuit. Ademeniți de bilete, de concediu, deși lipsiți de bani, amploiații, împrumutând, vânzându-și unii tot ce avuseseră, afară de hainele de vară, firește, să grăbeau să plece. Nu-și vindeau de pildă cărțile, pentru că nu aveau altele de cât cele de joc, cu cari plecau în buzunar, gata să joace și pe drum, în vagonul trenului.

Intreaga viață a Bucureștilor încetenise. Până și înveninatele ziare se potoliseră, zăceau ca șarpele Boa sătul; iar gazetarii rămași în Capitală așteptau să vină cei plecați în concediu, ca să plece ei, după sistemul funcționăresc.

Mihai Oprișanu, singurul redactor și corectorul Nepărtinirii, ne mai punând la socoteală pe Grünberg, directorul foaei, care da articolele prime și unele notițe piperate și bănoase, nici vorbă că era la postul lui.

Cum puteau doi oameni să înfăptuiască zilnic câte o gazetă? Foarte ușor: cu foarfeca. Tăiau telegramele, tăiau informațiile altor jurnale, tăiau o nuvelă sau un studiu, cu urmările lui, minunate, și cu putinul lor adaos alcătuiau un ziar, ales ca un buchet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/dmdr1901-1932

Cumplita căldură, nici seara nu contenia. O toropeală sumbră apăsa. Zăduful ar fi trebuit să aducă ploae, şi nici un nor nu se zărea, cât un clăbuc de fum măcar, în tot cuprinsul cerului.

Abea cu venirea nopţii vârfurile plopilor începură să se legene uşor, şi adierea se lăsa până la frunzele roşii din creştetele scunzilor caişi. Vântul subţire şi moale strecurat prin frunzişurile arborilor dogoriţi toată ziua, pleca din grădină în grădină, sărutat cu un suspin de uşurare şi de dor.

Mihai Oprişanu, pe o bancă din Cişmigiu, asculta susurul tainic, ca mărturisiri, şi se simţea şi el cu ulmii şi castanii înviorându-se. Îndurase mare silnicie clocotul zilei aceleia, a zecea zi de căldură tropicală. Migăloasa muncă de corector, numai Duminica întreruptă, veşnic aceiaş, stearpă pentru minte şi stârpitoare, ocupaţie în care numai ochii sunt atenţi, necontenit atenţi, şi o părticică a minţii neînsemnată : îl săturase şi-l scârbise.

Nemulţumiri adânci se ridicară asupră-i, ca norii aşteptaţi, în ziua aceia pe cerul Bucureştilor, şi poetul, micşorat, îngrozit aproape de mărimea lor diformă, se simţise vlăguit, fărâmat. Parcă sufletul lui căzuse, ca o verigă de plumb fărâmată, din lanţul de aur al stelelor, munţilor, lacurilor, arborilor, florilor şi oamenilor, lanţ în care trăise aninat şi el, fără să vrea, fără să ceară, fără să ştie. Fără preţ, negru, lucru stricat, dăruit cu mobilitate, nevrednic să se privească într'o oglindă, aşa i se părea că este ; şi se îndura pe sineşi ca pe ceva rânced în gură. Nici imboldul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adâncirii senzațiilor nu încolțea ca de obicei, în starea aceasta de părăginire totală.

In halul ăsta se târâse până în Cișmigiu, și zăcea aproape pe o bancă, fără să aștepte, fără să dorească, odihnindu-se încet, limpezindu-se în neștire. Prima adiere de noapte, trecu peste el fără să-l atingă.

Amurgise. Plecase cu fuioarele de aur, minunatul țesător al luminii. Adierea plăpândă stăruia. Lesne uitătorii trandafiri, flori de foc și-i, galbeni și roșii, înduraseră soarele, și acum își lăsau miresmele în cutele undelor vântului.

Mihai începuse, în neștire, să asculte susurul arborilor, freamătul de spovedanie tălmăcit de poeți. Luceafărul deschisese ferestruia depărtatei lui chilii. Omul cotropit de oboseală și de monotonie, desgustat, se mișcă pe locu-i tare, își plimbă ochii în juru-i, până la cerul semănat cu stele de opal.

Pe departe se aprindeau focuri, flăcări ciudate, tresăriri de văpae mai mult; se înălțau și piereau în beznă.

Plopii începură să se clatine cu vuet. Frunzișurile lor se frământau. Parfumul trandafirilor, năvalnic ca un adio, venea cu bătaia de vânt tot mai întețită, pe banca singuratecă a poetului. Povestea plopilor, prevestirea lor, străbătuse grădina; și acuma toți arborii se întrebau aplecându-se unul spre altul și o repetau.

Mihai asculta: Ce pagini de carte frumoasă citea! Un bubuit depărtat, surd încă, tăinuit, prelung, se auzise ca de departe din zare. Dintr'acolo

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se urca cu repeziciune, întunecând lumea, se desbolovănea, se întindea, negru vânăt, un nor, ca un balaur năpraznic. Ca niște șerpi nevăzuți trecură prin nisipul grădinii, hârșiindu-l, stârnind tot praful din el. Copacii vâjiau desnădăjduiți. Pași zoriți scrâșniră prin alee, umbre de perechi se văzură trecând în toate părțile, în fugă, spre porți, spre căminuri, de sigur. Bătea vântul, se pornea vijelie.

Mihai se uitase pe bancă, lacom de privelişte. Vântul își pornise pleznele, undele și valurile, de la apus la răsărit, din pământ până'n cer, de la fața de lespede netedă a lacului adormit între țărmuri, până la stelele stinse de suflarea lui.

Freamăte, vaete, craune, vaere, geamăte, mugete, despicări, vâjiit, prăbușiri și sfâșieri, umpleau ghiocul imens al lumii, întreagă în stăpânirea năvalnicului vânt de vijelie.

Norii se bulbucau, se prăvăleau, alunecau unii peste alții, în cerul desființat. Totul părea cu putință. Copacii păreau că se vor rupe dela pământ, și vor porni așa, întregi, drepți, torțe uriașe, purtate de nevăzutele mâni ale furtunii.

Incărcături grele de fier se descărcau în nori, ca pe o boltă răsunătoare. Părea un arsenal drăcesc tot cerul, gata să coboare. Troznete, trăznete, bubuit, sfârâit de fiare înroșite, răzbubuituri, se amestecau înfrățite. Care grele, cu late obezi de fier, treceau lung pe deasupra norilor, ca pe nn pod, fărâmând în cale stâncile de cremene, isvorâtoare de văpăi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pregătirea diavolească, din neagra întunecime de sus, părea că se sfârşeşte. Fulgere de aur, pârae vii, tresăreau tot mai des şi repede piereau în vălmăşagul nepătruns. Un trăznet amuţitor trecu rin carapacea de sus, despică lumea ca pe o catapeteasmă de templu, lumină orbitor văzduhul, şi se înfipse ca un junghi, în pământul urgisit, undeva, în câmpie.

Apoi, o tăcere de o clipă. Un vâjiit, un foşnet, ceva neaşteptat, o ploae în linii drepte ţesea văzduhul, căzând asupra pământului.

Furtuna stătuse; se întorsese în ploae binecuvântată. Plopii se clătineau sub bătaea de vânt udă, argintii în lumina felinarelor electrice. Sufeioarele frunze se desdoiau. Rar, câte un fulger, înseila cerul nevăzut, destăinuit de el.

Mihai dase fuga în pavilionul din mijloul Cişmigiului, când ploaia îl prididise. Era ud, dar nu luase aminte, urmărind cu nesaţiu râmele de lumină răsărite şi pierite în brazdele frământate ale norilor şi şirurile ploii, cari cânta pentru el.

Descurajarea, desgustul, nepreţuirea de sine, cari îl striviseră în ziua aceia, parcă nu se pomeniseră. Privelişlea flrii sub furtună îi plăcuse fără saţiu.

Acum, ploaia devenise monotonă, numai răpăiala ei pe acoperişul pavilionului dăinuia, şi cântecul sghiaburilor.

Bardul simţi că-i e foame. Işi aduse aminte că abia gustase ceva la prânz, că seara nu mâncase. Aşteptă răbdător să poată pleca. In pavilion mai erau câteva perechi de oameni adăpostiţi. O tâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nără fată, care parcă nu avea pe nimeni acolo, îi atrăgea dela o vreme privirea. Il privea şi ea des, ca şi cum l-ar cunoaşte, şi i-ar părea rău că el nu-şi aduce aminte de unde.

Nu-şi vedeau bine feţele. Lumina electrică din apropiere, era destul de depărtată. Multe din felinare nu ardeau. Schimbând locurile mereu, şi el şi ea, cei doi tineri ajunseră unul lângă altul. Mihai era timid. Fata zâmbi în cele din urmă şi-l întrebă curajoasă :

— Nu eşti dumneata domnul Mihai Oprişanu ?

— Ba da, domnişoară ; se grăbi el, încurcat.

Şi pentrucă fata îi întinsese mâna, el i-o luă şi fără să aminte i-o strânse.

— Aşa sunt poeţii ! dădu din cap fata. Pe ei toată lumea îi cunoaşte, iar ei nu cunosc pe nimeni.

— Vai, domnişoară, făcu el, cu sinceră părere de rău, şi necăjit pentrucă nu'şi aducea aminte de unde se cunosc.

Şi greşala credinţei ei, că poeţii sunt preţuiţi şi cunoscuţi de societate, îl întristă, dar îl apropie sufleteşte de ea. N'o vedea bine la faţă, dar glasul ei limpede, cunoscut şi necunoscut, aşteptat şi surprinzător, trezise toată evlavia şi dorinţa lui de iubire.

Ar fi vrut s'o facă să vorbească, şi nu ştia cum. Darabana de pe acoperiş n'o mai auzea. In jghiaburi apa gâlgâia şi cădea şipot cu putere la pământ. Ploua liniştit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce vijelie a fost şi ce ploae! rosti fata, în tăcerea dintre ei.

— Foarte frumoasă!

— Aşa ţi s'a părut dumitale! se miră ea. Intr'o poezie a dumitale e vorba de vânt şi de ploae; şi ce tristă e poezia aceia! Şi spui totuş că furtuna de azi a fost frumoasă, ca de-o bucurie. Unde erai, când s'a deslănţuit?

— La trei paşi, colo pe bancă, arătă el. Dar dumneata?

— Adevărat, făcu ea bănuitoare. Ai dreptate; e destul de târziu! Mă întrebi ce căutam eu la ora asta, poate să fie unsprezece, în Cişmigiu? Eram acasă la nişte prietene, şi când am văzut că se deslănţue vijelia, n'am mai aşteptat pe tatăl lor, ca să mă conducă, (mai ales că bătrânul ar fi riscat să'l apuce ploaia, şi ce ploae! la întoarcere), şi am plecat în goana mare. Intârziasem însă, şi furtuna m'a prins aici. Stam prin cartierul Isvorului. Nu prevedeam c'o să plouă aşa curând. Dar am facut cunoştinţa dumitale. Tot am câştigat. Ne-am mai cunoscut noi, puţin, prin Aglaia Bugulescu. E mult de-atunci.

— Prin Aglaia? N'am mai văzut-o de mult! Dar ştiu ce face: are mari succese 'n teatru.

— Şi în lume, adăogă necunoscuta, zâmbind.

Nasul mic, sumes o leacă, strengăresc, ochii sclipitori, bărbia rotundă şi scurtă a necunoscutei, veneau la răstimpuri în bătaia luminii electrice, iar umbra pălării de vară cu borduri potrivite, vădea şi mai bine drăgălăşia chipului zâmbitor al fetei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A încetat să plouă. Dacă am pleca? întrebă ea.

— Haidem domnişoară, făcu el, şi fără altă îngăduire, se porni s'o petreacă acasă.

Drumul era ud, băltos. Luminile se 'mulţeau privindu-se în băltoage. Poarta grădinii era aproape. Perechea mergea cât de încet putea. Şi merse mult, vorbind, ciripind, ca două vechi cunoştinţe bune. Când Mihai înţelese că e aproape de casa ei, din regretul cu care păşia fata:

— Cum te chiamă, domnişoară? întrebă el, fără să se mai scuze că nu ştia.

— Florica Georgescu, spuse ea simplu, ca şi cum numai aşa era natural să se numească.

El îi culese numele în auz, ca pe un adevăr. Faţa trandafirie, petalină a copilei, răspundea minunat la numele ei de botez. Se opriră. Ea ajunsese acasă. Căminul părintesc al fetei nu se vedea din stradă, din pricina unor uluci mari, şi-a doi salcâmi stufoşi, de după poartă.

Florica întinse voinicește mâna.

— Domnişoară Floare, murmură el, şi drept răspuns la gingăşia ce-o pusese fără ştire în vorbele lui, îşi simţi mâna dată fetei, strânsă cu prietenie.

— Domnişoară Floare, repeta Mihai, s'aştept o vijelie ca să te mai văd? Ce faci d-ta? Pe unde te găseşti?

Şi până să răspundă ea, îşi aminti şi grăi tot el:

— E drept că nici eu nu sunt liber ca aerul. In fiecare zi lucrez până la cinci după amiazi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la o gazetă. Dar acum sunt zilele lungi, de la cinci...

— Bine, zise ea, de acord. Nu e alt loc mai bun ca Cismigiul. Și dacă se întâmplă să nu vin, pentrucă mă prinde acasă vre-o prietenă, ai ce face în grădină: te recreezi de munca dumitalə și visezi în tihnă. Nu-i așa?

Și fata se despărți, hotărâtă să curme conversația.

— Mai bine să vii... se aplecă el pe poarta prin care fata pătrunsese.

— La revedere! se auzi mai de departe și încet.

Rămas singur, lui Mihai nu i se păru că e stingher. Avea atâtea iluzii! atunci semănate, pe loc răsărite, crescute, adunate, făcute snop toate, un lan întreg! ca la vârsta lui. «Ce fericită zi!» se gândea poetul. După frumusețea fără seamăn a furtunii, după cascada de ploae, măreață în pregătirea ei, — zorile unei iubiri, un chip trandafiriu care caută să se oglindească în ochii tăi, un cap frumos, care crede în lăuntrul lui, sincer, cu tărie, că poetul Oprișanu e o persoanalitate! Păcat că Mircea nu era în București! Mihai s'ar fi dus la el acasă, l'ar fi sculat din așternut și l'ar fi ținut de vorbă toată noaptea. Ce prieten și Topolog ăsta! Fără pereche pe lume! Avea, așa dar, Mihai, tot ce poate fi mai bun pe lumea asta: un amor, un prieten ca nimeni altul, și talent!

Vesel călca prin băltoacele strânse pe trotoare, poetul. Apa intra prin talpa subțirică, în ghiată, dar el nu lua aminte. Tinerețea, dragostea și prietenia când sunt la olaltă, în acelaș suflet, nu cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nosc amărăciuni şi scârbe. Un cântec vechi îi venea pe buze, ca un refren, pentru gândurile lui de fericire. Ocolise mult, mersese la întâmplare, obosea.

Prin nişte uliţe întunecate, ridicând capul, văzu luna şi i se păru, printre fumul norilor care o împresurau, că e o cădelniţă minunată, din care s'au risipit în juru'i norii. Comparaţia îl bucură mult. Ţinu ochii către cer: vălătuci de nor călătoreau zorit, se destrămau, se amestecau, şi luna părea că alunecă şi ea. Cele de jos, mărunte, trecătoare, păreau stabilite şi statornice, pe când sus era goană ca în poveştile cu smei, în nesfârşit.

Oprişan nu'şi mai lua ochii dela cer. I se părea că mii de ani ar privi, ca un pisc de munte, spectacolul frământării de sus, din scena fără de margini a cerului. Patimile noastre, gândi el, în ce strâmtoare se svârcolesc!

La un timp se împiedică. Înţelese că e singurul drumeţ prin apăria depe uliţe. Apa'i fleoşcăia în ghete. Ca un miorlăit scâncea undeva. Înţelese că în pântecele lui. Îi chiorăiau maţele. Ah, ce mizerie! borborosi omul. Şi îşi aduse aminte că nu mâncase, şi chipul Florichii i se limpezi în minte. Îi zâmbi şi, din încovăiat ce mersese se îndreptă, călcă mai cu putere.

Alt chiorăit, ca într'o flaşnetă hodorogită, ceru pâine. Şi foamea de om, de vită, se înstăpâni pe toată făptura lui. Păşea îngenunchiat, răsuflarea'i slăbise, compasul picioarelor se întindea cu greu, frânt, istovit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde-aşi putea mânca la ora asta? se întrebă el. Până acasă tot mai avea drum de bătut, şi nici acolo nu era, şi nici nu putea cere de mâncare. Stănică, îşi aduse el aminte de un cârciumăraş, ţinea deschis până către ziuă. Coti o stradă, traversă o răspântie, şi văzu un geam de prăvălie luminat slab. Simţi că i se taie picioarele. Aproape se rezemă de uşa dughenii lui Stănică. Un singur ins mai era acolo, la o masă. Ca prăbuşit pe scaun, aşa stătea insul şi moţăia.

Mihai îl cunoscu pe dată: era frate-său mai mare, Iancu. Se apropie de masa lui, i se aşeză în faţă. La sgomotul făcut cu deschiderea uşii, un băetan se trezise şi privise cu ochii mari, însă somnoroşi, pe neaşteptatul muştiriu. Iancu însă, în aţipeala dulce, care'l coprinsese pe scaun, nu auzea şi nu vedea nimic.

— Iancule! făcu Mihai.

Dar fratele mai mare nu auzea.

— Băete! se adresă apoi trubadurul flămând, băetanului. Ce aveţi de mâncare?

— De mâncare? acu? şi căuta să'şi aducă aminte, scărpinându-se cumplit, întâi în cap, apoi pe spinare, ca urzicat tot.

Capul băiatului, întors pe spate, îşi puse bărbia în piept, a cugetare adâncă.

— Avem fasole sleită şi murături în oţet... Vechi... şi păine.

Mihai se căutase cu temere în buzunar. Gândul că poate n'are nici un gologan îl săgetase. De câte ori avea de plătit se înfiora şi se căuta bine. Avea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

însă un leu şi jumătate. Grünberg nu'i dăduse în ziua aceia decât trei lei, deşi plătea zilnic.

— Acu.

Cu adusul farfuriilor, cu răbufneala scaunelor de prisos, înlăturate din jurul mesei, de către băetan, Iancu se deşteptă.

— Tu eşti mă! se uimi el. Da de unde răsărişi?

Şi privind ospăţul de om sărac ce se întinsese pe masă:

— Ce, şi ţie ţi-e foame? se întinse el.

— Hai să mâncăm amândoi. Băete! mai dă-ne o furculiţă şi un stert de pâine.

Privind mizeria din juru'i, mâncarea de cerşetor dinaintea lui, lacrămi sărate tresăriră în ochii bietului Mihai. Şi vorbele spuse odată de Topolog, îi picurară în amintire, ca silabisite:

«Dacă, hoinărind prin lume, vei vedea vreodată pe un ministru mâncând mizerabil, ca un om sărman, ai avea cuvânt să zici: ferice de ţara lui! Şi aşi putea să'ţi spun pe larg dece, chiar când ministrul s'ar întâmpla să fie un avar. Dar unde vei vedea un poet aşezat la o masă de tavernă, mâncând ca un hamal, nu te sfii dragă şi spune: stupidă ţară!»

Dar foamea nu'i da răgaz lui Mihai să se înduioşeze mai mult asupra destinului lui. Deschisese gura lacom, de animal hămesit. Frate-său de asemenea cleţăia, linchea. O duhoare de scânduri nespălate, de mâncare jicnită şi de grăsimi arse pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuciul sobei, se învălmășea cu altele: de basamac, de săcărică, de tescovină și de tutun mahorcă.

Frații mâncau. Iancu îndesa în el dumicați întregi, în neștire, fără să simtă, fără să gândească la ceva. Mihai mulțumea cererea dobitocului din pântece, poruncitoare. «Oare nu m'oi înbolnăvi?» se întrebă el, cu temerea oamenilor aproape de boală. Când mai în silă, când mai pripit, ca să isprăvească odată și să iasă la aerul curat de după ploae, omul îmbuca mai ales pâine goală, pentrucă fasolea era puțină.

— Da ceva vinișor nu plătești tu? întrebă fratesău, văzând că masa se sfârșește așa, uscată.

— Am bani puțini, se scuză fratele mai mic.

— Dacă tu nu beai, crezi că altul?...

Băiatul, iarăș ațipit, se trezise acum 'și venea hotărât să primească plata și să închidă magazinul. Mihai se întoarse către el, și'i spuse:

— Dă un pahar cu vin, un singur pahar!

Băiatului nu'i venea să se clintească. Privi spre ușa din fund, pe unde putea răsări pe neașteptate stăpânu-său. Apoi păru că'și amintește. Își târâ pașii spre tejghea, scurse din vre-o două căni într'un pahar de o litră, și'i făcu rost lui Iancu de băutură.

Insetat, fostul șef de acsize spuse «să trăești frate!» și duse paharul la gură, îl răsturnă și nu'l puse pe masă decât golit.

Mulțumit în morocăneala lui, băeatul trăgea cu ochiul la oblonul pe care avea să'l tragă, și se vedea de sigur smulgându l depe mosorul lui și lipindu-l, pleoapă închisă, de cerceveaua de jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A fost şi ţuică în vinul ăsta, mă! făcu Iancu, întocmai ca conul Mişu, electorul cel mai popular din capitală.

Fraţii plecară. După câţiva paşi, Mihai băgă de seamă că frate-său se clatină rău, şi'l luă la braţ. In dugheana întunecoasă nu văzuse că e beat, îl crezuse covârşit de supărarea lipsei lui de slujbă şi de foame. Şi presupusa durere a fratelui îi strânsese tot timpul mesei inima, înlăturând în mare parte senzaţiile mirosului rău de cârciumă.

Fraţii dormeau în aceiaş odăiţă, iarna şi când nu se putea dormi afară, sub cerul liber. Venit câte odată mai de vreme acasă, Mihai se culca, adormea şi, după un pui de somn, i se întâmpla să se trezească năbuşind, strivit pe piept ca de un duşman, răpus, în aerul îmbâcsit de suflarea fratelui, totdeauna beat. Era nevoe să deschidă fereastra, ca să mai împrospăteze încăperea scundă şi strâmtă.

La cel mai mic sgomot, bătrânul astmatic, cu somnul deştrămat, se deştepta în tinda lui, răsucea o ţigară şi se ducea s'o aprindă vecinic la candela de deasupra căpătâiului neveste-si. Şi vechea hârâială de câini despărţiţi printr'un gard, începea! Todeauna aceleaşi dojeni îşi aruncau, aceleaşi ocări, aceleaşi oţeriri de oameni neputincioşi, răi, cârcotaşi.

«Iată, ăsta sunt eu, fiu al oamenilor ăstora şi fratele beţivului care horăe lângă mine! Ce pot pretinde în lumea asta?»

Publicarea versurilor lui în volum nu schimbase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic în viaţa poetului. Il îmbărbătase o vreme, îl făcuse să aştepte, nu ştia bine ce, cu mult mai multă şi puternică speranţă.

Numai în căminul părintesc se ridicase, ca o vâlvoare de spirt aprins în întuneric, o lumină orbitoare de uimire, când Mihai îi întinsese mamei o hârtie de o sută. Glumea nepricopsitul ei de băiat? era în adevăr o hârtie de o sută? Şi nu era falşe? Iar moşneagul se plecase şi el asupra ţidulei albastre. Doară nu era încă nebun să'i înşele! Şi o nădejde mare coprinsese spiritul bătrânei mame. Cine ştie? poate că el acum, cest de-al doilea fecior s'a căpătuit, şi-o începe el să fie sprijinul tare al casei. Ea înţelesese că fiul ei cel dintâi e pierdut cu desăvârşire, că beţia n'o să'l mai slăbească, şi că slujbă ca la acsize n'are să mai apuce. Patima beţiei, o ştia din multele văzute, numai moartea o tămăduieşte.

«Tuberozele, versuri de Mihail Oprişan», deşi apăruseră multe dintre ele în capul revistelor, se perdură în sgomotul luptelor politice.

«Păcat că te-ai născut în România! spunea Mircea Topolog. Dacă patria ta ar fi Franţa, suferinţele tale ar avea o noimă, pentru că ar avea un sfârşit, după multă muncă. Ai dobândi odată şi odată şi pâinea şi gloria ce ţi se cuvin! Dar la noi? Dela spiritul oamenilor noştri până la cel trancez, este aceiaş depărtare ca între Păcală şi Pierrot».

Ajunseseră acasă fraţii, ca o pereche de beţivi, la braţ. Intrară în cămăruia lor. Mihai deschise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fereastra care da în curte. Frate-său, borborosind, se desbrăcă încet, maşinal. Nici un nor nu mai rătăcea pe cer. Nestimatele tăriei privegheau în noaptea răcoritâ, înaltă şi proaspătă. «La ceasul ăsta, Floarea trebue să doarmă... se gândi Mihai, cu ochii spre astre. Şi ce o fi visând?» se întrebă el.

In odaia de alături, ciondăneala străveche dintre bătrâni începuse. Iancu adormise, cu pantalonii pe el, întins în pat peste plapuma sfâşiată şi veche, şi horăia cumplit. In sunetul de râşniţă stricată, Mihai nu se simţea îndemnat să se culce, şi adormi într'un târziu la fereastră, cu capul odihnit pe coate, ca pe o masă de tavernă.

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 2984 1921